

LAGERLÖF SELMA

GÖSTA
BERLINGIN
TARU

Selma Lagerlöf
Gösta Berlingin taru

«Public Domain»

Lagerlöf S.

Gösta Berlingin taru / S. Lagerlöf — «Public Domain»,

Содержание

EDELLINEN OSA	5
JOHDANTO	5
I.	5
KERJÄLÄINEN	9
Ensimmäinen luku	16
Toinen luku	18
Kolmas luku	25
Neljäs luku	31
Viides luku	38
Kuudes luku	40
Seitsemäs luku	50
Kahdeksas luku	58
Конец ознакомительного фрагмента.	60

Selma Lagerlöf

Gösta Berlingin taru

EDELLINEN OSA

JOHDANTO

I. PAPPI

Vihdoinkin ilmestyi pappi saarnastuoliin.

Seurakunta kohotti päätään. Kas vain, sielläpä hän sittenkin seiso. Tänä sunnuntaina ei jumalanpalvelus siis jää pitämättä niinkuin edellisenä ja niin monena sitä edellisenä pyhänä.

Pappi oli nuori, norja, pitkä ja säteilevän kaunis. Jos olisi laskenut kaarevan kypärin hänen päähänsä ja sitonut miekan hänen vyölleen ja suomupaidan ryntähilleen, olisi hänet voinut veistää marmoriin ja nimittää kuvan kauneimman ateenalaisen mukaan.

Papilla oli runoilijan syvät silmät ja sotapäällikön luja, pyöristynyt leuka, kaikki hänessä oli kaunista, hienoa, ilmeikästä, neroa ja hengenelämää hehkuva.

Kirkkoväki tunsi oudosti olevansa kuin masennettu nähdessään hänet sellaisena. Se oli enimmäkseen tottunut näkemään häntä, kun hän hoippui kapakasta iloisten toverien seurassa, sellaisten kuin tuuhea- ja valkoviiksinen eversti Beerencrutz ja vahva kapteeni Kristian Bergh.

Hän oli juonut niin kauheasti, ettei hän ollut moneen viikkoon voinut hoitaa virkaansa, ja seurakunnan oli täytynyt valittaa hänen käytöksestään ensin kirkkoherralle ja sitten piispalle ja tuomiokapituliin. Nyt oli piispa tullut pitäjään tarkastukselle ja tilintekoon. Hän istui kuorissa kultaristi kaulassaan, ympärillään Karlstadin asessoreja ja naapuriseurakuntain pappeja.

Ei ollut epäilystäkään, että papin käytös oli mennyt yli sopivaisuuden rajan. Silloin, 1820-luvulla, ei juomista juuri virheeksi katsottu, mutta tämä mies oli juopotellessaan laiminlyönyt virkansa, ja nyt se oli häneltä menevä.

Hän seiso saarnatuolissa odottaen, kun saarnavirren viimeistä värsyä veisattiin.

Ja kun hän seiso siinä, hänet valtasi varma tunne, että hänellä oli kirkossa pelkkiä vihamiehiä, vihamiehiä jokaisessa penkissä. Herrasväen ryhmässä lehterillä, talonpoikain joukossa alhaalla, ehtoollislasten parvessa kuorissa hänellä oli vihamiehiä, pelkkiä vihamiehiä. Vihamies oli polkemassa urkuja, vihamies niitä soittamassa. Kirkonisännistön penkissä oli hänen vihamiehään. Kaikki häntä vihasivat, jopa pikkulapset, jotka oli tuotu kirkkoon sylissä, ja vieläpä kirkonvartija, tuo kankea ja jäykkä sotamies, joka oli ollut Leipzigin tappelussa.

Pappi olisi tahtonut langeta polvilleen ja rukoilla heiltä laupeutta.

Mutta silmänräpäys vain, ja hänet valtasi kolkko viha. Hän kyllä muisti, millainen oli ollut astuessaan vuosia sitten ensi kertaa tähän saarnatuoliin. Hän oli silloin nuhteeton mies, ja nyt hän seiso siinä katsellen kultarististä miestä, joka oli tullut häntä tuomitsemaan.

Kun hän luki johdantoa, huuhtoi veriaalto kerta toisensa jälkeen hänen poskiaan: se oli vihaa.

Totta kyllä oli, että hän oli juonut, mutta kenellä oli oikeus syyttää häntä siitä? Kuka oli nähnyt pappilaa, jossa hänen piti elää? Kuusimetsä seiso tummana ja synkkänä ihan ikkunain edessä. Kosteus tihkui mustien laipioiden läpi, pitkin homehtuneita seiniä. Eikö tarvinnut viinaa mielihyvikkeeksi, kun sade tai tuisku tuprusi sisään särkyneistä ruuduista, kun rappiolle heitetty maa ei tahtonut antaa sen vertaa leipää, että nälkä pysyisi loitolla?

Hän ajatteli olleensa juuri sellainen pappi kuin seurakuntalaiset ansaitsivat. Hehän joivat kaikki. Miksi pitäisi hänen yksinään hillitä itsensä? Mies, haudattuaan vaimonsa, joi itsensä hautajaisissa humalaan; isä, saatuaan lapsen kastetuksi, piti kohta juomingit. Kirkkoväki joi kotimatalla niin että enimmät tulivat humalassa kotiin. Hyvin sellaisille sopi juoppo pappikin.

Juuri virkamatkoilla, jolloin hän ohuessa viitassaan ajoi penikulmittain jäätyneiden järvien selkiä, missä kaikki kylmät tuulet tuiversivat; siellä samoilla järvillä myrskyssä ja rankkasateessa keikkuessaan ja venheellä harhatessaan; siellä saloilla silloin kun lumipyryssä täytyi nousta reestä ja raivata tietä hevoselle talonkorkeisten kinosten läpi tahi kun eksyneenä sai kahlata metsälampareita, juuri silloin ja siellä hän oli oppinut rakastamaan viinaa.

Vuoden päivät olivat madelleet hitaasti raskaassa synkeydessään. Maamiehen ja herran ajatuksia piti päivä maan tomuun kiintyneinä, mutta iltaisin heittivät henget kahleensa – viinan vapauttamina. Sielu heräsi, sydän lämpeni, elämä säteili, laulu helskyi, ruusut tuoksuivat. Majatalon kapakka muuttui silloin hänestä etelämaan kukkatarhaksi: rypäleet ja oliivit heiluivat hänen päänsä päällä, marmoripatsaat hohtivat tummasta lehdistöstä, runoilijat ja viisaat astelivat palmujen ja plataanien alla.

Ei; tuo pappi tuolla ylhäällä saarnatuolissa tiesi, ettei elämää maan perukassa voi kestää ilman viinaa: kaikki hänen kuulijansa tiesivät sen, ja nyt he vaativat häntä tuomiolle.

He tahtoivat riistää häneltä papinkauhtanan siksi että hän oli tullut heidän Jumalansa kotiin juovuksissa. Ah, noitakin kaikkia: oliko heillä muuta, uskottelivatko he, että heillä oli muuta Jumalaa kuin viina!

Hän oli lukenut johdannon, ja hän kumartihe lukemaan "Isä meitä".

Kirkko oli hiiskumattoman hiljainen rukouksen aikana. Mutta äkkiä iskeysi pappi molemmin käsin lujasti nauhoihin, jotka pitivät papinkaapua hänen hartioillaan. Hänestä tuntui kuin koko seurakunta, piispa etunenässä, olisi hiipinyt ylös saarnatuolin portaita tempaistakseen häneltä kauhtanan. Hän oli polvillaan eikä kääntänyt päätänsä, mutta hän suorastaan tunsu, miten ne nyt nykivät, ja näki heidät selvästi, sekä piispan että asessorit, rovastit, kirkonisännät, lukkarin ja koko seurakunnan pitkänä jonona, kiskomassa ja nyhtämässä saadakseen irti hänen kaapunsa. Ja hän kuvitteli ilmi elävästi, miten kaikki nuo, jotka nyt niin innokkaasti siinä kiskoivat, kaatuvat nurin niskoin portaita alas, kun kauhtana heltiää, ja kumoon keikahtaa myös permannolla oleva jono, joka ei itse ylety vetämään kaapua, vaan kiskoo edessä seisovien takin liepeistä.

Hän näki sen niin selvästi, että häntä hymyilytti polvillaan ollessaan, mutta samalla kertaa kylmä hiki kihosi hänen otsalleen. Olihan se yhtä kaikki kauheaa.

Niin, että hän siis pian oli hyljätty mies, viinan tähden. Virkaheitto pappi hän kohta olisi. Liekö maailmassa viheliäisempää?

Hänestä tulee keppikerjäläinen, hän makaa juovuksissa tienravissa, kulkee ryysyissä, seurustelee roistojen kanssa.

Rukous päättyi. Hänen oli alettava sanella saarnaansa. Silloin hänet valtasi outo ajatus, mikä pysähdytti sanat hänen huulilleen. Hän ajatteli, että sai nyt viimeisen kerran seisoa saarnatuolissa julistamassa Jumalan kunniaa.

Viimeisen kerran – se iski pappiin. Hän unohti kaiken, viinat, piispat. Hän ajatteli vain, että hänen piti käyttää tilaisuutta ja todistaa Jumalan kunniaa.

Hänestä näytti kirkon lattia ja koko seurakunta vaipuvan syvälle, syvälle alas, mutta katto kohosi kirkon päältä niin että hän näki suoraan taivaaseen. Hän seiso i yksinään, aivan yksinään saarnatuolissa, hänen henkensä lähti liitämään kohti avattua taivasta ja hänen äänensä tuli voimakkaaksi ja valtavaksi. Hän julisti Jumalan kunniaa.

Hän oli innoituksen mies. Hän hylkäsi saarnansa, ajatukset lensivät hänen päänsä ympärille kuin kesy kyyhkysparvi. Hänestä tuntui kuin hän ei olisi itse puhunutkaan, mutta hän tunsu myös, että tämä oli maailmassa korkeinta ja ettei kukaan kohoa korkeampaan loistoon ja ihanuuteen kuin hän nyt julistaessaan siinä Jumalan kunniaa.

Niin kauan kuin innoituksen tulikieli liekehti hänen otsallaan hän puhui, mutta kun se sammui ja kirkon katto jälleen laskeusi ja lattia kaukaa, kaukaa alhaalta kohosi, silloin hän kumartui ja itki, sillä hän ajatteli, että elämä oli suonut hänelle hänen parhaimman hetkensä ja että nyt se oli mennyt.

Jumalanpalveluksen jälkeen seurasi tarkastus ja kirkonkokous. Piispa kysyi, oliko seurakunnalla mitään valittamista pappinsa suhteen.

Pappi ei ollut enää vihainen eikä uhkaava niinkuin ennen saarnaa. Nyt hän häpesi ja painoi päänsä alas. Voi niitä kurjia viinajuttuja, nyt ne alkavat!

Mutta ne eivät alkaneetkaan. Kunnanhuoneen suuren pöydän ympärillä oltiin aivan äänettä.

Pappi nosti päänsä ja katsoi ensin lukkariin: ei, tämä vaiken; sitten kirkonisäntiin, sitten äänivaltaisiin talonpoikiin ja tehtaanpatruunoihin, he vaikenivat kaikki. He purivat huulensa yhteen ja katsoivat alas pöytään hieman noloina.

"Ne odottavat että joku alkaa", ajatteli pappi.

Toinen kirkonisäntä rykäisi:

"Minä, noin että, meillä on erinomainen pappi", hän sanoi.

"Kunnianarvoisa piispa kuuli itse, kuinka hän saarnaa", lisäsi lukkari.

Piispa kysäisi tiheistä jumalanpalvelusten laiminlyönneistä.

"Pappi ei mahda mitään sille, jos hän on sairas, enempää kuin muutkaan", arvelivat talonpojat.

Piispa vihjaisi heidän tyytymättömyyteensä, sikäli kuin se koski papin elämäntapoja.

He puolustivat häntä yhtä suuta. Hän oli vielä niin nuori, se heidän pappinsa, ei hänestä mitään hätää. Ei, jos hän vain aina tahtois saarnata niinkuin saarnasi tänään, niin he eivät vaihtaisi häntä itse piispaankaan.

Ei ollut yhtään syyttäjää, ei myös löytynyt yhtään tuomaria.

Pappi tunsu miten hänen sydämensä avartui ja miten keveästi veri virtasi hänen suonissaan. Oi, ettei hän enää ollutkaan vihamiesten keskellä, että hän oli voittanut heidän sydämensä juuri kun vähimmin sitä ajatteli, että hän edelleen saisi olla pappina!

Tarkastuksen jälkeen piispa ja asessorit ja rovestit ja parhaat pitäjän miehet söivät päivällistä pappilassa.

Eräs naapurinrouva oli ottanut huoltaakseen juhlan, sillä pappi oli naimaton. Rouva oli hommannut kaikki parhaansa mukaan, ja pappi huomasi nyt ihmeekseen, ettei pappila ollutkaan ihan kauhea. Pitkä päivällispöytä oli katettu pihalle kuusten alle ja se hohti siellä varsin hauskaasti valkoisine liinoineen, sinivalkoisine posliineineen, kimmeltävine laseineen ja taitettuine lautasliinoineen. Kaksi koivua kumartelihe kuistin ovella, katajia oli siroteltu eteisen lattialle, ylhäällä kurkihirressä riippui kukkaseppele, kaikissa huoneissa oli kukkia, homeenhaju oli haihdutettu ja vihreät ikkunalasit kimaltelivat uljaasti auringonpaisteessa.

Hän iloitsi sydämensä pohjasta, tuo pappi ja ajatteli ettei enää koskaan joisi.

Ei ollut ketään, joka ei olisi siinä päivällispöydässä iloinnut. Ne jotka olivat olleet yleviä ja antaneet anteeksi olivat iloisia, ja ylemmät papit iloitsivat siksi, että olivat vältäneet häpeällisen jutun.

Kelpo piispa kohotti lasinsa ja puhui, että hän oli lähtenyt tälle matkalle raskain mielin, sillä hän oli kuullut paljon pahoja huhuja. Hän oli lähtenyt kohtaamaan Saulusta, mutta katso, Saulus oli muuttunutkin Paavaliaksi, joka oli tekevä työtä enemmän kuin he kaikki yhteensä. Ja hurskas herra puhui edelleen suurista lahjoista, joita heidän nuori veljensä oli saanut, ja ylisti niitä. Ei siksi että hän kopeilisi niillä, vaan että hänen oli ponnistettava kaikki voimansa ja vaalittava hyvin itseään, niinkuin tulee tehdä niiden, joiden hartioille on pantu ylen raskas ja kallisarvoinen taakka.

Pappi ei näillä päivällisillä juopunut, mutta päästä pyörällä hän oli. Tämä suuri, odottamaton onni nousi hänelle päähän. Taivas oli antanut innoituksen tulikielen liekehtiä hänen otsallaan, ja ihmiset olivat antaneet hänelle rakkautensa. Veri syöksyi kuumeisen tulisena ja raivoavaa vauhtia hänen suonissaan yhä vielä, kun oli jo tullut ilta ja vieraat lähteneet. Myöhään yöllä hän istui valvoen huoneessaan ja antoi yöilman virrata sisään avatusta ikkunasta ja viillyttää tätä autuuden kuumetta, tätä suloista levottomuutta, joka ei suonut hänen nukkua.

Silloin kuului ääni ulkoa:

"Oletko valveilla, pappi?"

Pihanurmen poikki ikkunan luo tuli mies. Pappi katsoi ulos ja näki siellä kapteeni Kristian Berghin, joka oli hänen uskollisia juomaveikkojaan. Maantien maleksija, koditon ja konnuton hän oli, tämä Kristian kapteeni, jättiläinen kooltaan ja voimiltaan. Iso hän oli kuin Gurlita-kukkula ja tuhma kuin metsänpeikko.

"Tietävästikin olen valveilla, Kristian Bergh", vastasi pappi. "Voiko tällaisena yönä mielestäsi maata?"

Ja kuulkaapa nyt, mitä tuo Kristian-kapteeni hänelle sanoo! Jättiläisellä on ollut aavistuksensa, hän on tuuminut, että pappi nyt tulee ryypäyksi. Nyt hän ei saa rauhaa enää kuunaan, Kristian-kapteeni ajatteli, sillä nuo Karlstadin asessorit, jotka täällä jo kerran kävivät, saattavat tulla uudestaan ja viedä häneltä kauhtanan, jos hän juo vielä.

Mutta nyt on Kristian-kapteeni kouraissut roimalla kädellään tuota työnretosta, hän on pitänyt huolen siitä, etteivät asessorit tule ikäänään toiste, eivät papit eivätkä piispat. Tästä lähin saavat pappi ja hänen ystävänsä nauttia niin paljon kuin haluavat pappilassaan.

Kulkaas, minkä sankarityön hän on tehnyt, hän, Kristian Bergh, vahva kapteeni!

Kun piispa ja nuo kaksi asessoria olivat nousseet kuomeihinsa ja ovi oli visusti, hyvin visusti suljettu, silloin hän oli kavunnut kuskipukille ja kyydinyt heitä peninkulman, pari, valoisana kesäyönä.

Ja silloin oli Kristian Bergh näyttänyt heille, miten irrallaan henki on vaivaisessa ihmisruumiissa. Hän oli päästänyt hurjinta neliä. Siitä saivat kun eivät sallineet rehellisen miehen ottaa edes pientä pöhnää.

Arveletteko hänen kuskanneen heitä tietä myöten, luuletteko hänen säilyttäneen heitä töytäyksiltä? Hän ajoi yli ojien ja kantoisten ahojen, hän lasketteli päistikkaa laukkaa alas mäet, hän lennätti pitkin rantaa niin että vesi räiskyi pyörissä, hän oli vähällä juuttua nevoihin, ja kaljuja vuorten kallioita mentiin alas niin että hevoset laskivat jalat suorana luikua. Ja mentäessä istuivat piispa ja asessorit kalpein kasvoin nahkaverhojen takana ja mutisivat rukouksia. Mokomassa menossa he eivät olleet ikäänään olleet.

Ja kuvitelkaapa, miltä he näyttivät saapuessaan Rissäterin majataloon, elävinä mutta pudistettuina kuin haulit nahkamassissa!

"Mitä tämä merkitsee, kapteeni Kristian?" sanoi piispa, kun kapteeni avasi kyydittäville vaununoven.

"Se merkitsee sitä, että piispa miettiköön vasta kertaalleen ennen kuin tulee tarkastusmatkalle Gösta Berlingin pitäjään", sanoi Kristian kapteeni, ja ne sanat hän oli miettinyt jo edeltäkäsikin valmiiksi, ettei hän ajan tullen hölmistyisi.

"No viekin Gösta Berlingille terveiset", sanoi piispa, "että hänen luokseen en tule kuunaan minä eikä mikään muukaan piispa."

Kas: tuota sankarityötä kertoi nyt vahva Kristian-kapteeni papille seisten hänen avonaisen ikkunansa takana kesäyönä. Sillä Kristian-kapteeni oli parhaiksi ennättänyt viedä hevoset majataloon, kun jo tuli kertomaan uutisiaan papille.

"Nyt saat olla rauhassa, pappi ja velihopea", hän sanoi.

Oi, Kristian-kapteeni, kalpein kasvoin istuivat asessorit nahkaverhojen takana, mutta papin kasvot, hänen istuessaan siinä ikkunassa, näyttivät valoisassa kesäyössä hirveän paljon kalpeammilta. Oi, Kristian-kapteeni!

Ihanpa pappi kohotti jo kätensä kohdistaaakseen hirveän iskun jättiläisen karkeaan, tuhmaan naamaan, mutta hillitsi sitten itsensä. Hän vetäisi ikkunan rämähtäen kiinni ja pysähtyi keskelle permantoa heristäen nyrkkiään korkeutta kohti.

Hän jonka pään päällä innoituksen tulikieli oli liekehtinyt, hän joka oli saanut julistaa Jumalan kunniaa, hän ajatteli nyt, että Jumala oli hänen kustannuksellaan ilvehtinyt.

Eikö piispa nyt arvele, että pappi oli lähettänyt Kristian-kapteenin? Eikö hän arvele, että pappi oli teeskennellyt ja valehdellut kaiken päivää? Nyt piispa ryhtyy tutkimaan häntä toden teolla, nyt hän hänet erottaa ja panee viralta.

Aamun tullessa oli pappi häipynyt pappilasta. Hän ei välittänyt jäädä itseään puolustamaan. Jumala oli ilvehtinyt hänen kustannuksellaan. Jumala ei tahtonut häntä auttaa. Hän tiesi että hänet pantaisiin viralta. Jumala niin tahtoi. Parasta oli, että hän menee jo omia aikojaan.

Näin tapahtui 1820-luvun alussa eräässä läntisen Vermlannin syrjäpitäjässä.

Se oli ensimmäinen onnettomuus, joka Gösta Berlingiä kohtasi; se ei ollut viimeinen.

Sillä vaikeaa on sellaisten orhien olo, jotka eivät kärsi kannuksia eivätkä ruoskaa. Joka tuskan tullen, mikä heitä kohtaa, he pikastuvat ja kiittävät harhateille, ammottavia kuiluja kohti. Heti kun tie muuttuu kiviseksi ja retki raskaaksi, he eivät tiedä muuta neuvoa kuin kumota kuormansa ja porhaltaa vauhkoina matkaansa.

KERJÄLÄINEN

Kylmänä joulukuun päivänä asteli kerjäläinen ylös Brobyn mäkiä. Hänen vaatteensa olivat kurjan kurjia rääsyjä, ja hänen kenkensä olivat niin kuluneet, että kylmä lumi kasteli hänen jalkansa.

Löven on Vermlannissa sijaitseva pitkä, kapea järvi, jota parissa kohden kurovat vielä kaidemmaksi pitkät, kapeat salmet. Se ulottuu pohjoisessa suomalaismetsiin, etelässä Venerniin. Useita pitäjii leviää sen rannoilla, mutta Bron pitäjä on suurin ja rikkain. Se valtaa hyvän osan järven rantoja sekä itä- että länsipuolella, mutta länsipuolella ovat suurimmat talot, herraskartanot sellaiset kuin Ekeby ja Björne, maankuulut rikkaudesta ja kauneudesta, sekä Brobyn suuri kylä, jossa on majatalo, käräjähuone, nimismiehen virkatalo, pappila ja markkinapaikka.

Broby on jyrkällä mäenrinteellä. Kerjäläinen oli ehtinyt majatalon ohi, joka on mäen juurella, ja ponnisteli pappilaa kohti, joka on aivan mäen laella.

Hänen edellään kulki ylämäkeä pieni tyttö vetäen kelkkaa, jonka kuormana oli jauhosäkki. Kerjäläinen saavutti tytön ja alkoi puhella hänen kanssaan.

"Niin pieni hevonen ja niin iso kuorma", hän sanoi.

Lapsi kääntyi ja katsoi häneen. Se oli noin kaksitoistavuotias pahainen, jolla oli tähystelevät, terävät silmät ja supukkasuu.

"Jumala suokoon, että hevonen olisi pienempi ja kuorma isompi, niin sitä riittäisi pitemmältä", tyttö vastasi.

"Omaa rehuako sinä sitten vedät kotiin?"

"Herra paratkoon, niinpä kyllä. Itse saan hankkia ruokani niin pieni kuin olenkin."

Kerjäläinen tarttui kelkankaplaaseen työntääkseen apuna.

Tyttö kääntyi ja katsoi häneen.

"Älä luulekaan, että saat mitään siitä hommasta", hän sanoi.

Kerjäläinen rupesi nauramaan.

"Sinä taidatkin olla Brobyn papin tytär, vai?"

"Olen kuin olenkin. Monella on köyhempi isä, pahempaa ei kellään. Se on silkkaa totta, vaikka häpeä, että hänen oman lapsensa täytyy sanoa niin."

"Hän taitaa olla ahne ja ilkeä, isäsi?"

"Ahne hän on ja ilkeä, mutta hänen tyttärestään taitaa tulla vielä pahempi, jos saa elää, sanovat."

"Mielestäni ovat oikeassa, kuules. Hupaisaa olisi tietää, mistä sinä olet tämän jauhosäkinkin siepannut."

"Eipä haitanne, jos tuon sinulle sanonenkin. Otin jyvät tänä aamuna isän eloitasta, ja nyt kävin myllyllä."

"Eikö hän huomaa sinua, kun tulet kotiin säkki kelkassa?"

"Oletpa tainnut lähteä sällinopista liian aikaisin. Isä on poissa pitäjällä, näetkös!"

"Kuka ajanee tuolla perässämme. Kuulen kuinka jalas vinkuu.

Ajattelepas, jos se on isäsi."

Tyttö kuunteli ja tähysteli, sitten hän alkoi itkeä ja huutaa.

"Se on isä", hän nyhyki. "Hän tappaa minut. Hän tappaa minut."

"Niin, nyt ovat hyvät neuvot kalliit, ja nopsat neuvot paremmat hopeaa ja kultaa", sanoi kerjäläinen.

"Kuule", sanoi lapsi, "sinä voit auttaa minua. Ota nuora ja vedä kelkkaa, niin isä luulee, että se on sinun."

"Mitä minä sitten teen?" kysyi kerjäläinen ja asetti nuoran olkansa ympärille.

"Vie mihin mielesi tekee nyt aluksi, mutta tuo sitten pappilaan, kun tulee pimeä. Minä kyllä pidän sinua silmällä. Tulet ja tuot säkin ja kelkan, ymmärrätkö."

"Pitänee koettaa."

"Jumala armahtakoon sinua, jos et tule", huusi tyttö ja juoksi pois ehtiäkseen ennen isää kotiin.

Kerjäläinen käänsi kelkan raskain mielin takaisin alamakeen ja työnsi sitä majatalon pihaan.

Hän, raukka, oli siinä unelmoinut, kävellessään lumessa melkein paljain jaloin; hän oli kävellessään ajatellut noita suuria metsiä Lövenin pohjoispuolella, suuria suomalaismetsiä.

Täällä alamaassa, Bron pitäjässä, jossa hän nyt kulki salmen rannalla, joka on Ylä- ja Ala-Lövenin välillä, näissä rikkauten ja riemun kuuluissa seuduissa, missä herraskartano on herraskartanon vieressä, tehdas tehtaan kyljessä, täällä oli jokainen tie hänelle liian raskas, joka huone liian ahdas, joka vuode liian kova. Täällä hän katkerasti kaipasi suurten, ikuisten metsien rauhaa.

Täällä hän kuuli varstain paukkavan joka luuvassa, ikäänkuin puitavasta ei koskaan tulisi loppua. Hirsikuormia ja hiilihakkeja tuli lakkaamatta tyhjentyttömistä metsistä. Päättömät malmikuormien jonot vierivät tien syvissä raiteissa, joita satalukuiset edeltäjät olivat uurtaneet. Täällä hän näki rekien, täynnä ajajia, kiitävän kartanosta kartanoon, ja hänestä näytti ilo istuvan ohjaksissa ja kauneus ja rakkaus seisovan kannoilla. Ah, kuinka hän, raukka, kävellessään ikävöi ylämaahan suurten, ikuisten metsien rauhaan!

Siellä kaukana, jossa puut kohoavat suorina ja pilarimaisina tasaiselta maankamaralta, jossa lumi lepää raskaina kerroksina liikkumattomilla oksilla, jossa tuuli on voimaton ja vain hiljaa leikkii latvain havuissa, siellä halasi hän vaeltaa, aina edemmäksi ja edemmäksi metsien syvyyteen, kunnes kerran hänen voimansa pettäisivät ja hän kaatuisi suurten puiden alle, kuollen nälkään ja viluun.

Hän ikävöi tuota suurta, humisevaa hautaa Lövenin pohjoispuolella, jossa katoavaisuuden voimat kukistaisivat hänet, jossa vihdoin nälkä, pakkanen, väsymys ja viina jaksaisivat tuhota tämän ruumisraukan, joka voi kestää kaikkea.

Hän oli tullut majataloon ja aikoi siellä odottaa iltaa. Hän meni kapakkatupaan ja istui tylsän levollisena penkille ovensuuhun, unelmoiden ikuisista metsistä.

Majatalon muori armahti häntä ja antoi hänelle viinaryypyn. Antoipa hän kaksikin, kun toinen niin hartaasti pyysi.

Mutta enempää hän ei tahtonut ilmaiseksi antaa, ja kerjäläinen joutui aivan epätoivoon. Hänen täytyi saada enemmän tätä voimakasta, suloista paloviinaa. Hänen täytyi vielä kerran tuntea sydämensä tanssivan ruumiissa ja ajatusten leimuavan juopuneina. Oi, tätä suloista viinan viljaa. Kesän aurinko, kesän linnunlaulu, kesän tuoksu ja kauneus läikkyivät ja virtasivat sen valkeissa laineissa. Vielä kerran, ennen kuin hän katoaa yöhön ja pimeään, hän tahtoo juoda aurinkoa ja onnea.

Niinpä hän vaihtoi ensin jauhot, sitten jauhopussin ja viimein kelkankin viinaan. Siitä hän sai hyvän humalan ja nukkui suuren osan iltapäivää kapakan penkillä.

Herättyään hän käsitti, että hänellä oli nyt enää vain yksi tehtävä jäljellä. Koska tämä kurja ruumis oli anastanut kaiken vallan hänen sielultaan, koska hän oli saattanut juoda mitä lapsi oli hänen haltuunsa uskonut, koska hän oli kaiken maan häpeä, täytyi hänen vapauttaa sielunsa niin suuresta viheliäisyyden kuormasta. Hänen täytyi antaa sille vapaus, antaa sen mennä Jumalan luo.

Hän makasi kapakan penkillä ja tuomitsi itseään: Gösta Berling, virkaheitto pappi, syytetty nälkää kärsivän lapsen jauhojen juomisesta, tuomitaan kuolemaan. Mihin kuolemaan? Kinoskuolemaan.

Hän otti hattunsa ja hoiperteli ulos. Hän ei ollut aivan valveilla eikä aivan selvä. Hän itki säälistä itseään kohtaan, ajatellessaan pahoin tahrattua sieluraukkaansa, joka hänen oli vapautettava.

Hän ei mennyt kauaksi eikä poikennut tieltä. Aivan tien vieressä oli korkea kinos, mihin hän heittäytyi kuolemaan. Hän ummisti silmänsä ja koetti nukkua.

Ei voi arvata, miten kauan hän siinä nukkui; mutta hänessä oli henki vielä, kun Brobyn papin tyttö juoksi tietä pitkin lyhty kädessä ja löysi hänet kinoksesta tiepuolesta. Tyttö oli seisosskellut ja odottanut häntä tuntimäärin; nyt hän oli juoksennellut pitkin Brobyn mäkiä etsimässä häntä.

Hän tunsu heti kerjäläisen, ja sitten hän alkoi pudistella häntä ja huutaa kaikin voimin saadakseen hänet hereille.

Hänen täytyi saada tietää, mihin mies oli hukannut hänen jauhosäkkinsä.

Hänen täytyi saada hänet henkiin edes siksi aikaa, että hän voi selittää, mihin hänen kelkkansa ja jauhosäkkinsä olivat joutuneet. Isäukko pieksisi hänet hengiltä, jos tyttö oli heittänyt hänen kelkkansa hulttion jäljille. Hän puri kerjäläisen sormeja ja kynsi hänen kasvojaan ja samalla hän kirkui kuin hengen hädässä.

Silloin tuli joku ajaja maantiellä.

"Kuka turkanen se huutaa?" kysyi tuima ääni.

"Minun pitää saada tietää, mihin tuo mies on pannut minun jauhosäkkini ja kelkkani", nyhkytti lapsi ja hakata jyskytti nyrkeillään kerjäläisen rintaa.

"Paleltunuttako sinä kysit sillä lailla? Nousetko, villikissa!"

Ajaja oli suuri ja roteva nainen. Hän nousi reestä ja tuli kinoksen luo. Lasta hän otti niskasta ja työnsi tielle. Sitten hän kumartui, työnsi kätensä kerjäläisen alle ja nosti hänet maasta. Ja niin hän kantoi hänet rekeen ja sijoitti siihen.

"Tule mukaan majataloon, villikissa", huusi hän papin tyttärelle, "niin saadaan kuulla, mitä sinä tiedät tästä asiasta."

* * * * *

Tunnin päästä istui kerjäläinen majatalon parhaassa huoneessa ovensuussa, ja hänen edessään seisoi se muhkea rouva, joka oli pelastanut hänet kinoksesta.

Sellaisena kuin Gösta Berling nyt näki hänet: kotimatalla hiilen vedosta metsästä, kädet noessa ja savipiippu suussa, lyhyt, päällyksetön lammasnahkaturkki ja juovikas kotikutoinen villahame yllä, pikisaumasaappaat jalassa ja tuppipuukko povella; sellaisena kuin hän nyt näki hänen harmaat hiuksensa, jotka olivat yksinkertaisesti suitut, ja hänen vanhat, kauniit kasvonsa, sellaiseksi oli hän kuullut häntä kuvattavan tuhansia kertoja, ja hän huomasi joutuneensa tekemisiin kuuluisan Ekebyn majurinrouvan kanssa.

Hän oli mahtavin nainen koko Vermlannissa, seitsemän rautatehtaan valtiatar, tottunut näkemään ja saamaan muut tottelemaan; ja kerjäläinen oli vain henkipatto mies raukka, rutiköyhä, ja hän tiesi että joka tie oli hänelle liian raskas, joka huone liian ahdas. Hänen ruumiinsa vapisi kauhusta, kun majurinrouvan katse viipyi hänessä.

Rouva seisoi ääneti ja katseli tuota ihmiskurjuutta, punaisia ja pöhöttyneitä käsiä, lopen laihtunutta ruumista ja ihanaa päätä, joka yhä rappiotilassaan ja huonossa hoidossaan säteili hurjaa kauneutta.

"Taitaa olla Gösta Berling, se hullu pappi?" kysäisi rouva.

Kerjäläinen ei liikahtanut.

"Minä olen Ekebyn majurinrouva, minä."

Kerjäläisen ruumista värisytti. Hän pani kätensä ristiin ja kohotti silmänsä kaipaavasti. Mitä rouva aikoi hänelle tehdä? Pakottaisiko hän hänet elämään? Gösta Berling vapisi hänen voimaansa. Ja hän oli jo ollut saavuttamaisillaan ikuisten metsien rauhan!

Majurinrouva alkoi taistelun sanomalla hänelle, että Brobyn papin tytär oli saanut kelkkansa ja jauhosäkkinsä takaisin ja että hänellä, majurinrouvalla, oli Göstalle, niinkuin monelle muullekin kodittomalle raukalle, turvapaikka Ekebyn kavaljeerirakennuksessa. Hän tarjosi papille elämän ilossa ja riemussa, mutta toinen vastasi, että hänen oli kuoltava.

Silloin löi majurinrouva nyrkkinsä pöytään ja puhui kursailematta suunsa puhtaaksi.

"Vai niin, hän tahtoo kuolla, vai hän tahtoo. Minä en sitä suuresti ihmettelisikään, jos sattuisi olemaan niin että hän edes nyt eläisi. Miehellä on moinen luurankoruumis ja moiset voimattomat jäsenet ja tuollaiset himmeät silmät, ja hän vielä kuvittelee, että hänessä on muka jotakin surmaamista. Luuleeko hän, että täytyy, ollakseen kuollut, välttämättä maata kylmänä ja kankeana naulatun arkunkannen alla? Luuleeko hän, etten minä näe kuinka kuollut hän on, tämä Gösta Berling?"

"Minä näen että hänellä on pääkallo päänä, ja minusta näyttää kuin kömpisivät madot esiin hänen silmäkuopistaan. Eikö hän itse tunne, että hänellä on suu täynnä multaa? Eikö hän kuule, miten nikamat kalisevat, kun hän liikkuu?"

"Hän on hukuttautunut viinaan, tämä Gösta Berling, ja kuollut hän on.

"Kun hän nyt kulkee, niin hänessä liikkuvat vain luurangon nikamat, ja hän ei sallisi niidenkään elää, jos sitä voi sanoa elämäksi. Tuntuu kuin hän kadehtisi kuolleiden tanssia haudoilla tähtiöinä.

"Häpeääkö hän sitä, että hänet on erotettu virasta, koska hän nyt tahtoo kuolla? Kunniakkaampaa olisi, että hän käyttäisi lahjojaan ja tekisi jotakin hyödyllistä Jumalan kauniissa maailmassa; niin minä sanoisin hänelle. Miksi hän ei tullut heti minun luokseni, niin olisin pannut hänen asiansa hyvälle tolalle. Niin, nyt hän odottaa kai itselleen aikamoista kunniaa siitä, että hänet kääritään lakanoihin ja lasketaan sahajauhoihin ja sanotaan, että hän on kaunis ruumis."

Kerjäläinen istui tyynenä, melkein pä hmyillen majurinrouvan jyristessä vihasia sanojaan. Ei mitään hätää, riemuitsi hän, ei mitään hätää. Ikuiset metsät odottavat sinua, eikä tuolla naisella ole valtaa kääntää sinun sieluasi pois sieltä.

Mutta majurinrouva vaikenä ja käveli pari kertaa edestakaisin huoneessa; sitten hän istuutui takan ääreen, nosti jalkansa pankkokivelle ja nojasi kyynärpäänsä polviin.

"Tuhannen turkasta", hän sanoi ja myhäili itsekseen. "Se on paljon todempaa, se mitä sanoin, kuin itse huomaankaan. Eikö Gösta Berling luule, että useimmat tässä maailmassa ovat kuolleita tai puolikuolleita? Luuleeko hän että minä elän? Enpä vain! En sitten lähimainkaan!"

"Niin, katsokoon hän vain nyt minua! Minä olen Ekebyn majurinrouva ja olenpa Vermlannin mahtavin rouva. Jos minä viittaa sormellani, niin juoksee maaherra, jos minä viittaa kahdella, juoksee piispa, ja jos minä viittaa kolmella, niin tanssivat tuomiokapituli ja neuvosmiehet ja kaikki Vermlannin tehtaanpatruunat polskaa Karlstadin torilla. Tuhat turkasta, poikaseni, sen minä sanon hänelle, etten minä ole muuta kuin vaatteissa kulkeva ruumis. Jumala tietää kuinka vähän henkeä minussa on."

Kerjäläinen taivutti selkäänsä ja kuunteli jännittyneenä. Vanha majurinrouva istui nyykytellen tulen loimossa. Hän ei puhuessaan katsonut Gösta Berlingiin.

"Eikö hän luule", jatkoi hän, "että jos minä olisin elävä ihminen ja näkisin hänen istuvan siinä, viheliäisenä ja itsemurhamietteissä, eikö hän luule, että minä ottaisin ne hänestä yhdessä hengenvedossa? Silloin minulla olisi kyyneleitä ja rukouksia, jotka kääntäisivät hänen mielensä nurinnarin, ja minä pelastaisin hänen sielunsa, mutta nyt minä olen kuollut.

"Onko hän kuullut, että minä kerran olin tuo kaunis Margareta Celsing? Se ei ollut eilen, mutta yhä voin itkeskellä vanhat silmäni punaisiksi hänen tähtensä. Miksi täytyy Margareta Celsingin olla kuollut ja miksi elää Margareta Samzelius, miksi pitää Ekebyn majurinrouvan elää, sano sinä, Gösta Berling.

"Tietääkö hän millainen Margareta Celsing oli? Hän oli norja ja hento ja ujo ja viaton, niin, Gösta Berling. Hän oli sellainen jonka haudalla enkelit itkevät.

"Hän ei tiennyt mitään pahasta, kukaan ei ollut tuottanut hänelle surua, hän oli hyvä kaikille. Ja kaunis hän oli, oikein kaunis.

"Olipa siihen aikoihin pulska mies, hänen nimensä oli Altringer. Herra ties, miten hän osui matkaamaan ylhäälle Älfdalin erämaihin, jossa Margaretan vanhemmilla oli tehdas. Hänet näki Margareta Celsing: hän oli kaunis, mainio mies, ja hän rakasti Margaretaa.

"Mutta mies oli köyhä, ja he päättivät odottaa toisiaan kuusi vuotta, niinkuin laulussa lauletaan.

"Kun kolme vuotta oli kulunut, sai Margareta toisen kosijan. Mies oli ruma ja paha, mutta tytön vanhemmat luulivat häntä rikkaaksi, ja he pakottivat Margareta Celsingin hyvällä ja pahalla, lyönneillä ja kovilla sanoilla ottamaan hänet miehekseen. Katso, sinä päivänä kuoli Margareta Celsing.

"Senjälkeen ei ollut enää Margareta Celsingiä, ainoastaan majurinrouva Samzelius, eikä hän ollut hyvä, ei ujo, hän uskoi paljon pahaa eikä liioin piitannut hyvästä.

"Sinä tiedät kyllä mitä sitten tapahtui. Me asuimme Sjössä, täällä Lövenin rannalla, majuri ja minä. Mutta hän ei ollut rikas, kuten oli huhuttu. Minä olin usein kovilla päivillä.

"Silloin tuli Altringer takaisin, ja nyt hän oli rikas. Hänestä tuli Ekebyn isäntä, hovin joka on Sjön rajanaapuri, hänestä tuli kuuden muun rautatehtaan omistaja Lövenin ympäristössä. Hän oli toimekas, pystyvä: jalo mies hän oli.

"Hän auttoi meitä köyhydessämme: me ajelimme hänen vaunuissaan, hän lähetti ruokaa meidän keittiöömme, viiniä kellariimme. Hän täytti minun elämäni kemuilla ja huveilla. Majuri lähti sotaan, mutta mitä me huolimme siitä! Jonakin päivänä vierailin minä Ekebyssä, toisena ajoi hän Sjöhön. Oli kuin huvien katrilli olisi kiertänyt Lövenin rantaa.

"Mutta pahat kielet puhuivat Altringerista ja minusta. Jos Margareta Celsing silloin olisi elänyt, hän olisi sitä suuresti surrut, mutta minä en välittänyt siitä mitään. Kuitenkaan en vielä ymmärtänyt, että olin tunneton siksi että olin kuollut.

"Niin ehti puhe meistä isäni ja äitini korviin, sinne missä he puuhailivat Älfdalin metsissä hiilihaudoillaan. Mummo ei pitkään vitkastellut; hän matkusti tänne puhellakseen minun kanssani.

"Eräänä päivänä, kun majuri oli poissa ja minä istuin juhlapöydässä Altringerin ja monien muiden kanssa, saapui hän. Näin hänen astuvan saliin, mutta sydämeni ei voinut tuntea, että hän oli minun äitini, Gösta Berling. Tervehdin häntä kuin vierasta ja pyysin häntä istumaan pöytäni aterioimaan.

"Hän tahtoi puhua minulle, ikäänkuin minä olisin ollut hänen tyttärensä, mutta minä sanoin hänelle, että hän erehtyy, minun vanhempani olivat kuolleet, he olivat kumpikin kuolleet minun hääpäivänäni.

"Silloin hän suostui leikkiin. Seitsenkymmenvuotias hän oli, kaksikymmentä peninkulmaa hän oli ajanut kolmeen päivään. Nyt hän istuutui kursailematta päivällispöytänsä ja otti ruokaa; hän oli kerrassaan voimallinen ihminen.

"Hän sanoi että oli surullista, kun minulle oli tullut sellainen vahinko juuri sinä päivänä.

"'Surullisempaa oli', sanoin minä, 'etteivät vanhempani kuolleet päivää aikaisemmin, niin häistä ei olisi tullut mitään.'

"'Eikö siis armollinen majurinrouva ole avioliittoonsa tyytyväinen?' kysyi hän silloin.

"'Kyllä', sanoin, 'nyt minä olen tyytyväinen. Olen aina tyytyväinen ja noudatan rakkaiden vanhempieni tahtoa.'

"Hän kysyi, oliko sekin minun vanhempieni tahto, että minun piti kukkuroida itseni ja heidät häpeällä ja hylkiä miestäni? Vähän kunniaa tuotin vanhemmilleni ruvetessani joka pilkkakirveen veisteltäväksi.

"'Mitä kylvää sitä niittää', vastasin minä hänelle. 'Ja muuten pitäisi vieraan ymmärtää, etten minä aio kenenkään sallia herjata oma in vanhempieni tyttärtä.'

"Me söimme, me kaksi. Miehet ympärillä vaikenivat eivätkä voineet kohottaa veistä eivätkä haarukkaa.

"Mummo jäi vuorokaudeksi levähtämään, sitten hän matkusti.

"Mutta sen aikaa kuin näin hänet en jaksanut käsittää, että hän oli minun äitini. Tiesin vain, että minun äitini oli kuollut.

"Kun hän teki lähtöä, Gösta Berling, ja minä seisoin hänen vieressään portailla ja vaunut oli ajettu esiin, hän sanoi minulle:

"'Vuorokauden olin minä täällä etkä sinä tervehtinyt minua äitinäsi. Kolkkoja teitä minä ajoin tänne, kaksikymmentä peninkulmaa kolmeen päivään. Ja minun ruumiini vapisee sinun häpeästäsi, niinkuin se olisi vitsoilla piesty. Kiellettäköön sinut, niinkuin minut kielsit, hyljättäköön sinut, niinkuin minut on hyljätty! Maantie olkoon kotisi, olkikupo sänkysi, hiilihauta lietesesi! Häpeä ja häväistys olkoon palkkasi, lyökööt muut sinua niinkuin minä sinua lyön!'"

"Ja hän löi minua kovasti poskelle.

"Mutta minä otin hänet syliini, kannoin portaita alas ja nostin vaunuihin.

"'Kuka sinä olet minua kiroamaan?' kysyin minä, 'kuka sinä olet minua lyömään? Sellaista minä en kärsi kenenkään taholta.'

"Ja minä annoin hänelle takaisin korvapuustin.

"Vaunut lähtivät samassa, mutta silloin, sillä hetkellä, Gösta Berling, minä tiesin, että Margareta Celsing oli kuollut.

"Hän oli ollut hyvä ja viaton; hän ei tuntenut mitään pahaa. Enkelit olisivat itkeneet hänen haudallaan. Jos hän olisi elänyt, hän ei olisi lyönyt äitiään."

Ovensuussa istuva kerjäläinen oli kuunnellut, ja sanat olivat hetkeksi hälventäneet ikimetsien houkuttelevan huminan. Katso, katso tuota mahtavaa rouvaa, hän alentui hänen vertaisekseen synnissä, hänen sisarekseen kadotuksessa, antaakseen hänelle elämän rohkeutta. Siten piti hänen oppia tietämään, että oli suruja ja syitä muidenkin pään päällä kuin hänen. Hän nousi ja meni majurinrouvan luo.

"Tahtooko Gösta Berling nyt elää?" tämä kysyi äänellä joka murtui itkuun; "minkä tähden hän kuolisi? Hänestä olisi kai voinut tulla hyvä pappi, mutta kuunaan ei se Gösta Berling, jonka hän hukutti viinaan, ollut niin huikaisevan viaton ja puhdas kuin se Margareta Celsing, jonka minä tukehduin vihaan. Tahtooko hän elää?"

Gösta lankesi polvilleen rouvan eteen.

"Antakaa anteeksi", sanoi hän, "en voi."

"Minä olen vanha nainen, monien surujen karkaisema", vastasi majurinrouva, "ja istun täällä ja saatan itseni alttiiksi kerjäläiselle, jonka löysin puolipaleltuneena kinoksesta tiepuolesta. Se on parhaiksi minulle. Menköön hän ja tehköön itsemurhan, niin hän ei ainakaan voi kertoa kellekään minun hulluudestani."

"Majurinrouva, en ole mikään itsemurhaaja, olen henkipatto. Älkää tehkö taistelua liian vaikeaksi! Minulla ei ole oikeutta elää. Ruumiini on anastanut isännyyden sielultani, sentähden minun täytyy päästää sielu vapaaksi, antaa sen mennä Jumalan luo."

"Vai niin, hän luulee siis sinne joutuvansa?"

"Hyvästi, majurinrouva, ja kiitoksia!"

"Hyvästi, Gösta Berling."

Kerjäläinen nousi ja meni allapäin ja laahustaen ovea kohti. Tämä nainen teki hänen tiensä suuriin metsiin liian raskaaksi.

Ovelle päästyään hänen täytyi katsahtaa taakseen. Silloin hän kohtasi majurinrouvan silmäyksen, tämän istuessa hiljaa ja katsellessa poistuvaa. Hän ei ollut koskaan nähnyt sellaista kasvojen muutosta, ja hän jäi seisomaan ja tuijottamaan rouvaan. Tuo joka oli äsken ollut vihainen ja uhkaava oli nyt hiljaisen kirkastunut, ja hänen silmistään loisti armahtava, säälivä rakkaus.

Jokin Göstassa, hänen vauhkoutuneessa sydämessään, murtui tuosta silmäyksestä; hän nojasi otsansa ovenpieleen, väänsi kätensä päänsä päälle ja itki pakahtuakseen.

Majurinrouva nakkasi savipiipun lieteen ja tuli Göstan luo. Hänen liikkeensä olivat pehmoiset kuin äidin.

"No niin, poikaseni!"

Ja hän sai hänet alas viereensä ovensuupenkille, niin että hän itki pää rouvan polvea vasten.

"Aiotko yhä kuolla?"

Silloin tahtoi Gösta kavahtaa pystyyn. Rouvan täytyi väkisin pidättää häntä.

"Nyt minä sanon, että tehköön Gösta Berling niinkuin tahtoo. Mutta sen minä lupaan, että jos hän tahtoo elää, otan Brobyn papin tyttären hoitooni ja teen hänestä ihmisen, joten hän saa kiittää Jumalaansa siitä, että Gösta Berling varasti häneltä jauhot. No, tahtooko hän?"

Kerjäläinen kohotti päätään ja katsoi majurinrouvaa suoraan silmiin.

"Onko se totta?"

"Ihan totta, Gösta Berling."

Silloin väänteli Gösta Berling tuskasta käsiään. Hän näki edessään tähystelevät silmät, yhteen puristuneet huulet ja kovin laihat pikku kädet. Niin tuo pikku olento saisi suojaa ja hoitoa, ja alennuksen merkki häviäisi hänen ruumiistaan, pahuus hänen sielustaan, Nyt sulkeutui häneltä tie ikuisiin metsiin.

"En tapa itseäni niin kauan kuin hän on majurinrouvan hoidossa", hän sanoi. "Tiesin kyllä, että te, majurinrouva, pakottaisitte minut elämään. Tunsin heti että olitte minua väkevämpi."

"Gösta Berling", sanoi rouva juhlallisesti, "minä olen taistellut sinusta kuin itsestäni. Sanoin Jumalalle: 'Jos minussa elää jotakin Margareta Celsingistä, niin salli hänen esiintyä ja näyttäytyä, niin ettei se mies mene ja surmaa itseään.' Ja Hän salli sen, ja sinä näit Margaretan ja siksi sinä et voinut mennä. Ja Margareta kuiskasi minulle, että tuon lapsiraukan tähden sinä varmaan jätät kuolonaikeesi. Ah, kyllä lennätte rohkeasti, te villit linnut, mutta meidän Herramme tietää verkon, joka teidät vangitsee."

"Hän on suuri ja ihmeellinen Jumala", sanoi Gösta Berling. "Hän on suonut minun pettyä ja hän on hyljännyt minut, mutta hän ei tahdo minun kuolevan. Tapahtukoon hänen tahtonsa!"

Siitä päivin tuli Gösta Berling kavaljeeriksi Ekebyhyn. Kaksi kertaa hän koetti päästä sieltä ja raivata itselleen uraa elääkseen omalla työllään. Ensimmäisellä kerralla lahjoitti majurinrouva hänelle torpan läheltä Ekebytä; hän muutti sinne ja aikoi elää työmiehenä. Se sujuikin jonkin aikaa, mutta hän kyllästyi pian yksinäisyyteen ja jokapäiväiseen ahertamiseen ja palasi taas kavaljeeriksi. Tapaus toistui kun hän tuli Borgin kartanoon kreivi Henrik Dohnan kotiopettajaksi. Siellä hän rakastui nuoreen Ebba Dohnaan, kreivin sisareen, mutta kun neito kuoli juuri silloin kun Gösta luuli voittavansa hänet, hän ei enää ajatellutkaan olla muuta kuin Ekebyn kavaljeeri. Hänestä tuntui, että virasta erotetulta papilta ovat kaikki tiet parannukseen suljetut.

Ensimmäinen luku

MAISEMA

Nyt minun on kuvattava tuo pitkä järvi, viljava tasanko ja nuo siniset vuoret, koskapa ne muodostivat sen näyttämön, jolla Gösta Berling ja Ekebyn kavaljeerit viettivät iloista elämäänsä.

Järven lähteet ovat melkoisen kaukana pohjoisessa, ja siellä on ihana maa järven olla. Metsä ja vuoret eivät koskaan lakkaa kokoamasta sille vettä, virrat ja purot syöksyvät siihen kaiken vuotta. Järvellä on hieno, valkea hiekka loikoakseen, niemiä ja saaria niitä kuvastaakseen ja katsellakseen; Vellamolla ja vetehisellä on siellä oiva kisakenttensä, ja järvi laajenee nopeasti suureksi ja kauniiksi. Siellä ylämaassa pohjoisessa se on iloinen ja ystävällinen: katsottakoon sitä vain kesäaamuna, kun se loikoo jo virkunvalveilla utuverhonsa alla, niin huomaa kuinka hilpeä se on! Se kujeilee ensin hetken, ryömii sitten hiljaa, hiljaa ohuen verhon sisältä niin lumoavan kauniina, että sitä tuskin tuntee, mutta heittää sitten yhdellä huiskauksella koko peiton päältä ja lepää siinä alastomana ja ruusuisena ja kimmeltävänä aamuvalaistuksessa.

Mutta järvi ei tyydy tähän leikittelevään elämään, se kuroo kupeensa kapeaksi salmeksi, murtautuu etelässä parin hiekkakummun läpi ja etsii uutta valtakuntaa itselleen. Sen se löytääkin, se tulee suuremmaksi ja mahtavammaksi, sillä on nyt pohjattomat syvänteet täytettävänä ja uuttera maisema kaunistettavana. Mutta nyt tulee vesikin tummemmaksi, ranta vähemmän vaihtelevaksi, tuulet tuimemmiksi, koko luonto ankarammaksi. Komea, hurmaava järvi se on. Monet ovat ne laivat ja tukkilautat, jotka siellä kulkevat, myöhään se joutaa laskeutumaan talvilepoon, harvoin ennen joulua. Usein se myös on rajulla tuulella, se voi vaahdota vihasta valkoisena ja kumota purjeveneitä, mutta se voi taas levätäkin uinailevassa rauhassa ja kuvastaa taivaita.

Mutta vielä etemmäksi maailmaan tahtoo järvi matkata, vaikka vuoret tulevat yhä korkeammiksi ja tila käy yhä ahtaammaksi, mitä loitommaksi etelään se etenee, jopa niin, että sen vielä kerran täytyy ryömiä kaitana salmena hiekkarantojen välitse. Sitten se levenee kolmannen kerran, mutta ei enää niin kauniina ja valtavana kuin äsken.

Rannat painuvat ja tulevat yksitoikkoisiksi, lempeämmät tuulet puhaltavat, järvi menee aikaisin talvilepoon. Yhä vielä se on kaunis, mutta se on menettänyt nuoruuden huimuutensa ja miehen voiman – se on vain järvi niinkuin muutkin. Kaksin käsivarsin se hapuaa tietään Venerniin, ja kun on sen löytänyt, se suistuu vanhuuden heikkona pystyjä jyrkäniteitä alas ja laskeutuu viimeisen, pauhaavan sankariryönsä suorittaen lepoon.

Yhtä pitkä kuin järvi on tasankokin; mutta voipa uskoa, että sen on varsin tukala päästä kulkemaan järvien ja vuorten välitse, aina tuolta järven pohjoispään umpilaaksosta, jossa se ensin uskaltaa levenellä, Venernin rannalle, jossa se voittaen asettuu mukavaan lepoon. Eihän voi ajatellakaan muuta kuin että tasanko mielellään haluaisi seurata järven rantaa pitkin matkaa, mutta vuoret eivät anna sille rauhaa. Vuoret ovat valtavia, harmaakivisiä, metsää kasvavia muureja, rotkoisia, vaikeakulkuisia, runsaan sammalen ja jäkälän peittämiä; noina entisinä aikoina siellä suorastaan vilisi metsänriistaa. Vesiperäisen rämeen tai mustavetisen lammen voi siellä tavata keskeltä laajoja harjuja. Siellä täällä näkee myös hiilihaudanpohjan tai avonaisen ahon, josta hirsii ja halkoja on otettu, taikka kaskimaan, ja se todistaa, että nämä vuoret voivat sietää myös työtä; mutta tavallisesti ne loikovat suruttomassa rauhassa ja tyytyvät antamaan valojen ja varjojen leikkiä ikuista kisaansa rinteillensä.

Ja näiden vuorien kanssa käy tasanko, joka on hurskas ja vauras ja rakastaa työtä, alinomaista sotaa, kaikessa ystävyydessä tietysti.

"Sehän jo riittää", sanoo tasanko vuorille, "että asetatte muurinne minun ympärillenne, se turvaa kyllä minua."

Mutta vuoret eivät ota sitä kuuleviin korviinsaakaan. Ne lähettävät pitkiä kukkulajonoja ja kaljuja ylätasankoja aina järveen asti. Ne pystyttävät ihania näkötorneja joka niemeen ja lähtevät oikeastaan

järvenrannalta niin harvoin, että tasanko vain muutamain paikoin pääsee pistäytymään rantaäyrään pehmoisessa hiekassa pyöriskelemässä. Mutta ei sen auta valittaa.

"Ole sinä hyvilläsi, kun me seisomme täällä", sanovat vuoret. "Ajattelepas joulunalusaikaa, jolloin kalmankylmät sumut vyöryvät päivin, viikoin Lövenin ulapalta. Me teemme sinulle hyvän palveluksen seisoessamme tässä."

Tasanko valittelee, että sillä on niin ahdas tila ja huono näköala.

"Tuhmahan sinä olet", vastaavat vuoret, "tietäisitpä vain miten täällä tuulee, täällä rannalla. Tarvitaan, lievimmin sanoen, harmaakivinen selkä ja kuusikkoturkki, jos mieli sellaista kestää. Ja muuten voit iloksesi katsella meitä."

Niin, vuoria tasanko kylläkin katselee. Se tuntee hyvin kaikki ne merkilliset valon ja varjojen vivahteet, jotka vuorilla väikkyvät. Se tietää, kuinka vuoret puolipäivävalaistuksessa vaipuvat alas taivaanrantaa kohti, mataloina ja heikosti vaaleansinisinä, ja aamu- tai iltavalossa kohoavat kunnioitettavaan korkeuteen, kirkkaansinisinä kuin keskitaivas. Joskus lankeaa valo niille niin terävästi, että ne tulevat vihertäviksi tai mustansinisiksi, ja jokainen yksityinen honka, jokainen tie ja rotko näkyy peninkulmien päähän.

Tapahtuu kyllä paikka paikoin, että vuoret väistyvät hieman sivulle ja päästävät tasangon vilkaisemaan järveä. Mutta kun se saa nähdä järven vihoissaan, kun tämä sähisee ja sylkee kuin villikissa, tai näkee sen kylmän savun peitossa, mikä aiheutuu siitä, että syöjätär panee olutta ja pesee poukkuja, silloin se kohta antaa vuorille oikeuden takaisin ja vetäytyy jälleen suojaan ahtaaseen vankilaansa.

Ihmiset ovat ikimuistoisista ajoista viljelleet tätä ihanaa tasankoa, ja sinne on kasvanut suuri asutus. Missä tahansa joki valkokuohuisin koskin heittyy rantajyrkännettä alas, siihen on kohonnut tehtaita ja myllyjä. Valoisille, aukeille paikoille, joissa tasanko pistäytyy järveen, rakennettiin kirkkoja ja pappiloita, mutta laaksojen liepeillä, rinteiden puolinousussa, kivisillä mailla, joilla vilja ei viihdy, siellä ovat talonpoikaisten talot, sotilasvirkatalot ja moni herraskartano.

Huomattakoon kumminkin, ettei 1820-luvulla seutu ollut läheskään niin viljelty kuin nykyisin. Paljon oli vielä metsänä, järvenä ja suona. Väkeä ei myöskään ollut niin runsaasti kuin nyt, ja se ansaitsi elatuksensa osittain rahdilla ja työskentelemällä päivisin tehtaissa, osittain vierailla paikkakunnilla; maanviljelys ei jaksanut sitä elättää. Siihen aikaan kulkivat tasangon asukkaat kotikutoisissa vaatteissa, söivät kauraleipää ja tyytyivät kahdentoista killingin päiväpalkkaan. Puute oli suuri monellakin, mutta sitä lievensi useinkin iloinen ja hilpeä mielenlaatu ja synnynnäinen kätevyys ja pystyvyys.

Mutta kaikki nuo kolme, pitkä järvi, rikas tasanko ja siniset vuoret, muodostivat ylen kauniin maiseman ja muodostavat vielä nytkin, ja yhä on sama kansa voimakasta, reipasta ja lahjakasta. Nyt se on suuresti edistynytkin sekä varallisuudessa että sivistyksessä.

Olkoon aina onni myötä heillä, jotka asuvat tuolla pitkän järven ja sinisten vuorten liepeillä. Muutamia heidän muistojaan aion nyt kertoa.

Toinen luku JOULUYÖ

Sintram on Forsin ilkeä tehtaanpatruuna nimiään, hän, jolla on kömpelö apinanruumis ja pitkät kädet, kalju pää ja ruma, irvistävä naama; hän, jonka ilona on pahat elkeet.

Sintram on nimeltään hän, joka ottaa vain vinttiöitä ja tappelupukareita rengeiksensä ja jolla on vain riiteleviä, valehtelevia piikoja palveluksessaan, hän, joka ärsyttää koiria raivoon pistämällä niitä neuloilla turpaan ja joka on onnellinen eläessään kiukkuisten ihmisten ja äkäisten eläinten parissa.

Sintram on nimeltään hän, jonka suurin ilo on pukeutua sielunvihollisen hahmoon, sarvineen ja häntineen ja hevosenkavioineen ja karvoineen, ja yht'äkkiä ilmestyä pimeistä nurkista, leivinuuneista tai halkovajoista ja säikyttää arkoja lapsia ja taikauskoisia naisia.

Sintram on nimeltään hän, jota ilahduttaa vaihtaa vanha ystävyys uudeksi vihaksi ja myrkyttää sydän valheella.

Sintram on nimeltään hän – ja kerran hän tuli Ekebyhyn.

* * * * *

Vetäkää suuri halkokelkka pajaan, pankaa se keskelle lattiaa ja asettakaa nuo kärrynlavat kaplaiden päälle! Siinä on nyt pöytä. Eläköön, pöytä on valmis!

Tänne nyt tuolit, kaikki, millä voi istua! Tänne kolmijalkaiset suutarintuolit ja tyhjät laarit! Tänne risaiset, vanhat nojatuolit, joissa ei ole selkämystä, tänne jalaksettomat kappireet ja vanhat karossit. Ha, ha, ha, tänne vanhat vaunukarossit, niistä tulee puhujalava!

Katsokaa mokomaa, toinen pyörä olemattomiin ajettu ja koko vaunukori reuhkana! Ainoastaan kuskipukki on jäljellä, tyyny on rikkoutunut, karhunsammal pursuu esiin, nahka punertaa vanhuuttaan. Korkea kuin talo on tuo vanha ramu. Tukekaa, tukekaa sitä, muuten se menee nurin!

Eläköön! Eläköön! Nyt on jouluyö Ekebyn tehtaalla.

Laivasängyn silkkiverhojen takana nukkuvat majuri ja majurinrouva, nukkuvat ja uskovat, että kavaljeerien rakennuksessa nukutaan. Rengit ja piit nukkukoot, pulleina joulupuurosta ja karvaasta oluesta, mutta kavaljeerirakennuksen herrat eivät! Kuinka voi kuvitellakaan, että kavaljeerien rakennuksessa nukutaan!

Paljasjalkaiset sepät eivät nyt kääntelee sulatuskappaleita, nokiset pojat eivät lyki hiilikärryjä, suuri väkivasara riippuu kuin käsivarsi nyrkkeineen ylhäällä katonrajassa, ahjo on tyhjä, uunit eivät avaa punaisia kitojansa nielläkseen hiiliä, palje ei vingu. On joulu. Paja nukkuu.

Nukkuu, nukkuu! Oi, ihmislapsi, se nukkuu, kun kavaljeerit ovat valveilla. Pitkät pihdit ovat pystyssä lattialla, talikynttilät kynsissä. Kirkkaasta kymmenen kannun kuparikattilasta leimuavat brylän¹ siniset liekit korkealle katon pimeyteen. Beerencroutzin sarvilyhty on ripustettu kankirautamoukarin kupeeseen, keltainen punssi loistaa boolissa kuin kirkas aurinko. Siellä on pöydät, siellä on penkit. Kavaljeerit viettävät jouluyötä pajassa.

Siellä on hulinaa ja hoilotusta, musiikkia ja laulua. Mutta puoliyön juhلامelu ei herätä ketään. Kaikki pajan remu kuolee kosken valtavaan kohinaan, joka soi seinän takana.

Siellä lystäillään ja hoilotetaan. Ajatella, jos majurinrouva näkisi heidät!

Entäpä sitten? Hän istuisi varmaan heidän joukkoonsa ja tyhjentäisi pikarin. Roima nainen hän on, ei pakene jyrävää ryyppylaulua eikä kukkukorttipeliäkään. Vermlannin rikkain nainen, tuima kuin mies, ylpeä kuin kuningatar. Laulua hän rakastaa ja vinkuvia viuluja ja walt-torvia. Viinistä ja korttipelistä hän pitää, ja pöydät, iloisten vieraiden seppelöimät, ovat hänen ilonsa. Hän tahtoo nähdä

¹ Brylän: viinasta, punssista ja erilaisista mausteista sekoitettu juoma, joka on sytytetty palamaan. – Suom. huom.

menekkiä ruoka-aitoissa, tanssia ja riemun remua kamareissa ja saleissa ja sivurakennuksen täynnä kavaljeereja.

Katso heitä boolinsa ympärillä, kavaljeeria toisensa kupeessa.

Kaksitoista heitä on, kaksitoista, kaikki miehiä! Ei mitään päiväperhosia, ei muotisankareja, vaan miehiä, joiden maine Vermlannissa myöhään kuolee, rohkeita miehiä, miehiä väkeviä!

Ei kuivanahkaisia pergamenttejä, kurottuja rahakukkarolta: köyhiä miehiä, suruttomia miehiä, kavaljeereja kiireestä kantaan.

Ei mammanpoikia, unisia oman manttaalin herroja. Maanmatkaajia miehiä, iloisia miehiä, ritareja sadan seikkailun!

Tyhjänä on nyt kavaljeerirakennus ollut useita vuosia. Ekeby ei ole enää kodittomain kavaljeerien luvattu maa. Eläkettä nauttivat upseerit ja köyhät aatelismiehet eivät enää ajele ympäri Vermlantia keikkuvilla yksivaljakoilla. Mutta antakaamme kuolleiden elää, antakaamme heidän nousta haudoistaan, noiden iloisten, noiden suruttomain, noiden ikuisesti nuorten!

Kaikki nämä kuulut miehet osaavat soittaa yhtä tai useampaa soitinta. Kaikki he ovat niin täynnä erikoisuuksia ja sananparsia ja sutkauksia ja rekilauluja kuin muurahaispesä muurahaisia, mutta itsekullakin on vielä oma erikoisominaisuutensa, korkeasti kiitetty kavaljeeri-hyveensä, joka erottaa hänet muista.

Ennen muita kaikkia, jotka istuvat boolin ympärillä, tahdon mainita Beerencreutzin, pitkäviiksisen, valkoviiksisen everstin, kukunpelaajan, Bellman-laulajan; ja hänen ystävänsä ja sotatoverinsa, vähäsanaisen majurin, tuon suuren karhunkaatajan Anders Fuchsin; ja kolmantena joukosta pienen Rusterin, rummunlyöjän, joka on kauan ollut everstin palvelijana, mutta ansainnut kavaljeerinarvonsa taitavana punssinpanijana ja kenraalibassona. Sitten mainittakoon tuo vanha vänrikki Rutger von Örneclou, naisten hurmaaja silkkikaulaliinoineen ja peruukkeineen, röyhelösomisteineen ja naisellisesti maalattuine poskineen. Hän oli kaikkein mainioimpia kavaljeereja, ja samoin Kristian Bergh, vahva kapteeni, joka oli mahdoton sankari, mutta yhtä helppo puijata kuin sadun jättiläiset. Näiden kahden seurassa nähtiin usein pieni, pallonpyöreä Julius-patruuna, sukkela, hupaisa ja sangen lahjakas: puhuja, maalari, viisujen laulaja ja juttujen kertoja. Mielellään hän kujeili luuvalon jättämän vänrikin ja tyhmän jättiläisen kustannuksella.

Siellä oli myös suuri saksalainen Kevenhüller, itsestään kulkevain vaunujen ja lentokoneen keksijä, hän, jonka nimi vielä kaikuu humisevissa metsissä. Ritari oli hän syntyjään ja myös ulkomuodoltaan: suuret kiverät viikset, suippo leukaparta, kotkannenä ja kapeat, vinot silmät, jotka tirkistelivät ryppyjen verkosta. Siellä istui tuo suuri sotilas, Kristoffer-serkku, joka ei koskaan tullut kavaljeerirakennuksesta ulos muulloin kuin oli odotettavissa karhunajo tai jokin uhkarohkea seikkailu, ja hänen vieressään Eberhard-setä, viisaustieteilijä, joka ei ollut Ekebyhyn vetäytynyt huvin eikä leikin vuoksi, vaan saadakseen elatushuolilta rauhassa valmistaa suuren tieteen-tieteellisen teoksensa.

Viimeksi kaikista mainitsen joukon parhaimmat, lauhkean Lövenborgin, tuon hurskaan miehen, joka oli liian hyvä tähän maailmaan ja ymmärsi vähän sen teitä, ja Lilliecronan, suuren muusikon, jolla oli hyvä koti ja joka aina ikävöi sinne, mutta jonka täytyi kumminkin olla Ekebyssä, sillä hänen henkensä kaipasi rikkautta ja vaihtelua voidakseen sietää elämää.

Nämä yksitoista olivat kaikki jättäneet nuoruuden taaksensa, ja monet heistä olivat jo hyvinkin iäkkäitä, mutta heidän joukossaan oli yksi, joka ei ollut muuta kuin kolmekymmenvuotias ja jolla oli vielä kaikki sielun ja ruumiin voimat tallella. Hän oli Gösta Berling, kavaljeerien kavaljeeri, joka oli suurempi puhuja, laulaja, soittaja, metsämies, juomaveikko ja kortinlyöjä kuin nämä kaikki muut. Hänellä oli kavaljeerin kaikki hyveet. Millaisen miehen olikaan majurinrouva hänestä tehnyt!

Katsokaa häntä nyt, nousseena puhujalavalle! Pimeä laskeikse mustasta katosta raskaina juhlaöyryinä hänen yllensä. Hänen vaalea päänsä loistaa kuin nuorten jumalten, nuorten valonkantajain, jotka järjestivät kaaoksen. Norjana, kauniina, seikkailunhaluisena hän seisoo siinä.

Mutta hän puhuu syvän vakavasti.

"Kavaljeerit ja veljet, aika vierii puolipäivää kohti, juhla on pitkälle kulunut, aika on juoda malja pöydän kolmannelletoista!"

"Pikku veli Gösta", huudahtaa Julius-patruuna, "ei täällä ole kolmattatoista, meitä on vain kaksitoista."

"Ekebyssä kuolee joka vuosi mies", jatkaa Gösta yhä synkemmällä äänellä. "Yksi kavaljeerirakennuksen vieraista kuolee, yksi noista iloisista kuolee, noista suruttomista, iäti nuorista. Mutta mitäpä siitä! Kavaljeerit eivät saa vanheta. Jos meidän vapisevat kätemme eivät voi nostaa lasia, jos meidän sammuvat silmämme eivät erota kortteja, mitä on silloin meille elämä ja mitä elämälle me? Yhden täytyy kuolla meistä kolmestatoista, jotka vietämme jouluyötä Ekebyn pajassa, mutta joka vuosi tulee uusi täyttämään lukuamme, mies kokenut riemun käsityössä, mies, joka voi pidellä viulua ja kortteja, sen täytyy tulla joka vuosi tekemään joukkomme täysilukuiseksi. Vanhat perhoset ymmärtävät kuolla silloin kun kesäaurinko paistaa. Kolmannentoista malja!"

"Mutta, Gösta, meitä on vain kaksitoista", inttävät kavaljeerit eivätkä koske lasiinsa.

Gösta Berling, jota he sanoivat runoilijaksi, vaikkei hän ole koskaan kirjoittanut runoja, jatkaa järkkymättömän rauhallisesti:

"Kavaljeerit ja veljet! Oletteko unohtaneet, ketä te olette? Te juuri ylläpidätte iloa Vermlannissa. Te panette käyrät vauhtiin, pidätte tanssin käynnissä, annatte laulun ja soiton kaikua maassa. Te ymmärrätte loitontaa sydämenne kullasta, kätenne työstä. Jos teitä ei olisi, silloin kuolisi tanssi, kuolisi kesä, kuolisivat ruusut, korttipeli kuolisi, kuolisi laulu, ja koko tässä siunatussa maassa ei olisi niin mitään kuin rautaa ja tehtaanpatruunoita. Ilo on elävä niin kauan kuin te.

"Kuusi joulua olen nyt viettänyt Ekebyn pajassa, eikä kukaan ole ennen kieltäytynyt juomasta kolmannentoista maljaa."

"Mutta, Gösta", huutavat he silloin, "kun meitä nyt on vain kaksitoista, kuinka me voimme juoda kolmannentoista maljan?"

Syvä huoli synkentää Göstan kasvoja.

"Onko meitä vain kaksitoista?" hän sanoo. "Miksi niin, onko meidän kuoltava sukupuuttoon maailmasta? – Onko meitä ensi vuonna ainoastaan yksitoista, sitä seuraavana vuonna vain kymmenen. Joutuuko meidän nimemme vain saduksi, meidän piirimme hävitetyksi? Minä kutsun häntä, kolmattatoista, sillä minä olen noussut esittämään hänen maljansa. Meren syvyydestä, maan sisuksista, taivaasta, helvetistä minä kutsun häntä, joka on täydentävä kavaljeerien luvun."

Silloin ratisee savupiipussa, silloin ponnahtaa sulatusuunin luukku selälleen, silloin tulee se kolmastoista.

Karvainen hän on, tulija, hänellä on häntä ja hevosenkaviot, hänellä on sarvet ja suippo leukaparta, ja hänet nähdessään karkaavat kavaljeerit huutaen pystyyn.

Mutta riemusta hillitönnä huutaa Gösta Berling:

"Kolmastoista tuli – kolmannentoista malja!"

Niinpä hän on tullut, ihmisten vanha vainooja, tullut noiden huimain luo, jotka häiritsevät pyhän yön rauhaa. Kyöpelin-kulkijain akkain ystävä, joka merkitsee kauppapäätöksensä verellä nokimustalle paperille, hän, joka tanssi Ivarsnäsin kreivinnan kanssa seitsemän päivää ja jota seitsemän pappia ei voinut karkottaa pois, hän oli tullut.

Myrskyten lentävät ajatukset iäkkäiden seikkailijain aivoissa kun he hänet näkevät. He miettivät mielessään, kenen vuoksi hän on liikkeellä tänä yönä.

Moni heistä oli rientämisillään kauhuissaan ulos, mutta heti he ymmärsivät, ettei sarviherra ollut tullut viemään heitä pimeään valtakuntaansa, vaan että pikarien kilinä ja viisut olivat hänet tänne houkutteleet. Hän tahtoi nauttia ihmisten ilosta pyhänä jouluyönä ja heittää hallitushuolet hartioiltaan tänä ilon aikana.

Oi, kavaljeerit, kavaljeerit, kuka teistä enää muistaa, että on jouluyö! Nyt juuri enkelit laulavat kedon paimenille. Nythän juuri lapset vuoteillaan pelkäävät nukkuvansa liian sikeästi, etteivät herää ajoissa kauniiseen joulukirkkoon. Pian on aika sytyttää joulukynttilät Bron kirkossa,

ja kaukana metsäkylillä on nuorukainen illalla valmistanut pihkaisen soihdun, jolla hän valaisee tyttönsä tietä kirkkomatkalla. Kaikissa kodeissa on emäntä asettanut haarakynttilät ikkunoihin, varustanut sytytettäväksi, kun kirkkoväki ajaa ohi. Lukkari virittää jo unissaan jouluvirret, ja vanha rovasti koettaa loikoessaan, onko hänellä vielä kyllin ääntä laulaaksensa: "Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa, maassa rauha, ihmisille hyvä tahto!"

Oi, kavaljeerit, parempi olisi teidän ollut tänä rauhan yönä maata hiljaa vuoteissanne kuin harjoittaa kanssakäymistä pahuuden pääruhtinaan kanssa!

Mutta he ottavat hänet vastaan tervetuloa-huudoin, niinkuin Gösta jo teki. Pikarin, täynnänsä liekehtivää brylätä, he panevat hänen käteensä. Hänelle he antavat kunniapaikan pöydässä, ja he katsovat häntä iloiten, ikäänkuin hänen ruma satyyrinnaamansa olisi saman näköinen kuin ne suloiset piirteet, jotka oli ollut heidän nuoruutensa lemmitillä.

Beerencreutz pyytää häntä kukkupeliin, Julius-patruuna laulaa hänelle parhaimmat laulunsa, ja Örneclou puhuu hänen kanssaan kauniista naisista, noista hurmaavista olennoista, jotka sulostuttavat elämän.

Hän viihtyy hyvin, tuo sarvipää, ja nojaa ruhtinaallisen juhlallisesti selkäänsä vanhain karossien kuskipukkiin ja nostaa kynnekkäällä kädellään pikarin hymyilevälle suulleen.

Mutta Gösta Berling luonnollisesti hänelle puheen pitää.

"Teidän armonne", hän sanoo, "me olemme kauan odottaneet teitä tänne Ekebyhyn, sillä teidän on varmaankin vaikeanlaista päästä mihinkään muuhun paratiisiin. Täällä eletään kylvämättä ja kehräämättä, kuten teidän armonne kenties jo tietää. Täällä lentävät paistetut varpuset suoraan suuhun, täällä juoksee karvas olut ja makea viina mäillä puroina ja virtoina. Tämä on hyvä paikka, huomakaa se, teidän armonne!"

"Me kavaljeerit olemme, totta tosiaan, odottaneet teitä, sillä sitä ennen me tuskin olimme olleet täysilukuiset. Katsokaa, niin on asianlaita, että me olemme jotakin enempää, kuin olemme olevinamme, me olemme runon vanha kaksitoistamiehinen joukko, joka esiintyy läpi aikojen. Kaksitoista meitä oli, kun ohjasimme maailmaa tuolla Olympon pilvisellä huipulla, ja kaksitoista, kun lintuina asuimme Yggdrasilin² viheriässä kruunussa. Missä tahansa runo liikkui, seurasimme sitä. Emmekö istuneet kaksitoistikkona Arthur-kuninkaan pyöreän pöydän ympärillä, ja eikö astellut kaksitoista paladinia³ Kaarle Suuren armeijassa? Yksi meistä on ollut Tor, toinen Jupiter, sen meistä nähnee vielä nytkin. Kyllä huomaa jumalaisen loiston ryysyjen alla ja leijonanharjan aasinnahkasta. Aika on pidellyt meitä pahoin, mutta kun me täällä olemme, tulee paja Olympoksi ja kavaljeerirakennus Valhallaksi.

"Mutta teidän armonne, me emme olleet täysilukuiset. Sen tietää jokainen, että runon kaksitoistikossa aina pitää olla yksi Loke,⁴ yksi Prometheus.⁵ Häntä me olemme kaivanneet.

"Teidän armonne, minä toivotan teidät tervetulleeksi?"

"Kas, kas, kas!" sanoo paholainen, "Miten koreita sanoja, koreita sanoja. Ja minulla kun ei ole aikaa vastata! Afäärit, pojat, afäärit, täytyy lähteä paikalla, niin kernaasti kuin olisinkin tarjonnut teille palvelustani missä esitettävässä osassa tahansa. Kiitos illasta, vanhat lörpöttelijät! Tapaamme kyllä."

Silloin kysyvät kavaljeerit, mihin hän aikoo, ja hän vastaa, että jalo majurinrouva, Ekebyn valtiatar, odottaa häntä saadakseen sopimuksensa uudistetuksi.

Suuri kummastus valtaa silloin kavaljeerit.

Ankara ja roima rouva on tuo, Ekebyn majurinrouva. Hän nostaa ruistynnyrin leveille hartioillensa. Hän seuraa malmikuormaa, Bergslagenin kaivoskentältä lastattua, koko pitkän matkan Ekebyhyn. Hän makaa kuin rahtimies ladon lattialla, säkki päänalusena. Talvella hän osaa vartioida

² Maailmanpuu, josta muinaisskandinaviain jumalaistarut kertovat. – Suom. huom.

³ Kuninkaan lähimpiä seikkailuritareita, joista puhutaan keskiaikaisissa romaaneissa ja runoissa. – Suom. huom.

⁴ Loke: muinaisskandinaviain jumalaistarustossa pahuuden edustaja, jonka ylijumala Odin otti jumalien asuntoon. – Suom. huom.

⁵ Prometheus: kreikkalaisen taruston jättiläinen, joka varasti tulen jumalilta. – Suom. huom.

hiilihautaa, kesällä ohjata tukkilauttaa Lövenin halki. Muhkea rouva hän on. Hän kiroilee kuin katupoika ja hallitsee kuin kuningas seitsemää tehdastaan ja naapuriensa taloja, hallitsee omaa pitäjäänsä ja naapuripitäjiä, niin, koko kaunista Vermlantia. Mutta kodittomille kavaljeereille hän on ollut kuin oma äiti, ja sen vuoksi he ovat pitäneet korvansa lukossa, kun pahat kielet ovat kuiskineet heille, että hän on liitossa paholaisen kanssa.

Niinpä he kysyvät paholaiselta suuresti ihmetellen, millaisen sopimuksen majurinrouva on tehnyt hänen kanssaan.

Ja hän vastaa heille, tuo musta, että hän on lahjoittanut majurinrouvalle kaikki hänen seitsemän tehdastaan, lupauksella, että jalo rouva joka vuosi lähettää hänelle yhden sielun.

Voi, mikä kauhu silloin puristaa kavaljeerien sydäntä!

Hehän tiesivät sen kyllä, vaikka eivät ymmärtäneet sitä ennen.

Ekebyssä kuolee joka vuosi mies, yksi kavaljeerirakennuksen vieraista kuolee, noista iloisista, suruttomista, noista iäti nuorista. Mitäpä siitä, kavaljeerit eivät saa vanheta! Jos heidän vapisevat sormensa eivät voi kohottaa lasia, jos heidän sammuvat silmänsä eivät voi erottaa kortteja, mitä silloin on elämä heille ja mitä he elämälle? Perhoset ymmärtävät kuolla, kun aurinko vielä paistaa.

Mutta nyt, nyt he vasta käsittävät asiain oikean menon.

Voi sitä naista! Sen vuoksi hän on antanut heille monta hyvää ateriaa, sen vuoksi hän antaa heidän juoda karvasta oluttansa ja makeata viinaansa, sen vuoksi, että he hoippuisivat Ekebyn juomasaleista ja korttipöydistä suoraan kadotuksen kuningaskuntaan, mies vuodessa, mies joka kiitävä vuosi.

Voi sitä naista, sitä noita-akkaa! Väkeviä, mainioita miehiä oli tullut tänne Ekebyhyn, tullut sinne kadotakseen. Sillä hän turmeli heidät täällä. Sientä olivat olleet heidän aivonsa, kuivaa poroa heidän keuhkonsa ja heidän henkensä pimeyttä, kun he laskeutuivat kuolinvuoteelle ja olivat valmiit pitkälle matkalle, toivotta, sielutta, hyveittä.

Voi sitä naista! Sellaisina he ovat kuolleet, he, jotka olivat vielä parempia miehiä kuin nämä tässä, ja sellaisina on heidänkin kuoltava.

Mutta kavaljeerit eivät hidastele enää kauhun taakan alla.

"Sinä kadotuksen kuningas", huutavat he, "sen noita-akan kanssa sinä et koskaan enää solmi verellä kirjoitettua liittoa; hän on kuoleva!" Kristian Bergh, vahva kapteeni, on siepannut pajan suurimman moukarin olallensa: hän menee ja upottaa sen vartta myöten noita-akan kalloon. "Ainoaakaan sielua hän ei enää uhraa sinulle."

"Ja sinut itsesi, sinä sarviniekka, sinut pannaan alasimelle, ja päästetään kankirautavasara paukkumaan. Pihdeillä pidämme sinua paikoillasi vasaran iskiessä ja opetamme sinua pyydystämään kavaljeerien sieluja."

Pelkuri on tämä musta herra, se tiedetään vanhastaan, ja puhe kankirautavasara ei häntä miellytä. Hän huutaa Kristian Berghin takaisin ja alkaa neuvotella kavaljeerien kanssa.

"Ottakaa nämä seitsemän tehdasta täksi vuodeksi, ottakaa ne itsellenne ja antakaa minulle majurinrouva."

"Luuletko sinä, että me olemme yhtä halpamaisia kuin hän?" huutaa Julius-patruuna, "Ekebyn ja kaikki tehtaat me kyllä tahdomme, mutta majurinrouvasta saat itse pitää huolen."

"Mitä sanoo Gösta, mitä sanoo Gösta?" kysyy lempeä Lövenborg. "Gösta Berlingin pitää puhua. Hänen mielipidettään täytyy näin tärkeässä kysymyksessä tiedustella."

"Tämä kaikki on hulluutta", sanoo Gösta Berling. "Kavaljeerit, älkää antako hänen puijata itseänne! Mitä me olemme majurinrouvan rinnalla? Käyköön meidän sieluillemme miten käy, mutta minun luvallani me emme ole kiittämättömiä kurjimuksia emmekä käyttäydy kuin petturit ja roistot. Olen syönyt liian monta vuotta majurinrouvan ruokaa nyt hänet pettääkseni."

"Niin, laputa sinä helvettiin, Gösta, jos mielesi tekee! Me tahdomme mieluummin itsellemme Ekebyn."

"Mutta oletteko te aivan raivohulluja, vai oletteko juoneet itsenne tolkkottomiksi? Uskotteko, että tämä on totta? Uskotteko, että tuo tuossa on pahahenki? Ettekö te huomaa, että kaikki on vain saakelin valhetta?"

"Kas, kas, kas", sanoo musta herra, "hän tuossa ei huomaa, miten pitkälle hän on joutunut."

"Oh, huutia, herra! Minä itsehän olin työntämässä sinua tuohon uuniin."

"Ikäänkuin se mitä kuuluisi tähän, ikäänkuin minä en olisi yhtä hyvä piru kuin kuka tahansa. Niinpä niin vain, Gösta Berling, sinä olet kiikissä, sinä. Sinusta on jo tullut korea majurinrouvan käsissä."

"Hän pelasti minut", sanoo Gösta. "Mitä olisinkaan ilman häntä?"

"Kas, kas, ikäänkuin ei hänellä olisi ollut omaa tarkoitustaan pitäessään sinua Ekebyssä. Sinä voit vietellä monen loukkuun; sinulla on suuret lahjat. Kerran sinä koetit päästä hänestä, otit häneltä lahjana torpan, rupesit työmieheksi, tahdoit syödä omaa leipääsi. Joka päivä hän kulki torpan ohi, ja kerran hänellä oli kauniita tyttöjä matkassaan. Kerran oli Marianne Sinclair siellä, silloin sinä viskasit lapiosi ja nahkaisen esiliinasi ja tulit taaskin kavaljeeriksi."

"Tie kulki sitä kautta, senkin nauta!"

"Niinpä kulki, tie kulki sitä kautta. Sitten menit Borgiin, tulit Henrik Dohnan kotiopettajaksi ja olit vähällä päästä Märta-kreivittären vävyksi. Kenen syy oli, että nuori Ebba Dohna sai kuulla, että sinä olit vain virkaheitto pappi, joten tyttö antoi sinulle rukkaset? Se oli majurinrouvan, Gösta Berling. Hän tahtoi sinut takaisin."

"Asiapa se", sanoi Gösta. "Ebba Dohna kuoli kohta sen jälkeen. Häntä en olisi kumminkaan saanut."

Nyt tuli musta herra aivan hänen eteensä ja sähisi vasten silmiä: "Kuoli, niin kyllä, kuoli. Tappoi itsensä sinun tähtesi, tappoi kuin tappoikin, mutta sitä he eivät ole ennen sanoneet sinulle."

"Sinä et ole huono piru", sanoo Gösta.

"Majurinrouva puuhasi siinä taas, sanon minä. Hän tahtoi sinut takaisin kavaljeerien pariin."

Gösta nauraa kajahuttaa.

"Sinä et ole huono piru!" hän huutaa hurjasti. "Miksi me emme voisi tehdä sopimusta kanssasi? Sinä voit kyllä hankkia meille ne seitsemän tehdasta, jos suvaitset."

"Hyvä, ettet enää onneasi vastusta."

Kavaljeerit päästivät helpotuksen huokauksen. Sellaisiksi he olivat tulleet, etteivät voineet enää tehdä mitään ilman Göstaa. Jos hän ei olisi suostunut kauppaan, niin siitä ei olisi tullut mitään, Ja oli kumminkin rutiköyhille kavaljeereille koko keikaus, kun saisivat seitsemän tehdasta haltuunsa.

"Huomaa nyt", sanoo Gösta, "että me otamme nuo seitsemän tehdasta ainoastaan pelastaaksemme sielumme, mutta emme ollaksemme vain tehtaanpatruunoja, jotka lukevat rahoja ja punnitsevat rautaa. Kuivanahkaisia pergamentteja ei meistä tule, ei kiinnikurottuja kukkaroita, vaan kavaljeereja olemme ja kavaljeereiksi jäämme."

"Itsensä viisauden sanat", mutisee musta herra.

"Jos sinä siis tahdot antaa meille ne seitsemän tehdasta vuoden ajaksi, niin otamme ne vastaan, mutta, huomaa se, jos me sillä aikaa teemme jotakin, joka ei ole kavaljeerisäädyn mukaista, jos teemme jotakin, joka on viisasta tai hyödyllistä tai akkamaista, niin saat ottaa meidät kaikki kaksitoista, kun vuosi loppuu, ja antaa tehtaat kenelle haluat."

Paholainen hieroi käsiänsä ihastuksissaan.

"Mutta jos me elämme kuin kelpo kavaljeerit", jatkoi Gösta, "niin et sinä koskaan saa tehdä mitään sopimusta Ekebystä ja mitään palkkaa et saa siltä vuodelta, et enempi meiltä kuin majurinrouvaltakaan."

"Se on kovaa", sanoo paholainen. "Voi, rakas Gösta, kyllä minun pitäisi saada edes yksi sielu, yksi ainoa vaivainen sielu! Kyllä minun pitäisi saada tuo majurinrouva, miksi sinä säästät majurinrouvaa!"

"Minä en käy kauppaa sellaisella tavaralla, minä", ärjäisee Gösta, "mutta jos mitä haluat, niin ota Forsin vanha Sintram, hän on ihan valmis, siitä olen varma."

"Kas, kas, kas, sepä jo jotakin", sanoo musta herra silmiänsä räpäyttämättä. "Kavaljeerit tai Sintram, ne voivat vastata toisiansa. Nyt tulee hyvä vuosi."

Ja sitten kirjoitetaan sopimus, Gösta Berlingin pikkusormen verellä paholaisen mustalle paperille hänen hanhensulallaan.

Mutta kun se on tehty, riemuitsevat kavaljeerit. Nyt on kaiken maailman kunnia vuoden ajan heidän ja keksineepähän sitten aina jotakin neuvoa.

He siirtävät tuolit pois tieltä, käyvät piiriin brylåkattilan ympärille, joka seisoo keskellä mustaa lattiaa, ja heiskuvat hurjassa piirihypyssä. Keskimmäisenä piirissä tanssii paholainen korkealle loikkien, ja viimein hän kaatuu lattialle pitkin pituuttaan kattilan viereen, kallistaa sitä ja juo.

Silloin heittäytyy Beerencrutz hänen viereensä, ja samoin Gösta Berling, ja sitä tehden laskeutuvat kaikki muutkin piiriin kattilan ympärille, jota kallistellaan suusta suulle. Viimein kaatuu se sysäyksestä kumoon, ja kuuma, tahmainen juoma heilahtaa loikojain niskaan.

Kun he kiroillen nousevat jaloilleen, on paholainen kadonnut, mutta hänen kultaiset lupauksensa väikkyvät kuin loistavat kruunut kavaljeerien päitten päällä.

Kolmas luku JOULUPÄIVÄLLISET

Joulupäivänä pitää majurinrouva Samzelius suuret päivälliskemut Ekebyssä.

Hän istuu silloin itse emäntänä pöydässä, joka on katettu viidellekymmenelle vieraille. Hän istuu siinä kaikessa loistossaan ja mahdissaan, eikä hänellä nyt olekaan lyhyttä nahkaturkkia, raidallista villahametta eikä savipiippua. Hän kahisee silkissä, kulta painaa hänen paljaita käsivarsiaan, helmet viilentävät hänen valkoista kaulaansa.

Missä ovat sitten kavaljeerit, missä ovat nyt ne, jotka pajan mustalla lattialla joivat kirkkaaksi kiilloitetusta kuparikattilasta Ekebyn uusien isäntien maljan?

Kaakeliuunin nurkassa istuvat kavaljeerit omassa pöydässä; tänä päivänä ei ole heille sijaa suuressa pöydässä. Sinne nurkkaan tulee ruoka myöhään, viini säästeliäästi, sinne ei lähetetä kauniiden naisten silmäyksiä, siellä ei kuuntele kukaan Göstan leikkipuheita.

Mutta kavaljeerit ovat kuin taltutettuja varsoja, kuin kylläisiä petoja. Vain tunnin unen antoi heille yö, sitten he lähtivät joulukirkkoon, pikisohtujen ja tähtien valossa. He näkivät joulukynttilät, he kuulivat jouluvirret, heidän kasvonsa loistivat taas kuin hymyilevien lasten. He unohtivat jouluyön pajassa, niinkuin unohdetaan ilkeä uni.

Suuri ja mahtava on Ekebyn rouva. Ken tohtii kohottaa kätensä lyödäkseen häntä, ken päästää kielensä lausumaan syytöksiä häntä vastaan? Totisesti eivät köyhät kavaljeerit, jotka ovat monta vuotta syöneet hänen leipäänsä ja nukkuneet hänen kattonsa alla. Hän pistää heidät minne tahtoo, hän voi sulkea ovensa heiltä milloin tahtoo, ja he eivät kykene edes pakenemaan hänen pakkovallastaan. Jumala armahtakoon heidän sielujaan! Ekebystä loitolla he eivät voi elää.

Suuressa pöydässä riemuitaan: siellä säteilevät Marianne Sinclairen kauniit silmät, siellä soi iloisen kreivitär Dohnan vieno nauru.

Mutta kavaljeerien pöydässä vallitsee synkeys. Eikö olisi kohtuullista, että nämä, jotka majurinrouvan vuoksi syöstään kadotuksen kuiluun, saisivat edes istua samassa pöydässä kuin hänen muut vieraansa? Miten häpeällistä on istua tässä pöydässä, kaakeliuunin nurkassa? Ikäänkuin kavaljeerit eivät olisi kyllin hienoja seurustelemaan parempien ihmisten karissa!

Majurinrouva istua rehentelee Borgin kreivin ja Bron rovastin välissä. Kavaljeerit kyyröttävät allapäin kuin hyljätyt lapset. Ja siinä heräävät heidän mielessään viimeöiset ajatukset.

Kuin arat vieraat tulevat nuo hupaiset päähänpistot, hullut valheet siihen uuninnurkkapöytäan. Siellä nurkassa samoavat yön viha ja yön lupaukset heidän aivoihinsa. Kyllä uskottelee Julius-patruuna vahvalle kapteenille, Kristian Berghille, etteivät ne paistetut pyyt, joita parhaillaan kannetaan suuren pöydän vieraille, voi riittää kaikille heille, mutta se ei ollenkaan ilahduta heitä.

"Ne eivät voi riittää", hän sanoo. "Minä tiedän, kuinka monta niitä on. Mutta he eivät ole silti olleet neuvottomia, kapteeni Kristian, he ovat paistaneet variksia meille, tänne pikkupöytäan."

Mutta eversti Beerencrutzin huulet tuimain viiksien alla vääntyvät vain heikkoon hymyyn, ja Gösta näyttää koko ajan siltä kuin aikoiisi lyödä jonkun kuoliaaksi.

"Eiköpä sitten mikä ruoka tahansa olisi liiankin hyvää kavaljeereille?" kysyy hän.

Ja sitten tulee vihdoinkin kukkurainen vati pulskia pyitä pikkupöytäan.

Mutta Kristian-kapteeni on vihainen. Eikö hän siis olekaan vihannut koko ikäänsä variksia, noita joutavia, raakkuvia lentoräähkiä?

Niin katkerasti hän niitä vihasi, että hän syksyisin puki yllensä akkain laahaavat hameet ja sitaisi päähänsä huivin ja alentui kaiken maailman pilkan uhriksi päästäkseen vain ampumamatkan päähän niitä, kun ne söivät jyviä pelloilla.

Hän vaani variksia niiden lemmentansseissa kevään paljailla kedoilla ja tappoi ne. Hän etsi niiden pesät kesällä ja pudotti niiden huutavat, höyhenettömät poikaset puusta tai musersi munat kesken hautomisen.

Nyt tempaisee hän pyyvadin käsiinsä.

"Luuletko sinä, etten minä näitä tunne", karjaisee hän palvelijalle. "Pitäisikö minun kuulla niiden raakkuvan, ne tunteakseni? Hyi perhana, tarjota Kristian Berghille variksia! Hyi perhana!"

Ja hän ottaa pyyn toisensa jälkeen ja paiskaa ne seinään.

"Hyi perhana", hän huutaa mätkeissään niin että sali tärisee, "tarjota Kristian Berghille variksia! Hyi perhana!"

Ja niinkuin hän muulloin sinkosi avuttomia variksenpoikia kallioihin, niin sinkauttaa hän nytkin pyyn toisensa perästä seinään.

Kastike ja rasva räiskyvät hänen korvilleen, murskatut linnut pomppivat pitkin permanttoa.

Ja kavaljeerijoukko riemuitsee.

Silloin kajahtaa majurinrouvan vihainen ääni kavaljeerien korviin.

"Ajakaa hänet ulos!" huutaa hän pikenteille.

Mutta he eivät uskalla käydä hänen kimppuunsa, hän on kuin onkin Kristian Bergh, vahva kapteeni.

"Ajakaa hänet ulos!"

Hän kuulee huudon, ja hirmuisena vihassaan hän kääntyy nyt majurinrouvaan päin kuten karhu kaadetusta vihollisesta kääntyy uuden ahdistajan puoleen. Hän astuu hevosenkengän muotoisen pöydän luo. Raskaina kumisevat lattialla tuon valtavan askeleet. Hän pysähtyy aivan vastapäätä majurinrouvaa, vain pöytä on heidän välillään.

"Ajakaa hänet ulos!" kiljahtaa majurinrouva vielä kerran.

Mutta Kristian on raivoissaan, kauhua nostaa hänen rypistetty otsansa, hänen nyrkkinsä, karkea kätensä. Hän on suuri kuin jättiläinen, vahva kuin jättiläinen. Vieraat ja palvelijat vapisevat eivätkä uskalla koskea häneen. Kuka tohtii koskea häneen nyt, kun viha on vienyt häneltä järjen?

Hän seisoo aivan majurinrouvan edessä ja pui nyrkkiä hänelle:

"Minä otin variksen ja paiskasinkin seinään. Enkö tehnyt niinkuin piti, mitä?"

"Mene ulos, kapteeni!"

"Huuti akka! Tarjota Kristian Berghille variksia! Jos oikein tekisin, niin ottaisin sinutkin niine seitsemän helvetin..."

"Tuhannen pirulaista, Kristian Bergh, älä kiroa! Täällä ei kiroa kukaan muu kuin minä."

"Luuletko, että minä pelkään sinua, noita-akka? Luuletko, etten minä tiedä, miten sinä sait ne seitsemän ruukkiasi?"

"Vaiti, kapteeni!"

"Kun Altringer kuoli, hän antoi ne sinun miehellesi siitä hyvästä, että olit ollut hänen hentukkansa."

"Tukitko suusi!"

"Siksi, että sinä olit ollut niin uskollinen vaimo, Margareta Samzelius. Ja majuri otti ne seitsemän ruukkia ja antoi sinun hallita niitä, eikä ollut tietääkseen. Ja saatana on ollut koko pelin takana, mutta nyt tuleekin sinusta loppu."

Majurinrouva istuu paikalleen, hän on kalpea ja vapisee. Sitten hän vahvistaa matalalla, oudolla äänellä: "Niin, nyt tulee loppu minusta, ja se on sinun työtäsi, Kristian Bergh."

Sellaisen äänen kuullessaan vavahtaa Kristian-kapteeni, hänen kasvonsa vääristyvät, ja kauhun kyyneleet tulevat hänen silmiinsä.

"Minä olen humalassa", huutaa hän, "en tiedä, mitä sanon, minä en ole mitään sanonut. Hänen koiransa ja orjansa, minä olen ollut koira ja orja, enkä mitään muuta, jo neljäkymmentä vuotta. Hän on Margareta Celsing, jota olen palvellut koko ikäni. Minä en sano mitään pahaa hänestä. Sanoisinko mitä kauniista Margareta Celsingistä! Minä olen koira, joka vartioin hänen oveansa, orja, joka kannan hänen kuormaansa. Hän potkaiskoon minua, hän lyököön minua! Näettehän nyt, että minä vaikenen ja masennun. Minä olen rakastanut häntä neljäkymmentä vuotta. Miten voisin minä sanoa mitään pahaa hänestä?"

Ja merkillinen on näky, kun hän heittäytyy polvilleen ja pyytää anteeksi. Ja koska majurinrouva istuu pöydän toisella puolella, hän ryömii polvillaan pöydän ympäri, kunnes tulee hänen luokseen; silloin hän kumartuu maahan ja suutelee hänen hameensa lievettä, ja lattia kastuu hänen kyynelistään.

Mutta jotenkin lähellä majurinrouvaa istuu pieni, vahva mies. Hänellä on pörröinen tukka, pienet, viistot silmät ja ulkoneva leuka. Hän on kuin karhu. Harvasanainen mies hän on ja kulkee mieluummin omia hiljaisia teitään antaen maailman mennä menoaan. Hän on majuri Samzelius.

Hän nousee kuullessaan Kristian-kapteenin syyttävät sanat, ja majurinrouva nousee ja kaikki viisikymmentä vierasta nousevat. Naiset itkevät pelosta, mitä nyt tuleman pitää, ja miehet seisovat hämillään, ja majurinrouvan jaloissa makaa Kristian-kapteeni suudellen hänen hameensa lievettä, kastellen lattiaa kyynelillään.

Majurin leveät, karvaiset kädet puristuvat hitaasti nyrkkiin, hänen kätensä kohoaa.

Mutta nainen puhuu ensin. Hänen äänessään on kumea sointi, jota siinä ei tavallisesti ollut.

"Sinä varastit minut", huudahti hän. "Sinä tulit kuin ryöväri ja otit minut. Ne pakottivat minut kotona lyönneillä ja iskuilla, nälällä ja pahoilla sanoilla sinun vaimoksesi. Minä olen ollut sinulle sellainen kuin olet ansainnutkin."

Majurin leveä nyrkki on puristunut. Majurinrouva peräytyy pari askelta.

Sitten hän puhuu taas:

"Elävä ankerias kiemurtelee veitsen alla, pakotettu vaimo ottaa rakastajan. Lyötkö sinä nyt minua siitä, mikä tapahtui kaksikymmentä vuotta sitten? Miksi et lyönyt silloin? Etkö sinä muista, miten hän asui Ekebyssä, me Sjössä? Etkö sinä muista, miten hän auttoi meitä köyhyyydessämme? Me ajoimme hänen vaunuissaan, me joimme hänen viiniään. Salasimmeko mitään sinulta? Eivätkö hänen palvelijansa olleet sinun palvelijoitasi? Eikö hänen kultansa painanut sinun taskussasi? Etkö sinä huolinut näitä seitsemää tehdasta? Silloin sinä vaikenit ja otit vastaan, olisit silloin, sinä Berndt Samzelius, olisit silloin lyönyt."

Mies kääntyy hänestä ja katsoo läsnäoleviin. Hän lukee heidän kasvoistaan, että he myöntävät majurinrouvan olevan oikeassa, että he kaikki ovat uskoneet hänen ottaneen tilukset ja lahjat vaiteliaisuutensa palkaksi.

"Minä en tiennyt sitä", sanoo hän ja polkee jalkaansa lattiaan.

"Hyvä, että sen nyt tiedät", sekaantuu rouva kimakalla äänellä puheeseen. "Pelkäsinkin sinun kuolevan, saamatta sitä tietää. Hyvä, kun sen tiedät nyt, että voin puhua vapaasti kanssasi, sinun, joka olet ollut minun herrani ja vanginvartijani; tiedä siis nyt, että minä kuitenkin tulin hänen omakseen, jolta sinä minut varastit. Tietäkööt sen nyt kaikki, jotka ovat panetelleet minua!"

Vanha rakkaus se riemuitsee hänen äänessään ja loistaa hänen silmistään, Hänen miehensä on hänen edessään nyrkki koholla. Kauhun ja halveksinnan hän näkee viidenkymmenen kasvoilla edessään. Hän tuntee valtansa viimeisen hetken lyöneen. Mutta hän ei voi olla riemuitsematta, kun saa nyt vapaasti puhua elämänsä suloisimmasta muistosta.

"Hän oli mies, mainio mies. Mikä olit sinä asettuaksesi meidän väliimme? Koskaan en ole minä nähnyt hänen vertaistaan. Onnen hän antoi minulle, kultaa hän antoi minulle. Siunattu olkoon hänen muistonsa!"

Silloin laskeutuu majurin kohotettu käsi lyömättä – nyt hän tietää, kuinka hän häntä rankaisee.

"Ulos", karjaisee hän, "ulos minun talostani."

Majurinrouva seisoo paikallaan.

Mutta kavaljeerit tuijottavat kalpein kasvoin toisiinsa. Nythän oli se kaikki menemäisillään täytäntöön, jota musta herra oli ennustanut. Nyt he näkivät mitä seurasi kun majurinrouvan sopimusta ei ollut uudistettu. Jos nyt tämä on totta, niin on myös totta se, että tuo nainen on kolmattakymmentä vuotta passittanut kavaljeereja helvettiin ja että heidätkin oli määrätty samaan reissuun. Oh, sitä noita-akkaa!

"Mene ulos!" jatkoi majuri. "Kerjää leipäsi maantieltä! Sinulla ei pidä oleman iloa hänen rahoistaan, sinä et asu hänen tiloillaan. Nyt tuli Ekebyn majurinrouvan loppu. Sinä päivänä, jona sinä astut jalkasi minun kynnykseni yli, minä tapan sinut."

"Ajatko sinä minut pois minun omasta kodistani?"

"Sinulla ei ole kotia. Ekeby on minun."

Majurinrouvan valtaa voimattomuuden henki. Hän väistyy aina ovelle, ja majuri seuraa hänen kintereillään.

"Sinä, joka olet ollut minun elämäni onnettomuus", valittaa rouva, "onko sinulla nyt valta tehdä minulle tämäkin?"

"Ulos, ulos!"

Rouva nojaa ovenpieleen, panee kätensä ristiin ja painaa ne kasvoilleen. Hän ajattelee äitiänsä ja mutisee itsekseen:

"Kiellettäköön sinut, niinkuin minut kielsit, olkoon maantie kotisi, olkikupo vuoteesi! Niin se vain käy. Niin käy."

Mutta Bron hyvä vanha rovasti ja Munkerudin laamanni, ne tulivat nyt majuri Samzeliuksen luo ja koettivat rauhoittaa häntä. He sanoivat hänelle, että hänen on parasta unohtaa kaikki nuo vanhat jutut, antaa kaiken olla sillänsä, unohtaa ja antaa anteeksi.

Majuri pudistaa lempeät kädet pois olkapäältänsä. Häntä on hirmuista lähestyä, niinkuin Kristian Berghia äsken.

"Se ei ole suinkaan vanha juttu", huutaa hän. "Minä en ole tiennyt siitä mitään ennen kuin tänään. Minä en ole ennen voinut rangaista avionrikkojaa."

Sen kuullessaan kohottaa majurinrouva päänsä ja saa entisen rohkeutensa.

"Ennen marssit sinä itse ulos kuin minä. Luuletko sinä, että minä väistyn sinua", sanoo hän. Ja hän astuu ovelta peremmälle.

Majuri ei vastaa, mutta hän vartioi vaimonsa jokaista liikettä, ollakseen valmis iskemään, jos ei muuten pääsisi hänestä erilleen.

"Auttakaa minua, hyvät herrat", huutaa rouva, "että saan tuon miehen köysiin ja ulos, kunnes hänen järkensä jälleen selviää! Muistakaa, kuka minä olen ja kuka hän on! Ajatelkaa sitä, ennen kuin minun täytyy väistyä häntä. Minä hoidan kaikki Ekebyn asiat, ja hän istuu päivät päästään syöttämässä karhuja luolassa. Auttakaa minua, hyvät ystävät ja naapurit! Täällä joudutaan loputtomaan kurjuuteen, jos minua ei täällä ole. Talonpoika elää minun metsieni hakkuulla ja minun takkirautani vedolla. Hiilenpolttaja saa toimeentulonsa hankkimalla hiiliä minulle, lauttamies uittamalla hirsiani. Minä se jakelen kaiken rikkautta tuottavan työn. Sepät, käsityöläiset ja tukkimiehet elävät minua palvelemalla. Uskotteko te, että tuo voi jatkaa minun työtäni? Minä sanon teille: jos te ajatte minut ulos, niin laskette nälänhädän sisään."

Taas nostetaan joukko käsiä auttamaan majurinrouvaa, taas lasketaan lempeitä käsiä sovittelevasti majurin olkapäille.

"Ei", sanoo hän, "pois te siitä! Kuka tahtoo puolustaa avioliitonrikkojaa? Minä sanon teille, minä, että jollei hän lähde mielihyvällä, otan minä hänet ja kannan karhujeni ruoaksi."

Niin laskeutuvat taas kohotetut kädet.

Silloin, suurimmassa hädässä, kääntyy majurinrouva kavaljeerien puoleen.

"Sallittekö tekin, kavaljeerit, että minut ajetaan pois omasta kodistani? Olenko minä antanut teidän paleltua ulkona lumessa talvella, olenko minä kieltänyt teiltä mukeaa olutta ja makeata viinaa? Pyysinkö minä palkintoa, kun annoin teille ruokaa ja vaatteita? Ettekö te ole leikkineet minun jaloissani, turvallisina kuin lapset äidin helmoissa? Eikö tanssi ole teiskunut saleissani? Eikö hupi ja nauru ole olleet teidän jokapäiväinen leipäanne? Älkää antako tämän miehen, joka on ollut minun elämäni onnettomuus, ajaa minua pois omasta kodistani, kavaljeerit! Älkää antako minun joutua mieron kiertäjäksi!"

Ne sanat kuullessaan oli Gösta Berling hiipinyt erään kauniin, tummatukkaisen tytön luo, joka oli istunut suuressa pöydässä.

"Sinä olit viisi vuotta sitten paljon Borgin kartanossa, Anna", hän sanoo. "Tiedätkö sinä, majurinrouvako se sanoi Ebba Dohnalle, että minä olin virkaheitto pappi?"

"Auta majurinrouvaa, Gösta!" on tytön ainoa vastaus.

"Sinä ymmärrät, että minä tahdon ensin tietää, onko hän tehnyt minusta murhaajan."

"Oh, Gösta, mitä ajatuksia nuo ovat? Auta häntä, Gösta!"

"Sinä et tahdo vastata, huomaa minä. Siis on Sintram puhunut totta." Ja Gösta menee takaisin kavaljeerien joukkoon. Hän ei nosta sormeansaakaan auttaakseen majurinrouvaa.

Oi, miksi pisti majurinrouva kavaljeerit eri pöytään, kaakeliuunin nurkkaan! Nyt ovat yön ajatukset heränneet heidän aivoissaan, nyt leimuaa heidän kasvoillaan viha, joka ei ole pienempi kuin majurinkaan.

Armottoman kovina he vaikenivat hänen rukoillessaan.

Eikö kaikki, mitä he näkevät, vahvista vain yön näkyjä?

"Kyllä huomaa, ettei hän ole saanut sopimustaan uudistetuksi", mutisee yksi.

"Mene helvettiin, noita-akka!" huutaa toinen. "Oikeuden mukaan pitäisi juuri meidän ajaa sinut ovesta."

"Naudat", huutaa kavaljeereille vanha, heikko Eberhard-setä, "ettekö te ymmärrä, että sehän oli Sintram?"

"Tietysti ymmärrämme, tietysti tiedämme", vastaa Julius, "mutta entäpä sitten? Eikö se voi olla totta kuitenkin kaikitenkin? Eikö Sintram käy pahalaisen asioilla? Eikö heillä ole läheiset välit?"

"Mene sinä, Eberhard, mene ja auta häntä", he pilkkaavat. "Sinä et usko helvettiin, sinä. Mene sinä."

Ja Gösta Berling seisoo hiljaa, sanatonna, liikkumatta.

Ei, tältä uhkaavalta, mutisevalta, riitelevältä kavaljeerijoukolta ei majurinrouva saa apua.

Silloin hän peräytyy taas ovelle ja nostaa kasvoilleen kätensä, jotka ovat ristissä.

"Kiellettäköön sinut niinkuin minut kielsit", hän huutaa itsekseen katkerassa surussaan. "Olkoon maantie kotisi, olkikupo vuoteesi!"

Sitten hän laskee toisen kätensä ovenripaan, mutta toisen kohottaa korkeutta kohti.

"Huomatkaa se, te, jotka nyt annatte minun suistua! Huomatkaa se, että teidän hetkenne pian tulee! Te hajoatte, ja teidän paikanne on jäävä autioksi. Kuinka te voitte seistä, kun minä en tue teitä? Sinä, Melchior Sinclair, jolla on raskas käsi ja joka annat vaimosi tuntea sitä, varo itseäsi! Sinä, Brobyn pappi, nyt tulee rangaistus! Kapteeninrouva Ugglä, varo kotiasi, köyhyys tulee! Te nuoret kauniit naiset, Elisabet Dohna, Marianne Sinclair, Anna Stjärnhök, älkää luulko, että minä olen ainoa, jonka täytyy paeta kodistaan. Ja kavahtakaa itseänne, kavaljeerit, nyt tulee myrsky maahan. Teidät lakaistaan pois maasta, nyt on teidän päivänne laskenut, nyt se on totisesti laskenut! Minä en valita itseäni, vaan teitä, sillä myrsky lentää ympäri korvienne, ja kuka voi seistä, kun minä olen kaatunut? Ja minun sydämeni vaikeroi köyhän kansan tähden. Kuka antaa sille työtä, kun minä olen poissa?"

Nyt avaa majurinrouva oven, mutta silloin kohottaa kapteeni Kristian päänsä ja kysyy:

"Kuinka kauan täytyy minun maata tässä sinun jaloissasi, Margareta Celsing? Etkö tahdo antaa minulle anteeksi, jotta minä saan nousta ja sotia sinun puolestasi?"

Silloin käy majurinrouva ankaran sisäisen taistelun; mutta hän tietää, että jos hän antaa Kristian Berghille anteeksi, silloin tämä nousee ja sotii hänen miehensä kanssa, ja silloin tulee miehestä, joka on rakastanut häntä uskollisesti neljäkymmentä vuotta, murhaaja.

"Pitääkö minun vielä antaa anteeksi?" sanoo hän. "Etkö sinä ole syypää kaikkeen onnettomuuteeni, Kristian Bergh? Mene kavaljeerien joukkoon ja iloitse työstäsi!"

Niin meni majurinrouva. Hän meni tyynenä, jättäen jälkeensä kauhun. Hän suistui, mutta suuruutta oli hänen alennuksessaankin. Hän ei vaipunut hentomieliseen suruun, vaan vielä

vanhuudessaan hän riemuitsi nuoruutensa rakkaudesta. Hän ei vaipunut valituksiin ja surkeaan itkuun jättäessään kaiken, hän ei pelännyt lähteä kerjuupussi ja ryhmysauva kädessä kiertämään maailmanrantaa. Hän sääli ainoastaan köyhiä talonpoikia ja iloisia, huolettomia Lövenin rantain asukkaita, köyhiä kavaljeereja, kaikkia, joita hän oli suojellut ja pitänyt pystyssä.

Hän oli kaikkien hylkäämä, ja silti oli hänellä voimaa karkottaa luotaan viimeinen ystävänsä, ettei tekisi hänestä murhaajaa.

Hän oli merkillinen nainen, suuri voimassa ja toiminnanhalussa. Me emme niinkään heti näe hänen vertaistansa.

Seuraavana päivänä lähti majuri Samzelius pois Ekebystä ja muutti omaan kartanoonsa Sjöhöön, joka on aivan lähellä suurta tehdasta.

Altringerin testamentissa, jolla majuri sai tehtaata, oli selvästi määrätty, ettei yhtään niistä saanut myydä tai lahjoittaa, vaan että majurin kuoltua kaiken piti joutua perinnöksi hänen vaimolleen tahi tämän perillisille. Kun majuri siis ei voinut hajoittaa tuota vihattua perintöä, hän asetti kavaljeerit sitä hallitsemaan, uskoen sillä tavoin tuottavansa Ekebylle ja kuudelle muulle tehtaalle suurimman vahingon.

Kun nyt ei kukaan maassa epäillyt, että ilkeä Sintram kävi paholaisen asioilla, ja kun kaikki, mitä hän oli luvannut heille, nyt loistavasti toteutui, niin olivat kavaljeerit ihka varmoja siitä, että sopimus menee tuiki täsmällensä täytäntöön. Ja vahvasti he olivat päättäneet, etteivät sen vuoden kuluessa tee mitään järkevää tai hyödyllistä ja akkamaista; aivan vakuuttuneita he olivat myös, että majurinrouva oli paha noita, joka oli tahtonut heidän turmiotansa.

Vanha Eberhard-setä, filosofi, ivasi heidän luulojaan, mutta kuka välitti hänenlaisestaan, joka oli epäuskossaan niin itsepäinen, että jos hän olisi maannut vaikka keskellä kadotuksen liekkejä ja nähnyt kaikkien pirujen ympärillään irvistelevän, hän olisi väittänyt, ettei piruja ole olemassa, koska niitä ei voi olla, sillä Eberhard-setä oli suuri filosofi.

Gösta Berling ei sanonut kenellekään, mitä hän uskoi. Varmasti hän tunsikin olevansa majurinrouvalle varsin vähässä kiitollisuuden velassa siitä, että rouva oli tehnyt hänestä Ekebyn kavaljeerin; parempi olisi hänestä nyt ollut maata maan povessa kuin kantaa tunnollansa tietoa, että oli syypää Ebba Dohnan itsemurhaan. Hän ei kohottanut kättänsä kostaakseen majurinrouvalle, mutta ei myös auttaakseen häntä. Hän ei voinut sitä tehdä. Mutta kavaljeerit olivat nyt päässeet suureen valtaan ja kunniaan. Joulukuun parhaimpina juhlineen ja huveineen, kavaljeerien sydämet olivat riemua täynnä, ja jos suru lie painanut Gösta Berlingin mieltä, ei hän kantanut sitä kasvoillaan eikä huulillaan.

Neljäs luku

GÖSTA BERLING, RUNOILIJA

Joulu oli, ja tanssiaiset piti pantaman toimeen Borgin kartanossa.

Siihen aikaan, ja siitä on nyt kai lähes kuusikymmentä vuotta, asui Borgissa eräs nuori kreivi Dohna; vastaanainut hän oli, ja nuori, kaunis kreivitär hänellä oli. Olipa varmasti oleva hauskaa vanhassa kreivinkartanossa.

Kutsu oli tullut myöskin Ekebyhyn, mutta siellä huomattiin, että kaikista, jotka sinä vuonna viettivät joulua siellä, oli Gösta Berling, runoilijaksi kutsuttu, ainoa, joka halusi mennä.

Borg ja Ekeby ovat molemmat pitkän Lövenin rannalla, mutta toinen toisella puolen, toinen toisella. Borg oli Svartsjön pitäjässä, Ekeby Bron. Kun järveä ei voi kulkea, on Ekebystä Borgiin parin peninkulman matka.

Köyhä Gösta Berling – siihen juhlaan varustivat vanhat herrat hänet aivan kuin hän olisi ollut kuninkaanpoika ja kuin hänen olisi tullut kantaa kuningaskunnan kunniaa.

Hännystakki välkkyvine nappeineen oli uusi, röyhelys kankea, ja kiiltoonahkaiset kengät hohtivat. Hänellä oli hienonhieno majavannahkaturkki ja sopulinnahkainen lakki vaaleilla, kiharaisilla hiuksillaan. He käskivät levittää hopeakyntisen karhunnahan hänen kilpa-ajorekeensä ja antoivat hänen ajettavakseen mustan Don Juanin, tallin ylpeyden.

Hän vihelsi valkoista Tankrediansa ja tarttui punottuihin ohjaksiin. Riemuiten hän lähti rikkauden ja komeuden loistoissa Borgiin, hän joka jo loisti kyllin ruumiinsa kauneutta ja henkensä leikkivää neroa.

Hän lähti aikaisin aamupäivällä. Oli sunnuntai, ja hän kuuli virrenveisuuta Bron kirkosta ajaessaan sen ohi. Sitten hän ajoi kolkkoa metsätietä Bergaan, jossa kapteeni Uggle siihen aikaan asui. Siellä hän aikoi viipyä päivällisillä.

Berga ei ollut suinkaan rikkaan miehen koti. Nälkä tunsu tien kapteenin turvekattoiseen virkataloon, mutta se otettiin vastaan pilalla, sitä huvitettiin laululla ja leikillä kuten muitakin vieraita, ja se meni pois yhtä vastahakoisesti kuin nämäkin.

Vanha mamseli Ulrika Dillner, hän joka hoiti kotitoimia ja kutoi kankaita Bergan talossa, seisoi rappusilla ja toivotti Gösta Berlingin tervetulleeksi. Neiti lyykisti hänelle, ja irtokiharat, jotka riippuivat hänen ruskeiden, tuhatryppyisten kasvojensa ohimoilla, tanssivat ilosta. Saliin hän vei Gösta Berlingin, ja sitten hän alkoi kertoa talonväestä ja heidän moninaisista vaihteista.

Huoli odotti oven takana, sanoi hän, tuimat ajat oli Bergan kartanossa.

Heillä ei ollut edes piparjuurta suolaiseen päivällislihaan, vaan Ferdinand ja työtöt olivat valjastaneet Disan reen eteen ja lähteneet sitä lainaamaan Munckerudista.

Kapteeni oli metsällä taasen ja tuo kai sieltä sitkeän jäniksen, johon saa valmistaessa tuhrata enemmän voita kuin koko otus maksaa. Moista sanoi kapteeni ruoan hankkimiseksi taloon. Ja menisihän sekin mukiinsa, kun hän vain ei toisi kettua, kelvotonta, kurjinta elukkaa, minkä Herramme on luonut, hyödytön sekä kuolleena että elävänä.

Ja kapteeninrouva, niin, hän ei ollut vielä noussut vuoteesta. Hän loikoi yhä lukien romaania, kuten hän päivät päästään teki. Ei häntä ollut luotu työhön, sitä Herran enkeliä.

Ei, työtä sai tehdä se, joka oli näin vanha ja harmaa kuin Ulrika Dillner. Yöt ja päivät hän sai puurttaa pitääkseen talorähjää pystyssä. Eikä se ollut aina liioin helppoa, sillä, toden tunnustaen, kerran ei heillä ollut talossa koko talvena muuta liharuokaa kuin karhunkinkkua. Eikä hän suurta palkkaa odottanut, pennin pyöreääkään hän ei ollut vielä nähnyt, mutta eiväthän ne nakanne häntä maantiellekään sitten kun hän ei enää jaksu ruokansa edestä ahertaa. Ne, talonväki, pitivät seuramamseliakin ihmisenä, ja kyllä ne saattavat kerran vanhan Ulrikan kunnialla hautaan, jos heillä on millä arkun ostaa.

"Sillä kuka tietää, kuinka tässä käy!" puhkeaa hän sanomaan ja pyyhkii silmiänsä, jotka aina olivat niin kerkeät kyyneltymään. "Me olemme velkaa ilkeälle ruukinpatruuna Sintramille, ja hän ottaa ehkä meiltä kaikki. Tosin on Ferdinand nyt kihloissa rikkaan Anna Stjärnhökin kanssa, mutta se Anna, se väsy, se väsy häneen. Ja mihin me sitten joudumme, me, joilla on kolme lehmää ja yhdeksän hevosta, ja nuo meidän iloiset nuoret neidit, jotka tahtovat lentää tanssiaisista tanssiaisiin; me, kuivine peltoinemme, jotka eivät mitään kasva, ja meidän kiltti Ferdinandimme, josta ei koskaan tule oikeata miestä! Mikä perii koko tämän siunatun talon, jossa viihtyy kaikki muu mutta ei työ?"

Mutta päivällisen aika läheni ja talonväki kokoontui. Kiltti Ferdinand, talon lauhkea poika, ja iloiset tyttäret tulivat kotiin ja toivat lainaamansa piparjuuret. Kapteeni tuli järveltä päin, avantokylvyn ja metsänjuoksun vahvistamana. Hän paiskasi ikkunan auki saadakseen raitista ilmaa ja pudisti Göstan kättä miehen voimalla. Ja kapteeninrouva tuli, kahisten silkissä, ja leveät pitsit ulottuivat aina hänen valkoisten kättensä sormille, joita Gösta sai suudella.

Kaikki tervehtivät iloiten Göstaa, leikkipuhe lensi seuraan, iloisesti he kyselivät häneltä:

"Kuinka te voitte siellä Ekebyssä, kuinka voitte siellä luvatussa maassa?"

"Maito ja hunaja siellä vuotavat", hän vastasi silloin. "Me tyhjennämme vuoret raudasta ja täytämme kellarit viinillä. Pelto kantaa kultaa, jolla me silaamme elämän kurjuudet, ja metsä hakataan kumoon ja rakennetaan siitä keiliratoja ja huvihuoneita."

Mutta kapteeninrouva huokasi ja hymyili vastauksen kuullessaan ja hänen huuliltansa tunkihe yksi ainoa sana:

"Runoilija!"

"Monta syntiä on minun tunnollani", vastasi Gösta, "mutta koskaan en ole kirjoittanut runon pätkää."

"Sinä olet sittenkin runoilija, Gösta, sen lisänimen saat pitää. Sinä olet elänyt useampia runoja kuin meidän runoilijamme ovat kirjoittaneet."

Sitten puhui kapteeninrouva, lempeästi kuin äiti, Göstan turhaan kulutetusta elämästä. "Minä tahdon elää nähdäkseni sinusta tulevan miehen", sanoi hän. Ja Göstasta tuntui suloiselta, että häntä kiihoitti eloon tuo hellä nainen, joka oli niin uskollinen ystävä ja jonka voimakas, haaveileva sydän hehkui suurten tekojen rakkautta.

Mutta kun he olivat nousseet hauskalta aterialta ja nauttineet piparjuurilihaa ja kaalia ja tippaleipiä ja jouluolutta ja Gösta oli saanut heidät hymyilemään ja kyynelöimään kertomalla majurista ja majurinrouvasta ja Brobyn papista, kuului pihalta kulkusten kilinää, ja heti kohta astui heidän keskeensä ilkeä Sintram.

Hän loisti tyytyväisyyttä kaljusta kiireestä aina pitkiin, latuskaisiin jalkoihinsa asti. Hän keikutti pitkiä käsiään ja väänteli naamaansa. Huomasi helposti hänen tuovan huonoja uutisia.

"Oletteko kuulleet", kysyi tuo ilkeä, "oletteko kuulleet, että tänä päivänä on ensi kertaa kuulutettu Anna Stjärnhök ja rikas Dahlberg Svartsjön kirkossa? Anna Stjärnhök mahtoi unohtaa, että oli kihloissa Ferdinandin kanssa."

He eivät olleet siitä sanaakaan kuulleet. He hämmästyivät ja surivat.

Jo kuvittelivat he mielessään kotinsa hävitettynä tuon ilkiön velan suoritukseksi: rakkaat hevoset myydään ja samoin kuluneet huonekalut, jotka oli peritty kapteeninrouvan kotoa. He näkivät iloisen elämän loppuvan juhlinensa ja matkoinensa tanssiaisista tanssiaisiin. Karhunkinkku oli joutuva taas pöydälle, ja nuorten täytyisi hajota kotoa vieraita palvelemaan.

Kapteeninrouva hyväili poikaansa ja antoi hänen tuntea iäti pysyvän rakkauden lohdutusta.

Mutta – istuihan Gösta Berling heidän joukossaan, ja tuo voittamaton hautoi tuhatta suunnitelmaa päässään.

"Kuulkaa", huusi hän, "vielä ei ole aika vaikerrella. Svartsjön papinrouva se on tämän tempun tehnyt. Hän on saanut Annan valtaansa, kun Anna nyt meni asumaan pappilaan. Hän se on saanut Annan hylkäämään Ferdinandin ja ottamaan vanhan Dahlbergin, mutta vielä he eivät ole vihityt,

eivätkä mene vihille. Minä puhun hänen kanssaan, minä riistan hänet papin väeltä ja sulhaselta. Minä tuon hänet tänne, tullessani ensi yönä. Sitten ei vanha Dahlberg hyödy hänestä enää mitään."

Niin päätettiin. Gösta lähti yksin Borgiin, saamatta kyyditä ainoatakaan noista iloisista neidoista, mutta lämpimin onnentoivotuksin ajattelivat kotiinjäävät hänen matkaansa. Ja Sintram, joka jo riemuitsi, että nyt tulee vanha Dahlberg peijatuksi, päätti jäädä Bergaan nähdäkseen, miten Gösta palaa ja tuo uskottoman tullessaan. Kääripä hän suopeuden puuskassa Göstan ympärille viheriäisen matkavyönsäkin, jonka itse mamseli Ulrika oli hänelle lahjoittanut.

Mutta kapteeninrouva tuli rappusille, kädessään kolme pientä, punasiteistä kirjaa.

"Ota nämä", sanoi hän Göstalle, joka jo istui reessä, "ota nämä, jollet onnistu! Se on 'Corinne', madame Staëlin 'Corinne'. En tahdo, että ne menevät huutokaupassa."

"Kyllä onnistun."

"Oi, Gösta, Gösta", sanoi kapteeninrouva ja silitti kädellään hänen päätänsä, "vahvoin ja heikoin ihmisistä. Pitkähkö aikaa muistat, että muutamien köyhäin raukkojen onni on sinun kädessäsi."

Taas kiiti Gösta pitkin maantietä, musta Don Juan edessä, valkea Tankred perässä, ja seikkailun riemu täytti hänen sydämensä. Nuori valloittaja hän tunsii olevansa: innon henki hehkui hänessä.

Tie vei hänet Svartsjön pappilan ohi. Hän kiepahutti sinne ja kysyi, eikö hän saisi viedä Anna Stjärnhökiä tanssiaisiin. Ja hän sai. Kauniin, itsepäisen tytön hän sai rekeensä. Kuka ei tahtoisi kiittää mustan Don Juanin reessä!

Nuoret olivat ensin ääneti, mutta sitten alkoi Anna Stjärnhök keskustelun, uhkapäisenä kuin itse ylimielisyys.

"Onko Gösta kuullut, mitä pappi kuulutti tänään kirkossa?"

"Kuuluttiko, että sinä olet kaunein tyttö Lövenin ja Klara-joen mailla?"

"Gösta on tuhma, mutta senhän ihmiset tietävät. – Hän kuulutti minua ja ukko Dahlbergia."

"Totta tosiaan, olisinko antanut sinun istua rekeen ja itse istunut tänne taakse, jos tuon olisin tiennyt! Totta tosiaan, olisinko sinua tanssiaisiin vienyt."

Ja ylpeä perijätär vastasi:

"Olisin minä päässyt perille ilman Gösta Berlingiäkin."

"Onpa kuitenkin sääli sinua, Anna", sanoi Gösta miettivästi, "etteivät isäsi ja äitisi ole elossa. Nyt olet sellainen kuin olet, eikä kukaan voi vakavasti sinuun luottaa."

"Vielä suurempi sääli, ettet sanonut tuota ennemmin, niin olisi joku toinen saanut viedä minut tanssiaisiin."

"Papinrouva ajattelee niinkuin minäkin, että sinä tarvitset isänsijaisen, muutoin ei hän olisi pannut sinua aisapariksi noin vanhalle kaakille."

"Ei se papinrouva sitä ole määrännyt."

"Oh, Herra varjele, itsekö sinä valitsit niin pulskan miehen."

"Hän ei ota minua rahojen tähden."

"Ei, ne vanhat juoksevat vain sinisten silmäin ja punaisten poskien tähden, ja ne ovat kauhean suloisia, kun niin tekevät."

"Oh, Gösta, ettet häpeä!"

"Mutta muista ja tiedä se, että tästä lähin et enää saa leikkiä nuorten miesten kanssa. Nyt loppui tanssi ja leikit. Sinun paikkasi on sohvan nurkassa – tai ehkäpä aiot lyödä viiraa⁶ ukko Dahlbergin kanssa?"

He vaikenivat sitten, kunnes nousivat Borgin jyrkkiä mäkiä.

"Kiitos kyydistä! Taitapa aikaa mennä, ennen kuin vasta ajan Gösta Berlingin kanssa."

"Kiitos luvasta! Monta tunnen, jotka ovat katuneet päivää, jolloin ajoivat kemuihin sinun kanssasi."

⁶ Eräs korttipeli. – Suom. huom.

Ei ollut kovin lauhkea seudun uhkamielinen kaunotar, kun hän nyt astui tanssisaliin ja silmäsi kokoutuneita vieraita.

Ennen muita hän näki pienen, kaljupäisen Dahlbergin ja hänen vieressään pitkän, solakan vaaleakiharaisen Gösta Berlingin. Hän olisi tahtonut ajaa heidät molemmat salista ulos.

Hänen sulhasensa tuli pyytämään häntä tanssiin, mutta Anna otti hänet vastaan musertavan hämmästyneenä.

"Tanssiiko hän? Eihän se ole hänen tapaistaan!"

Ja tytöt tulivat onnittelemaan häntä.

"Älkää teeskennelkö, tytöt! Ei teidän tarvitse luulla, että kukaan ukko Dahlbergiin rakastuu. Mutta hän on rikas, ja minä olen rikas, ja se lyö hyvin yksiin."

Vanhat rouvat tulivat hänen luoksensa, puristivat hänen valkoista kättänsä ja puhuivat elämän suurimmasta onnesta.

"Onnitelkaa pastorinrouvaa", sanoi hän silloin. "Hän iloitsee enemmän kuin minä."

Mutta tuossa seisoi Gösta Berling, tuo iloinen kavaljeeri, jota tervehdittiin riemulla hänen raikkaan hymynsä ja kauniiden sanojensa vuoksi, sanojen jotka seuloivat kultahietaa elämän harmaalle kankaalle. Ei koskaan ennen ollut Anna Stjärnhök nähnyt häntä sellaisena kuin tänä iltana. Ei ollut hän suinkaan ulos nakattu, hyljätty, koditon kujeveikko, ei: kuningas miesten joukossa hän oli, syntyisin kuningas.

Gösta ja muut nuoret miehet liittoutuivat Annaa vastaan. Hänen tuli saada huomata, kuinka pahoin hän teki, kun antoi itsensä ja kauniit kasvonsa ja suuret rikkautensa vanhalle ukolle. Ja he istuttivat häntä kymmenen tanssin ajan. Hän kiehui kiukusta.

Yhdenteentoista tanssiin tuli pyytämään eräs kaikkein halvimmist, raukka, jonka kanssa kukaan muu ei tahtonut tanssia.

"Leipä loppui, palttu pöydälle", sanoi Anna.

Leikittiin panttisilla. Vaaleakiharaiset tytöt panivat päänsä yhteen ja tuomitsivat hänet suutelemaan miestä, josta hän enin piti. Ja ilkkuvin huulin he odottivat näkevänsä, että tuo ylpeä kaunotar suutelisi ukko Dahlbergia.

Mutta hän suoristihe, uhkeana vihassaan, ja sanoi:

"Enkö saa yhtä hyvin antaa korvapuustia sille, josta pidän vähimmin?"

Silmänräpäyksessä tulistui Göstan poski hänen lujan kätensä iskusta. Gösta lensi hehkuvanpunaiseksi, mutta hillitsi itsensä, tarttui hänen käteensä, piti sitä sekunnin kiinni ja kuiskasi:

"Tule puolen tunnin päästä alakertaan punaiseen vieraskamariini!"

Hänen siniset silmänsä säteilivät Annalle ja kietoivat hänet kuin taikakahleihin. Anna tuns, että hänen täytyi totella.

Siellä punaisessa huoneessa hän kohteli Göstaa ylpeästi ja kovin sanoin.

"Mitä se Gösta Berlingiin kuuluu, kenen kanssa minä menen naimisiin?"

Göstalla ei vielä ollut lempeät sanat huulillaan, eikä hänestä ollut viisasta heti puhua Ferdinandista.

"Minusta ei se rangaistus ollut liian ankara, että sait istua kymmenen tanssia. Mutta sinun mielestäsi on luvallista rankaisematta rikkoa valoja ja lupauksia. Jos parempi mies kuin minä olisi ottanut rangaistuksen huolekseen, olisi hän ehkä toimittanut sen ankarammin."

"Mitä minä sitten olen tehnyt sinulle ja teille muille, kun ette anna minun olla rauhassa? Rahojeni tähden te minua vainoatte. Löveniin minä ne viskaan, haratkoon sitten kuka tahtoo ne sieltä."

Hän pani kädet kasvoillensa ja itki kiukusta.

Silloin heltyi runoilijan sydän. Hän häpesi ankaruuttaan. Hän puhui hyväilevällä äänellä.

"Ah, lapsi, anna minulle anteeksi! Anna anteeksi kurjalle Gösta Berlingille! Ei kukaan välitä siitä, mitä sellainen raukka sanoo tai tekee, sen sinä kyllä tiedät. Ei kukaan itke hänen vihaansa, yhtä hyvin voisi itkeä itikan puremaa. Se oli hulluutta, mutta minä tahdoin estää meidän kauneimman ja rikkaimman tyttömme menemästä tuolle vanhalle. Ja nyt olen minä tuottanut vain surua sinulle."

Hän istahti sohvalle Annan viereen. Hiljaa hän laski kätensä Annan vyötäreille tukeakseen häntä ja sovittaakseen hyväilevän hellästi.

Anna ei väistynyt. Hän painautui hänen puoleensa, kietoi kätensä hänen kaulaansa ja itki nojaten kaunista päätänsä hänen olkaansa vasten.

Oi runoilija, sinä vahvin ja heikoin ihmisistä, eipä näiden käsien pitänyt levätä sinun kaulallasi.

"Jos minä olisin tämän tiennyt", kuiskasi Anna, "silloin en koskaan olisi ottanut tuota ukkoa. Minä olen katsellut sinua tänä iltana, kukaan ei ole sellainen kuin sinä."

Mutta kelmeiden huuliensa välistä sai Gösta puristetuksi:

"Ferdinand."

Anna vaiensi hänet suudelmalla.

"Hän ei ole mitään, ei kukaan ole enempi sinua. Sinulle olen uskollinen."

"Minä olen Gösta Berling", sanoi Gösta synkästi, "minun kanssasi et sinä voi mennä naimisiin."

"Sinua minä rakastan, ylhäisin miehistä olet sinä. Ei mitään tarvitse sinun tehdä, ei mitään tarvitse sinun olla. Sinä olet syntynyt kuninkaaksi."

Silloin kiehui runoilijan veri. Anna oli kaunis ja suloinen rakkaudessaan. Gösta sulki hänet syliinsä.

"Jos tahdot tulla omakseni, et voi jäädä enää pappilaan. Anna minun viedä sinut jo tänä yönä Ekebyhyn, siellä minä tiedän suojella sinua, kunnes voimme viettää häät."

* * * * *

Siitä tuli huimaava matka sinä yönä. Totellen rakkautensa käskyä he antoivat Don Juanin kiidättää itseänsä. Tuntui kuin jalaksien kitinä olisi ollut hyljättyjen valitusta. Mitä huolivat he siitä? Anna riippui Göstan kaulassa, ja Gösta seiso i kumarassa ja kuiskasi hänen korvaansa:

"Voiko autuutta mitään verrata varkain saadun riemun suloon!"

Mitä merkitsi kuuluttaminen? He rakastivat. Ja ihmisten viha! Gösta Berling uskoi kohtaloon, kohtalo oli pakottanut heitä: kohtaloa vastaan ei kukaan voi taistella.

Vaikka tähdet olisivat olleet hääkynttilöitä, jotka oli sytytetty Annan häiksi, ja Don Juanin kulkuset kirkonkellot, jotka nyt kutsuivat kansaa katsomaan Annan ja ukko Dahlbergin vihkimistä, niin olisi hänen kumminkin täytynyt paeta Gösta Berlingin kanssa. Niin mahtava on kohtalo.

He olivat onnellisesti sivuuttaneet pappilan ja Munkerudin. Heillä oli nyt ensin kaksi neljänneistä Bergaan ja sieltä sitten kaksi neljänneistä Ekebyhyn. Tie kulki metsänreunaa; heidän oikealla puolellaan oli tummia vuoria, vasemmalla pitkä, valkea laakso.

Silloin ryntäsi Tankred reen luo. Se laukkasi niin että vatsa maata viisti. Kauhusta ulvoen se hyppäsi rekeen ja ryömi Annan jalkoihin.

Don Juan vavahti ja lähti laukkaan.

"Susia!" sanoi Gösta Berling.

He näkivät pitkän, harmaan jonon viilettävän aidan vartta. Siellä oli ainakin tusina niitä.

Anna ei pelännyt. Päivä oli ollut siunatun seikkailurikas, ja yöstä uhkasi tulla yhtäläinen. Se oli elämää – kiittää yli kiteilevän lumen, uhmaten petoja ja ihmisiä.

Gösta noitui, kumartui eteenpäin ja antoi Don Juanille piiskalla aimo läiskyn.

"Pelkäätkö?" kysyi hän.

"Ne aikovat oikaista tuonne eteemme, jossa tie tekee mutkan."

Don Juan juoksi, kiitäen kilpaa metsän villipetojen kanssa, ja Tankred ulvoi raivosta ja pelosta. He ehtivät tienmutkaan samassa kuin sudetkin, ja Gösta karkotti ensimmäisen piiskalla.

"Ah, Don Juan, poikani, kuinka helposti jättäisit kaksitoista sutta kintereillesi, jos sinulla ei olisi meitä ihmisiä vedettävänä."

He sitoivat viheriän matkavyön reen perään. Sudet pelkäsivät sitä ja pysyivät hetkisen kauempana. Mutta kun ne pääsivät pelostaan, hyökkäsi yksi niistä läähättäen, riippuvin kielin ja kita auki reen luo. Silloin otti Gösta madame Staëlin 'Corinnen' ja nakkasi sen suden kitaan.

Taas he saivat hetkiseksi hengenrauhan, pedot repivät saalista, ja sitten he tunsivat taaskin tempauksia, kun sudet kiskoivat viheriätä matkavyötä, ja kuulivat niiden läähätyksen. He tiesivät, ettei ole yhtään ihmisasuntoa ennen Bergaa, mutta kuolemaa pahemmalta tuntui Göstasta nähdä noita pettämiänsä. Hän aavisti myöskin, että hevonen pian väsy, ja mikä silloin heidät perii?

Silloin he näkivät Bergan talon metsänreunassa. Kynttilät paloivat ikkunoissa. Gösta kyllä tiesi, kenen vuoksi.

Kuitenkin – nyt sudet pakenivat, peljäten ihmisten läheisyyttä, ja Gösta ajoi Bergan ohi. Hän ei päässyt kumminkaan kauemmaksi kuin paikalle, missä tie taaskin sukeltaa metsään, kun hän näki tumman rykelmän edessään – sudet odottivat häntä.

"Käännyttään takaisin pappilaan ja sanotaan, että oltiin huviajelulla tähtivalossa. Tämä ei onnistu."

He käänsivät hevosen, mutta samassa silmänräpäyksessä kihisivät sudet reen ympärillä. Harmaat hahmot huhkivat heidän ohitsensa, valkoiset hampaat välkkyivät ammottavista kidoista ja hehkuvat silmät hohtivat. Ne ulvoivat nälästä ja verenheimosta. Välkkyvät hampaat olivat valmiit iskemään pehmeään ihmislihaan. Sudet hyppäsivät Don Juanin kimppuun ja riippuivat silavöistä. Anna ajatteli, söisivätköhän ne heidät kokonaan, vai jättäisivätkö mitään jäljelle, joten ihmiset huomisaamuna löytäisivät rikkirevittyjä jäseniä tallatulta, veriseltä hangelta.

"Nyt ollaan hengenvaarassa", sanoi Anna, kumartui ja tarttui Tankredia niskaan.

"Anna olla, se ei auta! Koiran tähden eivät hukat tänä yönä ole liikkeellä."

Niin sanoi Gösta ja käänsi Bergan pihaan, mutta sudet ajoivat häntä aina rappusille asti. Hänen täytyi puolustautua piiskalla.

"Anna", sanoi hän, kun he pysähtyivät rappujen eteen, "Jumala ei sitä tahtonut. Ole nyt reippaalla mielin; jos olet se nainen, jona sinua pidän, niin ole reippaalla mielin!"

Sisältä kuultiin kulkusten ääni ja tultiin ulos.

"Hän toi hänet", huusivat he, "hän toi Annan. Eläköön Gösta Berling!"

Ja tulleita riistettiin sylistä syliin.

Monta kysymystä ei tehty. Yö oli pitkälle kulunut, matkaajat olivat vielä tyrmistyneet vaarallisesta matkastaan ja tarvitsivat lepoa. Riitti jo, että Anna oli tullut.

Kaikki oli hyvin. Ainoastaan 'Corinne' ja viheriä matkavyö, mamselli Ulrikan arvokas lahja, olivat hukassa.

* * * * *

Koko talo nukkui. Silloin nousi Gösta, pukeutui ja hiipi ulos. Hän otti aivan hiljaa Don Juanin tallista, vei sen reen eteen ja aikoi lähteä. Silloin tuli Anna Stjärnhök pihalle.

"Minä kuulin sinun menevän", sanoi hän. "Silloin nousin minäkin. Olen valmis lähtemään kanssasi."

Gösta meni hänen luoksensa ja otti häntä kädestä.

"Etkö sinä sitä vielä ymmärrä? Se ei saa tapahtua. Jumala ei sitä tahdo. Kuule nyt ja koeta ymmärtää. Minä olin täällä päivällisillä ja näin heidän tuskansa sinun uskottomuutesi tähden. Silloin minä lähdin Borgiin tuomaan sinua takaisin Ferdinandille. Mutta minä olen aina ollut raukka enkä koskaan muuksi muutu. Minä petin hänet ja otin sinut itselleni. Täällä elää vanha nainen, joka uskoo, että minusta tulee mies. Minä petin hänet. Ja toinen vanha raukka tahtoo täällä paleltua ja nähdä nälkää saadakseen vain kuolla ystäviensä parissa; mutta minä olin valmis antamaan ilkeän Sintramin anastaa hänen kotinsa. Sinä olit kaunis, ja synty suloinen. Gösta Berlingiä on niin helppo vietellä. Voi, mikä raukka minä olen! – Minä tiedän, miten he rakastavat kotiansa, nuo tuolla, mutta

kumminkin olin valmis jättämään sen ryöstettäväksi. Unohdin kaiken sinun tähtesi, sinä olit niin suloinen rakkaudessa. Mutta nyt, Anna, nyt kun minä näin heidän ilonsa, minä en tahdo ottaa sinua, en, sitä en voi. Sinä olet ainoa, joka olisit tehnyt minusta ihmisen, mutta minä en saa pitää sinua. Oi sinua, minun rakkaani! Hän tuolla taivaassa leikkii meidän tahdollamme. Nyt on aika meidän taipua hänen kurittavan kätensä alle. Sano, että sinä tästä päivästä tahdot ottaa kuormasi kantaaksesi! Kaikki tuolla luottavat sinuun. Sano, että jäät heidän luoksensa ja tulet heidän turvaksensa ja avuksensa! Jos sinä rakastat minua, jos sinä tahdot keventää minun syvää suruani, lupaa se minulle! Rakkaani, onko sydämesi niin suuri, että saatat voittaa itsesi ja samalla hymyillä?"

Anna suostui haltioituneena kieltäytymisen pyyntöön.

"Minä teen niinkuin tahdot – minä uhraudun ja hymyilen."

"Etkä vihaa köyhiä ystäviäni?"

Gösta hymyili surumielisesti.

"Niin kauan kuin rakastan sinua, rakastan minä heitä."

"Nyt vasta tunnen, millainen nainen sinä olet. On niin raskasta lähteä luotasi."

"Hyvästi, Gösta! Mene nyt, Jumalan haltuun! Minun rakkauteni ei saa houkutella sinua syntiin."

Hän kääntyi mennäkseen sisään. Gösta seurasi häntä.

"Unohdatko sinä minut pian?"

"Lähde nyt, Gösta! Me olemme vain ihmisiä!" Gösta viskautui rekeen, mutta silloin tuli Anna takaisin.

"Etkö ajattele susia?"

"Niitä juuri ajattelenkin, mutta ne ovat tehneet tehtävänsä. Minusta niillä ei ole enää huolta tänä yönä."

Vielä kerran hän kurotti kätensä Annan puoleen, mutta Don Juan tuli kärsimättömäksi ja lähti menemään. Gösta ei tarttunut ohjaksiin. Hän istui selin ja katsoi taakseen. Sitten hän kallistui reenlaitaa vasten ja itki epätoivoisesti.

"Minulla oli onnettareni ja minä ajoin hänet luotani. Itse ajoin hänet luotani. Miksi en häntä pitänyt?"

Oi Gösta Berling, vahvin ja heikoin ihmisistä!

Viides luku LA CACHUCHA

Sotaratsu, sotaratsu! Sinä vanha, joka nyt seisot lieassa pellolla, muistatko nuoruuttasi?

Muistatko taistelun päiviä, sinä urhokas? Sinä porhalsit kuin siipien kantamana, sinun harjasi hulmusi ylläsi kuin liehuvat liekit, sinun mustilla ryntäilläsi loisti verivihma sakean vaahdon seassa. Kultasiloissa komeillen nelistit sinä, ja maa jyrisi sinun allasi. Sinä vapisit riemusta, sinä urhokas. Ah, miten sinä olit kaunis!

On harmaa hämärenhetki kavaljeerirakennuksessa. Suuressa huoneessa ovat kavaljeerien punaisiksi maalatut kirstut pitkin seiniä, ja heidän pyhävaatteensa riippuvat koukuissa nurkassa. Avonaisen takan tulihohde leikkii valkoisiksi rapatuilla seinillä ja keltaruutuisilla uutimilla, jotka verhoavat seinien sänkykaappeja. Kavaljeerien puoli ei ole mikään kuninkaallinen kammio, ei mikään seralji pehmeine divaaneineen ja hyllyvine tyynyineen.

Mutta siellä kaikuu Lilliecronan viulu. La cachuchaa hän soittaa hämärissä. Yhä uudestaan ja uudestaan hän soittaa sitä.

Leikatkaa kielet poikki, murtakaa käyrä! Miksi hän soittaa tätä kirottua tanssia? Miksi hän soittaa sitä, kun Örneclou, vänrikki, juuri makaa sairaana, niin ankarissa luuvalon tuskissa, ettei voi sängyssä liikahtaa? Ei, temmatkaa viulu häneltä ja lyökää seinään, jos hän ei tahdo lopettaa!

La cachucha, onko se meitä varten, mestari? Onko sitä tanssittava kavaljeerien rakennuksen heiluvilla lattiapalkeilla, ahtaiden seinien, savusta nokeutuneiden ja liasta lihaviiden sisällä, tämän matalan katon alla? Voi sinua, mitä soitat!

La cachucha, onko se meitä varten, meitä kavaljeereja? Ulkona viuhuu lumituisku. Aiotko sinä opettaa lumihiihtaleet tanssimaan tahdissa, soitatko sinä pyryn kevytjalkaisille lapsille?

Onko sinulla naisten povia, jotka vapisevat kuuman veren lyönneistä, pieniä nokisia käsiä, jotka ovat heittäneet padan tarttuakseen kastanjetteihin, paljaita jalkoja kohotettujen helmien alla, piha peitetty marmorilaatoilla, kyyryisiä mustalaisia säkkipilleineen tai tamburiinia lyöden, maurilaisia arkaadeja, kuutamoa ja mustia silmiä, onko sinulla näitä, mestari? Ellei, anna viulusi levätä.

Kavaljeerit kuivaavat märkiä vaatteitaan takan edessä. Pyörisivätkö he varsisaappain, raudoitetuin kannoin ja tuumanpaksuisin anturoin. Kyynäränkorkeaa kinosta he ovat kahlanneet koko päivän päästäkseen karhunpesälle. Luuletko, että he tanssivat märissä, höyryävissä sarkavaatteissa, karvainen mesikämmen "moitiéna".

Iltataivas kimmeltävin tähdin, punaisia ruusuja tummissa naisten kiharoissa, ahdistavaa viehkeyttä illan ilmassa, synnynnäistä plastiikkaa liikkeissä, rakkautta maasta nousevaa, taivaasta satavaa, ilmassa liehuvaa, onko sinulla tätä, mestari; ellei, miksi pakotit meitä ikävöimään sellaista?

Ihmistä julmin, toivotatko torvella taisteluun lieassa olevaa sotaratsua? Rutger von Örneclou makaa sängyssään, luuvalon kipujen vangitsemassa. Säästä häneltä suloisten muistojen tuskat, mestari! Myös hänellä on ollut päässä sombrero⁷ ja kirjava hiusverkko, myöskin hänellä on ollut samettitakki ja tikari vyöllä. Säästä vanhaa Örneclouta, mestari!

Mutta Lilliecrona soittaa la cachuchaa, alituisesti la cachuchaa, ja Örneclou kituu kuten rakastaja, joka näkee pääskyn lähtevän lemmittynsä kaukaiselle asunnolle, kuin peura, jonka kiitävä ajojoukko pakottaa juoksemaan virvoittavan lähteen ohi.

Lilliecrona laskee hetkiseksi viulun leukansa alta.

"Vänrikki, muistaako vänrikki Rosalie von Bergeriä?"

Örneclou kiroo sydämensä pohjasta.

⁷ Palmun lehdistä kudottu espanjalainen hattu. – Suom. huom.

"Hän oli kevyt kuin kynttilän liekki. Hän kimmelsi ja tanssi kuin jalokivi viulunkäyrän päässä. Vänrikki muistaa hänet kyllä Karlstadin teatterista. Me näimme hänet, kun olimme nuoria, muistaako vänrikki?"

Ja vänrikki muisti! Rosalie oli pieni ja huima. Räiskyvän tulinen hän oli. Hän tanssi la cachuchaa. Hän opetti kaikki Karlstadin nuoret herrat tanssimaan la cachuchaa ja näppäämään kastanjettia. Maaherran tanssiaisissa tanssivat vänrikki ja neiti von Berger pas de deux'n espanjalaisissa puvuissa.

Ja Örneclou oli tanssinut niinkuin tanssitaan viikunapuiden ja plataanien alla, niinkuin espanjalainen, oikea espanjalainen.

Kukaan koko Vermlannissa ei osannut la cachuchaa niinkuin hän. Kukaan ei osannut tanssia sitä niin, että siitä olisi kannattanut puhua, paitsi hän.

Minkä kavaljeerin kadotti Vermlanti, kun luuvalo kangisti nämä koivet, ja suuret muhkut pullistuivat hänen niveliinsä! Millainen kavaljeeri hän oli ollut, niin solakka, niin kaunis, niin ritarillinen. Kauniiksi Örneclouksi sanoivat häntä kaikki nuoret tytöt, jotka olisivat voineet joutua keskenään kuolon kamppailuun tanssista hänen kanssaan.

Sitten alkaa Lilliecrona taaskin la cachuchaa, aina vain la cachuchaa, ja Örneclou väikkyä menneihin aikoihin.

Siinä seisoo hän, ja tuossa seisoo hän, Rosalie von Berger. Äsken he olivat pukuhuoneessa kahden, Rosalie oli espanjatar, hän oli espanjalainen. Hän sai suudella Rosalieta, mutta varovasti, sillä Rosalie pelkäsi hänen mustattuja viiksiään. Nyt he tanssivat. Ah, niinkuin tanssitaan viikunapuiden ja plataanien alla. Rosalie väistyy, hän seuraa, hän tulee rohkeaksi, Rosalie kopeaksi, hän loukkautuu, Rosalie sovittaa. Kun hän vihdoon lankeaa polvilleen ja ottaa Rosalien vastaan avattuun syliinsä, käy tanssisalissa huokaus, hurmautunut huokaus.

Hän oli ollut kuin espanjalainen, oikea espanjalainen.

Juuri sillä käyränvedolla hän oli taipunut niin, ojentanut kädet noin ja pistänyt jalkansa eteen, näin, väikkyen varpaillaan, eteenpäin, noin. Mikä sirosis! Hänet olisi voinut veistää marmoriin.

Hän ei tiedä miten se kävi, mutta hän on saanut jalkansa sängyn laidan yli, hän seisoo pystyssä, hän taivuttaikse, hän kohottaa kätensä, napsuttaa sormillaan ja tahtoo väikkyä ympäri lattiaa samoin kuin ennen, jolloin hän käytti niin ahtaita kiiltoahkakengiä, että sukanterät täytyi leikata pois.

"Hyvä, Örneclou! Hyvä, Lilliecrona, soita häneen henkeä!"

Hänen jalkansa pettää; hän ei pääse varpailleen. Hän potkaisee toisella jalalla pari kertaa, muuta ei voi, hän sortuu takaisin sänkyyn.

Kaunis señor, te olette tullut vanhaksi.

Ehkäpä señorita myös?

Ainoastaan Granadan plataanien alla tanssivat la cachuchaa ikuisesti nuoret gitanat. Ikuisesti nuoret, niinkuin ovat ruusut siksi, että joka kevät tuo uusia.

Niinpä on siis hetki tullut leikata viulunkielet poikki.

Ei, soita Lilliecrona, soita la cachuchaa, aina vain la cachuchaa.

Opeta meille, että vaikka me kavaljeerien rakennuksessa olemme tulleet hidasliikkeisiksi ja jäykkäjalkaisiksi, me tunteiltamme olemme aina vain samoja, aina espanjalaisia.

Sotaratsu, sotaratsu!

Sano, että rakastat torven toivotusta, joka puijaa sinut laukkaamaan, vaikka vedätkin jalkasi verille liekasi rautarenkaisiin!

Kuudes luku

EKEBYN TANSSIAISET

Oi, menneiden aikain naiset!

Puhua Teistä on kuin puhua taivaan valtakunnasta: pelkkää kauneutta Te olitte, pelkkää valoa. Iäti nuoria, iäti kauniita olitte Te, ja helliä kuin äidin silmät, kun hän katselee alas lapsensa puoleen. Pehmoisina kuin oravanpojat Te riipuitte miehen kaulassa. Koskaan ei vavissut äänenne vihasta, koskaan ei tullut otsallenne ryppyjä, koskaan ei pehmainen kätenne käynyt karheaksi eikä kovaksi. Te suloiset pyhimykset, kuin koristetut kuvat Te seisotte kodin temppelissä. Pyhää savua ja rukouksia uhrattiin Teille, Teidän kauttanne teki rakkaus ihmetöitään, ja Teidän pääanne ympärille kietoi runous kullanhohtoisen glooriansa.

Oi, menneiden aikain naiset, tämä on kertomus siitä, kuinka vielä yksi teistä antoi Gösta Berlingille rakkautensa.

Kaksi viikkoa Borgin tanssiaisten jälkeen oli juhlat Ekebyssä.

Mitkä juhlat ne olivatkaan! Vanhat miehet ja naiset nuortuvat uudestaan, hymyilevät ja riemuitsevat, kun vain puhuvatkin niistä.

Mutta niinpä olivatkin kavaljeerit yksin Ekebyn täysvaltaisina herroina siihen aikaan. Majurinrouva kulki ympäri maailmaa kerjuupussi selässä ja ryhmysauva kädessä, ja majuri asui Sjössä. Hän ei voinut tulla edes juhliin, sillä Sjöhön oli ilmestynyt isoarokkoa, ja hän pelkäsi kuljettavansa tartuntaa muualle.

Miten paljon nautintoa mahtuikaan noihin suloisiin kahteentoista tuntiin, aina siitä lähtien kun ensimmäisen viinipullon korkki päivällispöydässä paukahti, viimeiseen viulunkäyrän vetäisyyn, jolloin puoliyö jo kauan sitten oli mennyt. Alas vaipuivat ne aikojen kuiluun, nuo seppelöidyt hetket, joina hurmasi tulinen viini, herkkuisin ruoka, ihanin soitto, sukkelat näytelmät, kauniit kuvaemat. Alas vaipuivat ne, pyörtyneinä pyöräyttävimmästä tanssista. Missä oli niin sileitä lattiaita, niin kohteliaita herroja, niin kauniita naisia!

Oi, menneiden aikain naiset, hyvin Te tiesitte olla juhlien valona. Tulen, neron ja nuoruuden voiman virrat kiitivät jokaisessa, joka Teitä lähestyi. Maksoi vaivan tuhлата kultaansa niihin vahakynttilöihin, joiden oli valaistava Teidän kauneuttanne, viiniin, joka synnytti hilpeyden Teidän sydämissänne, vaivan maksoi tanssia tähtenne kengänanturat tomuksi ja saattaa halvatuksi käsi, joka veteli viulunkäyrää.

Oi, menneiden aikain naiset, hyvin Te tiesitte olla porttien avaimet.

Ekebyn saleissa vilisee suloisimmat teidän suloisesta joukostanne. Siellä on tuo nuori kreivitär Dohna, räiskyvän iloinen ja leikin- ja tanssinhaluinen, kuten kaksikymmenvuotias ainakin, siellä ovat Munkerudin laamannin kauniit tyttäret ja Bergan iloiset neidot, siellä on Anna Stjärnhök tuhat kertaa entistä kauniimpana tuossa lempeässä raskasmielisyydessään, joka on hänen mielessään vullinnut siitä yöstä lähtien, jolloin sudet häntä ajoivat; siellä on vielä monta muuta, jotka eivät ole unhoon joutuneet, mutta joutuvat kerran, ja siellä on myös kaunis Marianne Sinclair.

Hän, tuo maineikas, joka oli loistanut kuninkaan hovissa, paistanut kreivin linnassa, hän, kauneuden kuningatar, joka oli matkannut ympäri maata ja saanut kaikkialla ihailua, hän, joka syytti lemmenliekin, missä vain näyttäytyi, hän oli suvainnut tulla kavaljeerien juhlaan.

Korkealla säteili siihen aikaan Vermlannin kunnia, monen ylpeän nimen kantamana. Paljosta voivat tuon kauniin maan iloiset lapset kerskua, mutta kun he mainitsivat mainioitaan, silloin he eivät koskaan unohtaneet mainita Marianne Sinclairia.

Hänen voittojensa tarut täyttivät maan.

Puhuttiin kreivinkruunuista, jotka olivat väikkyneet hänen päänsä päällä, miljoonista, joita oli laskettu hänen jalkoihinsa, sotilasmiekoista ja runoilijain seppeleistä, joiden loisto oli kutsunut häntä.

Eikä hän ollut ainoastaan kaunis. Hän oli nerokas ja oppinut. Ajan parhaat miehet iloitsivat, jos heillä oli kunnia keskustella hänen kanssaan. Hän ei itse runoillut, mutta monta hänen aiheitaan, jotka hän oli sulkenut runoilevien ystäviensä sieluun, eli ja ilmeni laulujen sanoissa.

Vermilannissa, karhujen maassa, hän oleskeli harvoin. Hänen elämänsä kului alinomaisilla matkoilla. Hänen isänsä, rikas Melchior Sinclair, pysyi vaimonsa kanssa talossaan Björnessä ja antoi Mariannen matkustella ja olla ylhäisten ystävään luona suurissa kaupungeissa tai komeissa herraskartanoissa. Isän ilona oli kertoella rahasummista, joita tytär tuhlassi, ja vanhukset elivät onnellisina Mariannen elämän loisteessa.

Hänen elämänsä oli huvien ja ihailun nautintaa. Ilma hänen ympärillään oli rakkautta, rakkaus oli hänen lamppunsa ja lyhtynsä, rakkaus hänen jokapäiväinen leipänsä.

Usein hän oli itse rakastanut, usein, usein, mutta koskaan ei ollut ilotuli liekehtinyt niin kauan, että siinä olisi voitu takoa ne kahleet, jotka sitovat koko iäksi.

"Minä odotan häntä, sitä vahvaa ryntääjää", oli hänen tapanaan sanoa rakkaudesta. "Tähän asti ei hän ole kiivennyt vallien yli eikä uinut juoksuautojen poikki. Kesynä hän on tullut, ilman villiä silmäystä ja sydämen hulluutta. Minä odotan sitä valtavaa, joka vie minut pois itsestäni. Niin vahvana tahtoisin tietää rakkauden itsessäni, että minun täytyy vavista sen edessä; nyt tunnen vain rakkauden, jolle minun viisauteni hymyilee."

Hänen läsnäolonsa sytytti tulen puheeseen, elämän viiniin. Hänen hehkuva sielunsa sai viulunkäyrät vauhtiin, ja tanssi leijui suloisimmasti pyörryttäen palkeilla, joita hänen kaita jalkansa kosketteli. Hän loisti kuvaelmissa, hän painoi neronsa leiman huvinäytelmiin, hänen armaat huulensa...

Ah hiljaa, ei se ollut hänen vikansa, ihan totta, se ei ollut hänen tarkoituksensa! Parveke vain, kuunvalo se oli; oli syy pitsihunnun, ritaripuvun, laulun! Nuoret ihmisraukat olivat syyttömät.

Kaikki tuo, joka saattoi niin suuriin onnettomuuksiin, oli kumminkin valmistettu aivan hyvässä tarkoituksessa. Julius-patruuna, joka osasi kaikkea, oli järjestänyt kuvaelman, yksinomaan sitä varten, että Marianne saisi säteillä täydessä loistossaan.

Teatterissa, joka oli varustettu Ekebyn suureen saliin, istui sata vierasta ja he näkivät näyttämöllä keltaisen kuun ilkkuvan Espanjan tummalla yötaivaalla. Muudan Don Juan tuli hiipiellen Sevillan katuja ja pysähtyi muratin verhoaman balkongin alle. Hän oli munkin valepuvussa, kumminkin voi huomata kirjatun kalvosimen pistävän esiin hihasta ja kirkkaan miekankärjen kaavun alta.

Valepukuinen korotti äänensä laulaen:

"Suut' immelle en anna, en! Ja rypälmäljain kiihtävään en laitaan huulta vie.
Ja poski hieno, tulehen min sytytin ma silmilläin, ja katseet hellät: sydäntäin ei koskeneet ne lie.

"Äi' astu, kauneus kulmilla, señora, luo tään kalterin! Sua kammon, kartan vain!
Kas, kuljen munkin kaavussa. Madonna ainut armahin on mulle, lohdun huolissain saan vesiruukustain."

Kun hän vaikenä, astui Marianne parvekkeelle mustaan samettiin ja pitsihuntuun puettuna. Hän kumartui kalterin yli ja lauloi hitaasti ja ivaten:

"Miks' viivyt sitten, hurskas mies,
kesk'yöllä alla kalterin?
Kai eestäin rukoilet?"

Ja yht'äkkiä lämpöisesti ja vilkkaasti:

"Mutt' pois, ah, tulevat kenties! On miekkas' pitkä, näkyvä, ja pyhää virttäs
helskeellä säestää kannukset."

Nämä sanat kuultuaan heitti munkki valepukunsa, ja Gösta Berling seisoj parvekkeen alla silkkisessä, kultakirjaillassa ritaripuvussa. Hän ei totellut kaunoisen varoitusta, päinvastoin kiipesi ylös parvekkeen pilaria myöten, keikahti kalterin yli ja, niinkuin Julius-patruuna oli sommitellut, lankesi polvilleen kauniin Mariannen jalkoihin.

Suosiollisesti hymyili Marianne hänelle, ojentaen kätensä hänen suudeltavakseen, ja kun nyt nuo kaksi katsoivat toisiansa, rakkauden huumaukseen vaipuneina, laskeutui esirippu.

Ja kreivittären edessä polvillaan oli Gösta Berling, jonka kasvot olivat herkän tuntehikkaat kuin runoilijan ja rohkeat kuin sotasankarin, syvät silmät kimaltaen veitikkamaisuutta ja neroa, kerjäten ja vaatien. Notkea ja voimakas hän oli, tulinen ja valloittava.

Kun esirippu liikkui ylös ja alas, olivat nuo kaksi nuorta yhä samassa asennossa, Göstan silmät pidättivät paikallaan kaunista Marianne, ne kerjäsivät, anelivat.

Sitten lakkasivat käsien paukutukset, esirippu pysyi alhaalla, kukaan ei nähnyt heitä.

Silloin kumartui kaunis Marianne ja suuteli Gösta Berlingiä. Hän ei tiennyt, minkä tähden hänen täytyi. Gösta ojensi kätensä hänen päänsä ympäri ja piti häntä kiinni. Marianne suuteli Göstaa suutelemistaan.

Mutta syynä oli kokonaan parveke, kuutamo, pitsihuntu, syynä oli ritaripuku, laulu, käsien taputukset; nuo nuoret ihmisraukat olivat viattomat. Eiväthän he olleet sitä tahtoneet. Ei ollut Marianne lykännyt luotaan kreivinkruunuja, jotka väikkyivät hänen yllänsä, eikä mennyt ohi miljoonien, jotka olivat hänen jaloissaan, sen vuoksi, että olisi kaivannut Gösta Berlingiä; eikä Gösta vielä ollut Anna Stjärnhökiä unohtanut. Ei, he olivat viattomia, kumpikaan heistä ei ollut tätä tahtonut.

Lempeä Lövenborg, hän, kyynel silmässä ja hymy huulilla, oli sinä päivänä ollut esiripunhoitajana. Hajamielinen kun oli monista surujen muistoista hän ei paljoa huomannut tämän maailman touhuja eikä ollut oppinut sen askareita hyvin hoitamaan. Kun hän nyt näki, että Gösta ja Marianne olivat ottaneet uuden asennon, hän luuli, että sekin kuului kuvaelmaan, ja niinpä hän alkoi riippoa esirippua ylös.

Parvekkeen nuoret eivät huomanneet mitään, ennen kuin käsien ukkonen uudelleen jyrisi heille.

Marianne säpsähti ja aikoi paeta, mutta Gösta Berling piti häntä kiinni kuiskaten:

"Seisokaa hiljaa, ne luulevat, että tämä on kuvaelmaa."

Hän tuns, miten Mariannen ruumista värisytti ja miten suuteloiden hehku sammui hänen huulilleen.

"Älkää peljätkö", kuiskasi hän, "kauniiden huulten on oikeus suudella."

Heidän täytyi seistä paikallaan, kun esirippu yhä nousi ja laski, ja joka kerta, kun nuo sata silmäparia näki heidät, jyrisivät yhtä monet kädet myrskyistä mielihyvää.

Sillä kaunista on nähdä kahden kauniin, nuoren ihmisen esittävän rakkauden onnea. Kukaan ei voinut aavistaa, että nämä suudelmät olivat muuta kuin teatterihuikaisua, kukaan ei tiennyt, että señora vapisi ujoudesta ja ritari levottomuudesta. Kukaan ei voinut ajatella, ettei kaikki ollut kuvaelmaa.

Vihdoin pääsivät Marianne ja Gösta näyttämön taakse.

Marianne painoi kädellä otsaansa hiusrajasta.

"Minä en ymmärrä itseäni", sanoi hän.

"Hyi, Marianne-neiti", sanoi Gösta nyrpistellen ja heilautti kättään.

"Suudella Gösta Berlingiä, hyi häpeä!"

Marianne purskahti nauruun.

"Jokainenhan tietää, että Gösta Berlingiä ei voi vastustaa. Minun syyni ei ole suurempi kuin muidenkaan."

Ja he päättivät sovussa, etteivät olisi tästä tietääkseenkään, jottei kukaan aavistaisi totuutta.

"Voinko luottaa, ettei totuus koskaan tule julkisuuteen, herra Gösta?" kysyi Marianne, kun he olivat menossa katsojain joukkoon.

"Voitte, neiti Marianne. Kavaljeerit tietävät vaieta, sen takaan minä."

Marianne loi katseensa maahan. Omituinen hymy kaarsi hänen huuliansa.

"Jos totuus kuitenkin tulisi ilmi, mitä ajattelisivat ihmiset minusta, herra Gösta?"

"He eivät ajattele mitään, he tietävät, ettei se merkinnyt mitään. He ajattelevat, että me olimme hartaasti osissamme ja että jatkoimme näyttölemistä."

Vielä yksi kysymys hiipi esille Mariannen väkinäisesti hymyillessä, hänen silmäillessään lattiaa.

"Mutta entä herra Gösta itse? Mitä arvelee Gösta-herra asiasta?"

"Minä arvelen, että Marianne-neiti on rakastunut minuun", kujeili Gösta.

"Älkää arvelko sellaista", hän sanoi hymyten, "muuten minun täytyy lävistää teidät espanjalaisella tikarillani näyttääkseni, että herra Gösta on väärässä."

"Kalliit ovat naisten sukkoset", sanoi Gösta. "Maksaako se hengen, että neiti Marianne suutelee?"

Silloin leimahti Mariannen silmistä salama häntä kohden niin tuikeana, että se tuntui kuin lyönniltä.

"Minä tahtoisin nähdä teidät kuolleena, Gösta Berling, ruumiina!"

Nämä sanat sytyttivät runoilijan veren vanhan kaipuun.

"Ah", sanoi hän, "jospa nuo sanat olisivat muuta kuin sanoja, jospa ne olisivat nuolia, jotka viuhuen lentävät pimeästä viidasta, jospa olisivat tikareja taikka myrkkyä ja voisivat hävittää tämän kurjan ruumiin ja antaa minun sielulleni vapauden!"

Marianne oli taas tyyni ja hymyili. "Lapsellisuuksia", sanoi hän ja tarttui Göstan käsivarteen lähteäkseen vieraiden joukkoon.

He eivät muuttaneet pukuaan, ja heidän riemuretkensä uudistui, kun he ilmestyivät näyttämön ulkopuolelle. Kaikki kehuivat heidän esitystään. Kukaan ei epäillyt mitään.

Tanssi alkoi uudestaan, mutta Gösta pakeni tanssisalista.

Hänen sydäntään kirveli Mariannen silmäys, ikäänkuin sitä olisi haavoittanut kylmä teräs. Hän ymmärsi kyllä Mariannen sanojen tarkoituksen.

Häpeä oli rakastaa häntä, häpeä olla hänen rakastamansa, häpeä kuolemaakin pahempi.

Hän ei koskaan tanssisi enää, hän ei tahdo nähdä heitä enää, noita kauniita naisia.

Hän tiesi sen kyllä. Nuo kauniit silmät, nuo punaiset posket, eivät hehkuneet hänelle. Hänelle eivät väikkyneet nuo kapeat jalat, ei soinut tuo matala nauru.

Niin, tanssia Göstan kanssa, haaveksia hänen kanssaan he osasivat, mutta kukaan ei heistä todella tahtonut tulla hänen omakseen.

Runoilija läksi tupakkahuoneisiin vanhojen herrojen luo ja istuutui pelipöytänsä. Hän sattui istahtamaan samaan pöytänsä, jossa valtava Björnen herra pelasi nakkia, pitäen vaihteeksi Puolan pankkia ja kooten suuren röykkiön kuusimarkkaisia ja kaksitoistakillinkisiä eteensä.

Peli sujui jo kiivaasti. Nyt lisäsi Gösta vielä vauhtia siihen. Vihreät pankkisetelit vedettiin esiin, ja yhä kasvoi rahakeko valtavan Melchior Sinclairen eteen.

Mutta myös Göstan eteen keräytyi sekä lantteja että seteleitä, ja pian hän oli ainoa, joka piti puolensa Björnen suurta tehtaanpatruunaa vastaan. Pian vaelsi tuo suuri raharöykkiökin Melchior Sinclairelta Gösta Berlingille.

"Gösta, poikaseni", huusi tehtaanpatruuna nauraen, pelattuaan pois kaikki rahat lompakostaan ja kukkarostaan. "Mitenkäs tässä nyt pullistellaan? Minä olen pankki, enkä minä pelaa koskaan lainarahoilla, sen olen muorille luvannut."

Hän keksi kumminkin keinon. Hän pelasi kellonsa ja majavaturkkinsa ja aikoi juuri panna hevosensa ja rekensä menemään, kun Sintram hillitsi häntä.

"Pane jotakin jolla voittaa", neuvoi häntä Forsin ilkeä tehtaanpatruuna. "Pane jotakin, joka kääntää huonon onnen!"

"Hitto tietäköön, mitä minä keksisin!"

"Pelaa punaisimmasta sydänverestäsi, veli Melchior, pelaa tyttärestäsi!"

"Sitä voi patruuna huoletta yrittää", sanoi Gösta nauraen. "Sitä voittoa en minä koskaan saa kattoni alle."

Mahtava Melchiorkaan ei voinut olla nauramatta. Hän ei juuri suvainnut Mariannen nimeä mainittavan pelipöydässä, mutta tämä oli niin hiiden hullua, ettei hän voinut suuttua. Pelata Marianne Göstalle, hm, sen hän nyt huoletta uskaltaa.

"Sanalla sanoen siis", selitti hän, "että jos sinä saat hänen suostumuksensa, Gösta, niin minä asetan avioliittosiunaukseni tälle kortille."

Gösta pani koko voittonsa, ja peli alkoi. Hän voitti, ja tehtaanpatruuna Sinclair lakkasi pelaamasta. Hän ei voinut mitään huonolle onnelleen, sen hän huomasi.

Yö kului, puoliyö oli mennyt. Kauniiden naisten posket alkoivat kalveta, kiharat oikenivat, volangit olivat rutistuneet. Vanhat rouvat nousivat sohvien nurkista ja sanoivat, että koska nyt oli juhlistu jo kaksitoista tuntia, niin oli kai aika jo hankkiutua kotiin.

Ja kauniit juhlat olivat loppumaisillaan, mutta silloin tempasi itse Lilliecrona viulun ja soitti viimeisen polkan. Hevoset seisoivat portaiden edessä, vanhat rouvat pukeutuivat turkkeihin ja bahytteihin, vanhat herrat kietoivat matkavyöt ympärilleen ja panivat päällyskengät kiinni.

Mutta nuoret eivät voineet riistäytyä tanssista. Siellä tanssittiin päällysvaatteissa, siellä tanssittiin neljän miehen polkkaa, pyöröpolkkaa ja piiripolkkaa, hurjaa tanssinmenoa se oli. Heti kun kavaljeeri jätti naisen, tuli toinen ja kiidätti hänet mukaansa.

Ja myös surun painama Gösta Berling joutui samaan pyörteeseen. Hän tahtoi haihduttaa tanssilla surunsa ja nöyryytöksensä, hän tahtoi taaskin saada vereensä huimaavaa elonintoa, hän tahtoi iloita, hän kuten muutkin. Ja hän tanssi niin että huoneen seinät kieppuivat ja hänen ajatuksensa vilisivät.

Kas, minkä naisen hän oli kiepannut keskeltä joukkoa? Hän oli kevyt ja norja, ja Gösta tuns, että tulivirrat tuiskivat hänen ja neitosen välillä. Ah, Marianne!

Göstan tanssittaessa Marianne istui Sintram jo reessä pihalla, ja hänen vieressään seiso Melchior Sinclair.

Suuri tehtaanpatruuna oli kärsimätön, kun hänen täytyi odottaa Marianne. Hän poljeskeli lumessa suurilla päällyskengillään ja huiski käsiään, sillä oli pureva pakkanen.

"Sinun ei kai olisi pitänyt pelata Marianne Göstalle, kuules Sinclair", sanoi Sintram.

"Miltäh?"

Sintram selvitteli ohjaket ja kohotti piiskansa, ennen kuin vastasi:

"Tuo suuteleminen ei ollut kuvaelmaa."

Mahtava tehtaanpatruuna kohotti kätensä murhantekoon, mutta Sintram oli jo kadonnut. Hän ajoi pois, pieksi hevostaan hurjaan kiitoon, uskaltamatta katsoa taaksensa, sillä Melchior Sinclairilla oli raskas käsi ja lyhyt kärsivällisyys.

Björnen tehtaanpatruuna meni nyt tanssisaliin hakemaan tytärtään ja näki, miten Gösta ja Marianne tanssivat.

Hurjalta ja huimalta näytti viimeinen polkka. Toiset parit olivat kalpeita, toiset tulipunaisia, tomu pöllysi salissa kuin savu, vahakynttilät hehkuivat jalkoihin saakka palaneina, ja keskellä koko hirmunkauheaa hävitystä he kiitivät, Gösta ja Marianne, kuninkaallisina väsymättömässä voimassaan ja virheettömässä kauneudessaan, onnellisina saadessaan antautua noihin ihaniin liikkeisiin.

Melchior Sinclair katseli hetkisen heitä; mutta sitten hän meni pois ja antoi Mariannen tanssia. Hän paukautti oven kovasti kiinni, tömistä kamalasti portailla ja istuutui muitta mutkitta rekeensä, jossa hänen vaimonsa jo odotti, ja ajoi kotiin.

Kun Marianne lakkasi tanssimasta ja tiedusteli vanhempiaan, he olivat jo menneet.

Kun hän sai varman tiedon siitä, ei hän kuitenkaan ilmaissut hämmästystään. Hän pukeutui hiljaa ja meni pihalle. Pukuhuoneessa olevat naiset luulivat, että hän lähti omalla hevosella.

Mutta hän kiiruhti ohuissa silkkikengissä tietä pitkin, puhumatta kellekään hädästään. Pimeässä ei kukaan tuntenut häntä, kun hän kulki tien laitaa, kukaan ei voinut aavistaa, että tämä myöhäinen vaeltaja, jonka täytyi väistyä kinoksiin kiitävien rekien tieltä, oli kaunis Marianne.

Kun hän saattoi huoleti kulkea keskellä tietä, hän alkoi juosta. Hän juoksi niin kauan kuin jaksoi, sitten hän käveli, sitten hän taas juoksi. Ilkeä, vaivaava tuska ajoi häntä.

Ekebystä Björneen ei mitenkään ole pitempää matkaa kuin neljännespeninkulma. Marianne tuli pian kotipihoille, mutta hän luuli melkein harhautuneensa vieraaseen taloon. Kun hän saapui pihalle, oli kaikki ovet suljettu, kaikki tulet sammutettu – hän ihmetteli, eivätkö hänen vanhempansa olleet vielä tulleet.

Hän meni ja löi pari kertaa lujasti pääoveen. Hän tarttui ovenriipaan ja jyskytti niin, että koko kartano kaikui. Kukaan ei tullut avaamaan, mutta kun hän aikoi hellittää raudasta, johon oli paljain käsin tarttunut, repeytyi rautaan jäätynyt nahka kädestä.

Suuri tehtaanpatruuna Melchior Sinclair oli matkannut kotiinsa sulkeakseen Björnen ukset ainoalta lapseltaan.

Hän oli juovuksissa liiasta juonnista, hurjana vihasta. Hän vihasi tytärtään siksi, että Marianne piti Gösta Berlingistä. Nyt hän telkesi palvelijat keittiöön ja vaimon makuukamariin. Kalliisti hän vannoi heille, että hän lyö lusuksi sen, joka koettaa päästää Marianneä sisään. He tiesivät kyllä, että hän pitäisi sanansa.

Niin vimmoissaan ei kukaan vielä ollut häntä nähnyt. Suurempi suru ei koskaan ollut häntä kohdannut. Olisipa tytär ollut hänen edessään, niin hän olisi kukaties surmannut tämän.

Kultaisia koruja, silkkisiä pukuja oli hän antanut hänelle, älyn hienoutta ja kirjaoppia oli hän antanut häneen istuttaa. Marianne oli ollut hänen ylpeytensä, hänen kunniansa. Hän oli kerskunut hänellä ikäänkuin olisi kruunua kantanut. Oi, hänen kuningattarensa, hänen jumalattarensa, hänen ihana, ihailtu, ylpeä Mariannensa! Oliko isä säästänyt mitään häneltä? Eikö hän ollut pitänyt itseään suorastaan liian yksinkertaisena ollakseen hänen isänsä? Voi Marianneä, Marianneä!

Eikö hänen siedä vihata häntä, kun hän on rakastunut Gösta Berlingiin ja suutelee häntä! Eikö hänen pidä hyljätä häntä, sulkea ovensa häneltä, kun hän voi häväistä ylhäisyyttänsä rakastamalla sellaista miestä! Jääköön hän Ekebyhyn, juoskoon naapureilta yösijaa anomassa, maatkoon kinoksissa, sama se, hän on jo loassa laahattu, hän, kaunis Marianne. Loiste hänestä on mennyt. Loiste Melchior Sinclairin elämästä on mennyt.

Suuri tehtaanpatruuna makaa sängyssään ja kuulee tyttärensä kolkuttavan eteisen ovea. Mitä se häntä liikuttaa? Hän makaa. Ulkona seisoo sellainen, joka tahtoo mennä virkaheitolle papille, hänen kotinsa ei ole sellaisen. Jos hän olisi rakastanut häntä vähemmän, jos hän olisi ylpeillyt vähemmän hänestä, niin hän olisi ehkä laskenut hänet sisään.

Niin, siunaustansa hän ei voinut heiltä kieltää. Sen hän oli pelannut heille. Mutta avata ovensa Mariannelle, sitä hän ei tee. Voi Marianneä!

Kaunis, nuori nainen seisoi yhä kotinsa ovelle. Milloin hän ravisteli voimattoman vihasena lukkoa, milloin lankesi polvilleen, pani revityt kätensä ristiin ja rukoili pääsyä.

Mutta kukaan ei kuullut häntä, kukaan ei vastannut, kukaan ei avannut.

Oi, eikö tämä ollut kauheata! Kauhu valtaa minut, kun tästä kerron. Hän tuli tanssiaisista, joiden kuningatar hän oli ollut! Hän oli ollut ylpeä, rikas, onnellinen, ja tunkiossa oli hänet syösty sellaisen kurjuuden kuiluun. Suljettu kodin ulkopuolelle, pakkasen kouriin, pilkkaamatta, lyömättä, kiroamatta, ainoastaan kylmästi, järkkymättömän tunnottomasti jätetty ulos.

Ajattelen kylmää, tähtikirkasta yötä, joka kaartui hänen ympärillään, suurta, aavaa yötä tyhjine, autioine lumiketoineen, hiljaisine metsineen. Kaikki nukkui, kaikki oli vaipunut tuskattomaan uneen, ainoastaan yksi elävä piste oli tämän nukkuvan valkeuden keskellä. Kaikki suru ja tuska ja kauhu, joka muuten on jaettuna ympäri maailmaa, ryömi nyt tätä yksinäistä pistettä kohti. Oi Jumala, kärsiä yksinään nukkuvassa, jäätyneessä maailmassa!

Ensi kertaa elämässään kohtasi Marianne armottomuus ja kovuus. Hänen äitinsä ei huolinut nousta vuoteestaan pelastamaan häntä. Vanhat, uskotut palvelijat, jotka olivat ohjanneet hänen ensi askeleitaan, kuulivat hänen pyrkimisensä mutta eivät kääntäneet kylkeään hänen tähtensä. Minkä rikoksen tähden häntä siis rangaistiin? Mistä hänen sopi toivoa sääliä, ellei tältä ovelta? Jos hän olisi tehnyt murhan, hän olisi sittenkin koputtanut sitä, uskoen, että ne siellä antavat anteeksi. Jos hän olisi langennut maailman viheliäisimmäksi, palannut hairahtuneena ja rääsyisenä, katso, hän olisi kumminkin turvallisesti käynyt tälle ovelle ja odottanut hellää vastaanottoa. Tämä ovi johti hänen kotiinsa, sen takana hän voi kohdata pelkkää rakkautta.

Eikö isä jo ollut koetellut häntä kylliksi? Eivätkö he pian avaisi?

"Isä, isä!" huusi hän, "päästä minut sisään! Minua paleltaa, minä värisen. On kauheata täällä ulkona!"

"Äiti, äiti, sinä, joka olet astunut niin monta askelta palvelaksesi minua! Sinä, joka olet valvonut niin monta yötä minun tähteni, miksi sinä nukut nyt? Äiti, äiti, valvo vielä tämä ainoa yö, ja minä en koskaan enää tuota sinulle surua!"

Hän huutaa ja vaipuu sitten henkeään pidättäen hiljaisuuteen kuullakseen vastauksen. Mutta kukaan ei kuullut häntä, kukaan ei totellut häntä, kukaan ei vastannut.

Silloin hän vääntää käsiään tuskasta, mutta hänen silmässään ei ole ainoatakaan kyyneltä.

Tuo pitkä, tumma rakennus suljettuine ovineen ja valottomine ikkunoineen oli kamalan liikkumaton yön keskellä. Mitä tulee hänestä nyt, kodittomasta? Häpeään leimattu ja häväisty hän oli nyt ja on oleva niin kauan kuin taivaan kupu kaareutuu hänen yllään. Ja itse hänen isänsä painoi tulisen poltinraudan hänen olkapäähänsä.

"Isä", huutaa hän vielä kerran, "mitä tulee minusta? Ihmiset uskovat kaikkea pahaa minusta."

Hän itki tuskissaan, hänen ruumiinsa oli kylmän kangistama.

Voi, että moinenkin surkeus saattaa langeta sen osaksi, joka äsken seisoj niin korkealla! Että niin helposti voi sortua kurjuuden kuiluun! Älkäämme huolehtiko elämästä! Kuka purjehtii varmalla aluksella? Ympärillämme kuohuu suru kaikkialla kuin aaltoava meri, katso, aallot nuolevat nälkäisinä laivojen sivuja, katso, ne hyökkäävät aina kannelle. Oi, ei ole varmaa paikkaa, ei varmaa pohjaa, turvallista alusta, niin pitkälle kuin silmä kantaa, ainoastaan tuntematon taivas on surun valtameren yllä.

Mutta hiljaa! Vihdoin, vihdoinkin! Sieltä eteisestä kuuluu hiljaisia askeleita.

"Onko se äiti?" kysyi Marianne.

"On, lapsi."

"Saanko nyt tulla sisään?"

"Isä ei laske sinua sisään."

"Minä olen juossut kinoksissa ohuissa kengissä Ekebystä tänne asti. Minä olen seisonut tässä tunnin ja jyskyttänyt ja huutanut. Minä palellun kuoliaaksi täällä. Miksi te lähditte ottamatta minua mukaan?"

"Lapsi, lapseni, miksi sinä suutelit Gösta Berlingiä?"

"Mutta sano nyt isälle, etten minä silti hänestä pidä. Se oli leikkiä."

Luuleeko hän, että minä tahdon Göstan?"

"Mene rättäriin luo, Marianne, ja pyydä sieltä yösiä. Isä on juovuksissa. Isää ei saa järkiinsä. Hän on pitänyt minua teljettynä yläkerrassa. Minä hiivin ulos, kun luulin hänen nukkuneen. Hän tappaa sinut, jos tulet sisään."

"Äiti, äiti, täytyykö minun mennä vieraiden luo, kun minulla on koti? Onko äiti yhtä kova kuin isä? Miten voi äiti antaa sulkea minut taivasalle? Minä laskeudun hankeen pitkälleni, jollei äiti päästä minua sisään."

Silloin laski Mariannen äiti kätensä lukolle avatakseen, mutta samassa kuului raskaita askeleita yläkerran rappusissa, ja karkea ääni huusi häntä.

Marianne kuunteli: hänen äitinsä kiiruhti pois, karkea ääni sadatteli äitiä ja sitten...

Marianne kuuli jotakin kauheaa – hän erotti jokaisen äänen hiljaisesta rakennuksesta.

Hän kuuli lyönnin läiskäyksen, kepiniskun tai korvapuustin, sitten hän kuuli heikkoa jytinää ja sitten taas lyönnin.

Hän löi hänen äitiään; tuo kauhistava, valtavan suuri Melchior Sinclaire löi vaimoaan.

Ja kalvavaa kauhua tuntien viskausi Marianne kynnykselle ja vääntelehti tuskissaan. Nyt hän itki, ja hänen kyyneleensä jäätyivät kodin kynnykselle.

Armoa, armahdusta! Avatkaa, avatkaa, niin että hän voi notkistaa oman selkensä lyötäväksi! Oi, että hän saattaa lyödä äitiä, lyödä häntä siksi, ettei tämä voinut nähdä tytärtään kuolleen hangessa seuraavana päivänä, että hän tahtoi lohduttaa lastaan.

Suuri alennus ja häväistys kohtasi sinä yönä Marianne. Hän oli uneksinut olevansa kuningatar, ja nyt hän mateli siinä, ei paljoa parempana piestyä orjanaista.

Mutta hän nousi kylmän vihan vallassa. Vielä kerran hän löi verisen kätensä oveen ja huusi:

"Kuule, mitä sinulle sanon, sinä, joka lyöt äitiä. Sinä saat vielä itkeä, Melchior Sinclaire, sinä saat itkeä!"

Sitten meni kaunis Marianne ja laskeusi levolle kinokseen. Hän heitti yltään turkin ja makasi vain mustassa samettipuvussaan, selvästi erottuen hohtavan valkeasta lumesta. Hän makasi ja ajatteli, kuinka hänen isänsä huomenna tulee ulos ja aikaisella aamukävelyllään löytää hänet. Hän toivoi vain sitä, että isä itse löytäisi hänet.

* * * * *

Oi kuolema, kalvas ystävä, onko yhtä totta kuin lohdullista, etten mitenkään voi välttää sinua kohtaamasta? Myös minun luokseni, maan työntekijöistä hitaimman, saavut sinä, riisut kuluneen nahkakengän jalastani, tempaat vispilän ja maitokulhon kädestäni, otat työvaatteet ruumistani verhoamasta. Hellästi ja väkisin ojennat sinä minut pitsikoristeiselle vuoteelle, ruumiinmukaisin, siloisin liinavaattein koristat sinä minut. Jalkani eivät kaipaa enää kenkiä, mutta käsiini vedetään lumivalkeat hansikkaat, joita eivät mitkään työt tahraa. Sinun levon suloisuuteen pyhittämänsä minä nukun tuhatvuotista unta. Oi vapauttaja! Hitain maan työntekijöistä olen minä, ja kauhuisella heikumalla uneksin siitä hetkestä, jolloin minut otetaan sinun valtakuntaasi.

Kalvas ystävä, minua kohtaan saat mielin määrin käyttää voimaasi, mutta sen sinulle sanon, kovempi oli sinulla taistelu menneiden aikain naisia vastaan. Elonvoimat olivat väkevät heidän norjissa ruumiissaan, kovin pakkaneen ei voinut jäähdyttää heidän kuumaa vertansa.

Sinä olit laskenut kauniin Mariannen vuoteeseesi, oi kuolema, ja sinä istuit hänen vieressään, kuten vanha lapsen piika istuu kehdon ääressä hyssytellen lasta nukkumaan. Sinä uskollinen, vanha hoitajatar, joka tiedät, mikä on ihmislapsen parasta, kuinka mahtaakaan sinua harmittaa, kun leikkitovereita, jotka meluten ja temmeltäen herättävät uneen uuvuttamasi lapsen, tulee. Kuinka mahdoit vihastua, kun kavaljeerit nostivat kauniin Mariannen vuoteelta, kun mies painoi hänet rintaansa vasten ja lämpöiset kyyneleet tippuivat hänen silmistään Mariannen kasvoille!

Ekebyssä oli kaikki kynttilät sammutettu ja kaikki vieraat sieltä matkanneet. Kavaljeerit seisovivat yksin rakennuksessaan, viimeisen, vajanaisen boolin ympärillä.

Silloin kilisti Gösta maljan laitaan ja puhui Teille, menneiden aikain naiset. Puhua Teistä, sanoi hän, on samaa kuin puhua taivaanvaltakunnasta, pelkkää kukoistusta Te olitte, pelkkää valoa. Iäti nuoria, iäti kauniita Te olitte, ja lempeitä kuin äidin silmät, kun hän katsoo lapsensa puoleen. Pehmeinä kuin oravanpoikaset Te riipuitte miehen kaulassa. Ei koskaan saatu kuulla Teidän äänenne vapisevan vihasta, koskaan ei Teidän otsanne rypistynyt. Pehmeä kätenne ei koskaan tullut karheaksi ja kovaksi. Suloisia pyhimyksiä, koristettuja kuvia kodin temppelissä Te olitte. Miehet makasivat Teidän jaloissanne, tarjoten pyhää savua ja rukouksia Teille. Teidän kauttanne teki rakkaus ihmetöitään, Teidän otsallenne kiinnitti runous kullanhoidteisen säteikkönsä.

Ja kavaljeerit ryntäsivät pystyyn viinin huimaamina, hänen puheensa huimaamina, veri kuohui juhlan riemua. Vanha setä Eberhard ja laiska Kristoffer-serkku eivät vetäytyneet leikistä. Salamannopeasti valjastivat kavaljeerit hevosensa laita- ja kilpa-ajorekien eteen ja kiiruhtivat kylmään yöhön kunnioittamaan vielä kerran niitä, joita koskaan ei ole kylliksi ihailtu, laulamaan serenadia kullekin niistä, joilla oli nuo punaiset posket ja kirkkaat silmät, mitkä äsken loistivat Ekebyn avarissa saleissa.

Oi, menneiden aikain naiset, hyvin mahtoi Teitä, matkatessanne suloisten unelmien taivaihin, miellyttää herääminen juuri uskollisimpain ritarienne serenadiin. Hyvin mahtoi se miellyttää Teitä, niinkuin miellyttää ikiuneen vaipunutta sielua herääminen taivaiden sulosoittoon.

Mutta kavaljeerit eivät ehtineet pitkälle tällä hurskaalla retkellään, sillä jo silloin, kun he saapuivat Björneen, he tapasivat kauniin Mariannen makaamassa hangella, juuri kotinsa ovella.

He kauhistuivat ja vihastuivat nähdessään hänet siinä. Oli kuin jumaloitu pyhimys olisi löydetty silvottuna ja ryöstettynä kirkon oven edestä.

Gösta heristi nyrkkiään pimeätä taloa kohti. "Te vihan lapset", huusi hän, "te raekuurot, te pohjoismyrskyt, te Jumalan yrttitarhan hävittäjät!"

Beerencreutz sytytti sarvilyhtynsä ja valaisi noita sinisen-kelmeitä kasvoja. Silloin näkivät kavaljeerit Mariannen haavoittuneet kädet ja kyynleet, jotka olivat jäätyneet hänen silmäripsiinsä, ja he vaikeroivat kuin naiset, sillä hän ei ollut ainoastaan pyhimyksen kuva, vaan myös kaunis nainen, joka oli ilahduttanut vanhoja sydämiä.

Gösta Berling heittäysi polvilleen hänen viereensä.

"Tässä makaa hän nyt, morsiameni", sanoi hän. "Hän antoi minulle morsiuussuutelon muutama tunti sitten, ja hänen isänsä on luvannut minulle siunauksensa. Hän makaa ja odottaa minua jakamaan kanssaan valkean vuoteensa."

Ja Gösta nosti elottoman vahvoille käsivarsilleen. "Kotiin Ekebyhyn hänet nyt!" hän huusi. "Nyt hän on minun. Kinoksesta olen minä hänet löytänyt, nyt ei kukaan ota häntä minulta. Emme herätä noita tuolla. Mitä hän tekee siellä, noiden uksien sisäpuolla, joihin hän on lyönyt kätensä verille!"

Gösta sai täyttää mielihalunsa. Hän laski Mariannen etumaiseen rekeen ja istui hänen viereensä. Beerencreutz asettui taakse ja tarttui ohjaksiin.

"Ota lunta ja hiero häntä, Gösta!" käski hän. Pakkanen oli kangistanut Mariannen jäsenet, ei pahempaa. Hurjasti kiihtynyt sydän sykki vielä. Hän ei edes ollut menettänyt tajuntaansa, hän tiesi kaiken, tiesi, kuinka kavaljeerit olivat löytäneet hänet, mutta ei voinut liikuttaa itseään. Hän makasi jäykkänä ja kankeana reessä, kun Gösta hieroi häntä lumella ja vuoroin itki ja suuteli häntä; häntä halutti sanomattomasti kohottaa edes toista kättään sen verran, että voisi vastata hyväilyyn.

Hän muisti kaiken. Hän makasi siinä kankeana ja liikkumatta ja ajatteli niin selvästi, ettei koskaan selvemmin. Oliko hän rakastunut Gösta Berlingiin? Oli, se oli varmaa. Oliko se vain yhdeniltaista päähänpistoa? Ei, sitä oli kestänyt kauan, monta vuotta.

Hän vertaili itseään häneen ja muihin Vermlannin ihmisiin, jotka olivat kaikki välittömiä kuin lapset. Jokaista haluaan he tottelivat. He elivät vain ulkonaista elämäänsä, eivät koskaan tarkastaneet sielunsa syvyyksiä. Mutta Mariannesta oli tullut sellainen millaiseksi tullaan matkustamalla maailmassa ihmisten joukossa; hän ei koskaan voinut antautua täysin mihinkään. Rakastipa hän, niin, teki mitä tahansa, niin seisoi ikäänkuin toinen puoli hänen minuuttansa ja katsoi häntä kylmästi ja ivallisesti hymyen. Hän oli ikävöinyt intohimoa, joka tulisi, tempaisisi hänet mukaansa hurjan mielettömästi. Ja nyt hän oli tullut, tuo mahtava. Silloin, kun hän suuteli Gösta Berlingiä parvekkeella, silloin oli hän ensi kerran unohtanut itsensä.

Ja nyt tuli sama intohimo häneen taas, hänen sydämensä jyskytti niin, että hän kuuli sen lyönnit. Eikö hän pian voisi käyttää jäseniään? Hän tunsu hurjaa riemua siitä, että hänet oli hyljätty kotona. Nyt hän oli epäröimättä Göstan. Miten tuhma hän oli ollut, niin monta vuotta kahlinnut ja pakottanut rakkauttaan. Oi, ihanaa, ihanaa on heittäytyä rakkauden valtaan. Mutta eikö hän nyt, eikö hän nyt jo

pääsisi vapaaksi näistä jääkahleista! Hän on ollut jätä sydäimestä ja tulta pinnalta, nyt on päinvastoin, tulisielu jääruumiissa.

Sitten tuntee Gösta, miten kaksi kättä hiljaa kohoaa hänen kaulaansa heikkoon voimattomaan puristukseen.

Tuskin ollenkaan Gösta sitä tunsu, mutta Marianne luuli päästäneensä ahtaalle kiedotun intohimonsa purkautumaan ilmi tukahduttavassa syleilyssä.

Mutta kun Beerencrutz tämän näki, hän antoi hevosen juosta tutulla tiellä mielensä mukaan. Hän kohotti katseensa ja tähysteli yksinomaan ja lakkaamatta Otavaa.

Seitsemäs luku

VANHAT AJONEUVOT

Ystävät, ihmistenlapset! Jos sattuisi niin, että istuen tai loikoen luette tätä yöllä, kuten minä sitä nyt hiljaisuuden hetkinä kirjoitan, niin alkääpä huokaisko tässä helpotuksesta ajatellen, että nyt saavat hyvät herrat ja Ekebyn kavaljeerit vetää rauhassa unta tuotuaan Mariannen sinne ja hankittuaan hänelle hyvän vuoteen, joka oli parhaassa vierashuoneessa suuren salin takana.

Maata he menivät ja nukahtivat myös, mutta ei ollut heidän osansa nukkua kaikessa rauhassa aina puoleenpäivään, kuten ehkä minun ja teidän olisi, rakkaat lukijat, jos olisimme valvoneet kello neljään aamulla ja jäseniämme väsymys pakottaisi.

Älkäämme unohtako, että siihen aikaan vanha majurinrouva kiersi kerjuupussi selässä ja ryhmysauva kädessä maita mantereita ja ettei hän suinkaan, kun alkoi tehdä jotakin tärkeää, kursaillut ja ottanut huomioon väsyneen syntisen mukavuutta. Ja kahta vähemmin nyt, kun hän oli päättänyt tänä yönä ajaa kavaljeerit Ekebystä tiehensä.

Mennyt oli se aika, jolloin hän vallitsi loistossaan ja komeudessaan Ekebytä ja kylvi iloa maille niinkuin Jumala tähtiä taivaalle. Ja sillä aikaa kun hän vaelsi koditonna pitkin maita, oli suuren kartanon mahti ja kunnia jätetty kavaljeerien käsiin, heidän hoidettavakseen niinkuin tuuli hoitaa tuhkaa, niinkuin kevätaurinko vaalii kinosta.

Joskus lähtivät kavaljeerit huviajoon, kuusin, kahdeksin miehin, samalla pitkällä reellä ja kaksivaljakolla, kirkkokulkusin ja punotuin ohjin. Jos he silloin tapasivat majurinrouvan, joka kulki kerjuulla, he eivät luoneet edes silmiään maahan.

Nyrkkejään heristi tuo meluava joukko hänelle. Ja rajulla reenkiepauksella pakotettiin hänet tiepuoleen kinokseen, ja majuri Fuchs, karhuntappaja, muisti aina kolmasti sylkäistä, tehdäkseen tehottomaksi pahan, jota akan vastaantulo ennusti.

He eivät säälineet häntä. Ilkeä hän oli heistä kuin noita, tuo tientaivaltaja. Jos onnettomuus olisi häntä kohdannut, he eivät olisi surreet enemmän kuin ampuja, joka pääsiäisaattona laukaistuaan susihauleilla panostetun pyssynsä olisi murehtinut panoksen osuttua lentävään noita-akkaan.

Autuutensa vuoksi he vainosivat, nuo kavaljeeripoloiset, majurinrouvaa. Usein ovat ihmiset olleet julmia ja kiduttaneet toisiaan kovasti, kun ovat itse vavisseet sielujensa kohtalon tähden.

Kun kavaljeerit yömyöhällä hoippuivat juomapöydistä ikkunoiden luo katsomaan, oliko yö tyyni ja tähtikirkas, he huomasivat usein tumman varjon, joka hiipi pihan yli, ja he arvasivat, että majurinrouva se oli tullut katsomaan rakasta kotiaan; mutta silloin täristi kavaljeerien rakennusta noiden vanhojen syntipukkien pilkkanauru, ja rouvalle tähdätyjä kokkapuheita sinkosi satamalla avatuista ikkunoista.

Todellakin – tunnottomuus ja uhkamieli alkoi vallata noiden köyhäin seikkailijain sydämet. Vihan oli heihin istuttanut Sintram. Ei olisi heidän sielunsa ollut suuremmassa vaarassa silloin, kun majurinrouva olisi hallinnut Ekebytä, kuin nyt. Lukuisimmat kuolevat paossa kuin tappelussa.

Majurinrouva ei ollut juuri vihainen näille kavaljeereille.

Jos valta olisi ollut hänen käsissään, hän olisi kurittanut heitä vitsalla kuin vallattomia poikia ja suonut sitten taas heille armonsa ja hellyytensä.

Mutta nyt hän oli huolissaan rakkaasta kartanostaan, joka oli heitetty kavaljeerien käsiin hoidettavaksi niinkuin sudet vaalivat lampaita, niinkuin kurjet hoitavat kevätkylvöä.

On monta, joita on vaivannut sama suru. Ei ollut hän ainoa, joka on nähnyt hävityksen riehuvan rakkaassa kodissaan ja tietää miltä tuntuu, kun hyvinhoidettu talo rappeutuu. He ovat nähneet lapsuudenkotinsa silmäilevän heihin haavoittuneen eläimen lailla. Monet tuntevat itsensä pahantekijöiksi nähdessään kotipuiden naavaisina kuivettuvan ja hiekkakäytävien peittyvän ruohoturpeihin. He tahtoisivat heittäytyä polvilleen noille pelloille, jotka muinoin upeilivat runsain sadoin, ja rukoilla, etteivät ne syyttäisi heitä häpeästä, joka niitä peittää. Ja he kääntävät kasvonsa

pois vanhoista hevosraukoista; katselkoon rohkeampi niitä silmiin! Eivätkä he tohdi seistä veräjällä ja katsella karjan paluuta laitumelta. Ei ole paikkaa maan päällä niin inhaa käydä kuin rappeutunut koti.

Oi, minä pyydän kaikkia teitä, jotka hoitelette peltoja ja niittyjä ja puistoja ja suloisia, riemua tuottavia kukkatarhoja, hoidelkaa niitä hyvin! Hoidelkaa niitä rakkaudella, työllä! Ei ole hyvä, että luonto suree ihmisen vuoksi.

Kun ajattelen, mitä ylvään Ekebyn täytyi kärsiä kavaljeerien isännöidessä, silloin toivon, että majurinrouvan tuumat olisivat jo onnistuneet ja Ekeby olisi jo viety kavaljeereilta.

Ei hän ajatellut ryhtyä jälleen hallitusohjiin.

Vain yksi päämäärä hänellä oli: vapauttaa kotinsa näistä hulluttelijoista, näistä heinäsirkoista, näistä rosvoista, ryöväreistä, joiden jalanjäljissä ei ruohonpiippaa kasvanut.

Kulkiessaan maita mantereita kerjuulla ja eläessään almuilla hänen täytyi alinomaa ajatella äitiään, ja hänen sydämeensä pureutui ajatus, että hänen olonsa ei voi kuunaan kirkastua ennen kuin äiti ottaa hänen hartioiltaan kirouksen taakan.

Kukaan ei ollut vielä kertaakaan maininnut vanhuksen kuolleen, hän mahtoi siis vielä elää tehtaallaan Älfdalin metsissä. Yhdeksänkymmenen vanhana hän eleli ja puursi sitkeästi työssä, hoidellen kesällä maitohulikoita, talvella hiilimiiluja, ja teki kuollakseen työtä, ikävöiden päivää, jolloin hänen elämäntehtävänsä olisi täytetty.

Ja majurinrouva ajatteli, että vanhus oli varmaan elänyt näin kauan voidakseen peruuttaa tyttärensä elämän kirouksen. Ei tosiaan saane se äiti kuolla, joka oli manannut sellaisen kurjuuden lapselleen.

Niinpä halusi majurinrouva taivaltaa vanhuksen luo, jotta he kumpikin saisivat rauhan. Hän halusi samota pitkän jokilaakson ja synkeiden metsien kautta lapsuudenkotiinsa. Ennen hän ei saanut lepoa. Monet tarjosivat näinä päivinä hänelle lämpöistä kotia ja uskollisen ystävyyslahjoja, mutta hän ei pysähtynyt minnekään. Tuimana ja vihaisena hän kulki talosta taloon, sillä kirous painoi häntä.

Hän oli päättänyt taivaltaa äitinsä luo, mutta ensin hän tahtoi saada rakkaan talonsa turvaan. Hän ei tahtonut lähteä ja jättää sitä kevytmielisten tuhlarien käsiin, kelvottomien ryyppysankarien, jotka huolimattomasti hävittävät Jumalan lahjoja.

Menisikö hän huolettomasti, hyvin tietäen, että tullessaan näkisi perintönsä hävitettynä, vasaransa vaienneina, hevosensa luuna ja nahkana, palvelijansa pitäjällä?

Eipä ei, vielä kerran hän ylenee voimassaan ja antaa kavaljeereille lähtöpassin!

Kyllähän majurinrouva tiesi, että hänen miehensä iloitsisi nähdessään hänen perintönsä häviävän. Mutta hän tunsu miehensä hyvin ja oli varma, että jos hän vain saisi heinäsirkkansa kaikkoamaan, niin majuri olisi liian untelo uusia hankkimaan. Kun kavaljeereja ei enää olisi, ohjaisi majurinrouvan vanha vouti ja pehtori Ekebyn töitä totuttua latua.

Ja niinpä hänen tumma varjonsa oli monena yönä liikkunut tehtaan mustilla teillä. Hän oli pukahtanut torpparien pirtteihin ja tullut ulos, hän oli kuiskutellut myllärin ja myllyrenkien kanssa suuren myllyn permantokerroksessa, hän oli neuvotellut seppien kanssa pimeässä hiilihuoneessa.

Ja he olivat kaikki vannoneet auttavansa häntä. Suuren tehtaan kunnia ja mahti ei ollut enää jääpä huolettomien kavaljeerien käsiin hoidettavaksi niinkuin tuuli hoitaa tuhkkaa, niinkuin susi vaalii lammaskatrasta. Ja tänä yönä, jolloin huimat herrat ovat tanssineet, leikkineet ja juoneet, kunnes ovat vaipuneet kuolemanväsyneinä vuoteelleen, tänä yönä on heidän laputettava tiehensä. Hän on antanut heidän pöyhistellä, suruttomain. Hän on istunut tuimasti odottaen pajassa ja odottanut tanssiaisten loppua. Hän on odottanut kauemminkin, kunnes kavaljeerit ovat tulleet takaisin yölliseltä retkeltään, hän on istunut hiljaa ja odottanut, kunnes hänelle on ilmoitettu, että nyt on viimeinen kynttilänliekki sammutettu kavaljeerirakennuksen ikkunoista ja että koko suuri kartano nukkuu. Silloin hän nousee ja menee ulos.

Majurinrouva käski kaikki tehtaalaiset kokoontumaan kavaljeerien rakennuksen luo; itse hän lähti jo ennen muita kartanon pihaan. Hän meni suuren rakennuksen ovelle, koputti ja hänet laskettiin sisään. Brobyn papin nuori tytär, josta hän oli kasvattanut kelpo palvelijattaren, oli häntä vastassa.

"Rouva on kaikesta sydäimestä tervetullut", sanoi palvelijatar ja suuteli hänen kättään.

"Sammuta kynttilä!" sanoi majurinrouva. "Etkö luule minun osaavan täällä tulettakin?"

Ja sitten hän alkoi kierroksen äänettömässä kartanossa. Hän kulki kellarista ylisille sanoakseen jäähyväiset. Hiipivin askelin he siirtyivät huoneesta huoneeseen.

Majurinrouva puheli muistoillensa. Palvelijatar ei huokaillut, ei nyyhkyttänyt, mutta kyyneleet tipahtelivat tipahtelemistaan hänen silmistään, kun hän seurasi emäntäänsä. Majurinrouva avautti liinakaapin ja hopeakaapin ja hiveli kädellään hienoja damastiliinoja, komeita hopeakannuja. Hän hamuili hyväillen mahtavaa höyhenpatjakekoa kalustohuoneessa. Kaikkia talouskaluja, kangaspuita, rukkeja ja kerinpuita piti hänen kosketella. Hän pisti tunnustellen kätensä maustelaatikkoon ja koetti talikynttilöitä, jotka riippuivat rivissä vartailla laipiossa.

"Kynttilät ovat nyt jo kuivia", sanoi hän. "Ne voi ottaa alas ja latoa laatikkoon."

Alhaalla kellarissa hän kävi, kohotteli varovasti kaljatynnyreitä ja hamuili viinipullorivejä.

Hän kävi ruokasäiliössä ja keittiössä, hän kosketteli kaikkea, tarkasti kaiken. Hän ojensi kätensä ja sanoi jäähyväiset koko kodilleen.

Viimeksi hän meni asuinhuoneisiin. Ruokasalissa hän hamuili suuren kääntöpöydän levyjä.

"Moni on tässä pöydässä tullut ravituksi", sanoi hän. Ja hän kulki huoneesta huoneeseen. Hän näki pitkät, leveät sohvapaidat paikoillaan, hän laski kätensä marmoripöytien viileille levyille, jotka, jalkoinaan kullatut, leijonaruumiiset kotkat, kannattivat peilejä, joiden otsikossa oli tanssivia jumalattaria.

"Tämä on rikas talo", sanoi hän. "Mainio mies se, joka antoi minulle tämän kaiken."

Salissa, jossa äsken oli tanssissa humuttu, seisovat jo nojatuolit kankein selin, jäykässä järjestyksessä pitkin seiniä.

Ja hän meni klaveerin luo ja näppäsi aivan hiljaa äänen.

"Ei minunkaan aikaanani täältä iloa ja huvia puuttunut", hän sanoi.

Majurinrouva meni vierashuoneeseenkin salin taakse.

Siellä oli pilkkosen pimeä. Majurinrouva tapaili kädellään ja kosketti palvelijatarta kasvoihin.

"Itketkö sinä", sanoi hän, sillä hän tunsi kätensä kastuvan kyyneleistä.

Silloin puhkesi nuori tyttö nyyhkimään.

"Rakas rouva", huusi hän, "rakas rouva, ne hävittävät kaiken. Miksi minun rouvani menee meidän luotamme ja antaa kavaljeerien hävittää kotinsa?"

Silloin vetäisi majurinrouva uutimen nauhaa ja osoitti pihalle.

"Minäkö sinua olen opettanut itkemään ja uikuttamaan?" huudahti hän. "Katso ulos, piha on täynnä väkeä, huomenna ei Ekebyssä ole yhtään kavaljeeria."

"Tuleeko minun rouvani nyt takaisin?" kysyi palvelijatar.

"Minun aikani ei ole vielä tullut", sanoi majurinrouva. "Maantie on minun kotini ja olkikupo vuoteeni. Mutta hoida Ekebyttä minun hyväkseni, tyttö, sillä aikaa kun olen poissa."

Ja he menivät peremmäksi. Ei kumpikaan heistä tiennyt eikä ajatellut, että Marianne nukkui juuri tässä huoneessa.

Eikä hän nukkunutkaan. Hän oli aivan valveilla, kuuli kaiken ja ymmärsi aiheet.

Hän oli valvonut vuoteessaan ja runoillut hymnin rakkaudelle.

"Sinä hurmaava, joka kohotit minut itseäni korkeammalle", sanoi hän. "Kurjuuden kuilussa makasin minä, ja sinä muutit sen paratiisiksi. Lukitun oven rautaiseen ripaan tarttuivat minun käteni ja repeytyivät haavoille, kotini kynnyspuulla kiiluivat minun kyyneleeni kohmettuneina jäähelminä. Vihan viima hyyti sydämeni, kun minä kuulin lyönnit äitini selkään. Kylmässä kinoksessa tahdoin nukkuttaa vihani, mutta silloin sinä tulit. Oi, rakkaus, sinä tulen lapsi, suuren kylmyyden palelluttaman luo sinä olet tullut. Jos vertaan kurjuuttani siihen ihanuuteen, jonka voitin, niin tyhjää se minusta on. Vapaa olen nyt kaikista siteistä, ei ole minulla isää, ei äitiä, ei kotia. Ihmiset uskovat vain pahaa minusta ja kääntyvät luotani pois. Hyvä, se oli sinun jalo tahtosi, oi rakkaus, sillä miksi seisaisin korkeammalla kuin rakastettuni. Käsi kädessä me vaellamme yhdessä maailmaan. Köyhä on Gösta

Berlingin morsio. Kinoksesta hän löysi hänet. Siispä tehkäämme yhdessä pesä, ei ylhäisiin saleihin, vaan torpparin tupaan metsänrintaan. Minä autan häntä ja vartioin hiilihautaa, autan häntä ja asettelen metsojen ja jänisten pauloja, keitän hänen ruokansa ja harjaan hänen vaatteensa. Oi, rakkaani, kaipaam ja suren istuessani yksin metsänrinnassa odotellen sinua, uskotko sen? Kaipaam, kaipaam, mutta en tahdo rikkauden päiviä, ainoastaan sinua, sinua minä tähyän ja kaipaam, kun sinä kirves olalla palajat. Oi, rakkahani, rakkaani! Niin kauan kuin eloni kestää voisin vuottaa ja vartoa sinua."

Siten hän oli valvonut ja sepittänyt hymnejä sydämensä kaikkivaltiaalle jumalalle eikä ollut sulkenut silmiään uneen, kun majurinrouva tuli sisään.

Kun hän oli poistunut, nousi Marianne vuoteelta ja pukeutui. Vielä kerran hänen täytyi pukeutua mustaan samettipukuun ja ohuihin tanssikenkiin. Hän kietoi peitteen ympärilleen saaliksi ja kiiruhti vielä kerran ulos tähän hirvittävään yöhön.

Tyynenä, tähtikirkkaana ja viiltävän kylmänä lepäsi yhä helmikuun yö maan yllä; tuntui kuin se ei koskaan olisi aikonut loppua. Ja tuota pimeyttä ja sitä pakkasta, jota tämä pitkä yö levitti, sitä kesti maassa vielä kauan, kauan senkin jälkeen, kun aurinko jo oli noussut, kauan vielä, kun ne kinokset, joita kaunis Marianne kahlassi, olivat vesivirtoina vierineet.

Marianne kiiruhti pois Ekebystä hankkimaan apua. Hän ei voinut sallia moista: ajettavan pois niitä miehiä, jotka olivat nostaneet hänet hangesta ja avanneet hänelle sydämensä ja kotinsa. Hän päätti mennä Sjöhen majuri Samzeliuksen luo. Kiire hänellä olikin. Vasta tunnin päästä hän saattaisi joutua takaisin.

Kun majurinrouva oli heittänyt jäähyväiset kodilleen, hän meni pihalle, jossa väki odotti häntä, ja taistelu kavaljeerirakennuksesta alkoi.

Majurinrouva järjestää väen korkean, kaidan rakennuksen ympärille, jonka yläkerrassa kavaljeereilla on kuuluisa kotinsa. Suuressa ylähuoneessa, jonka seinät on rapattu ja kalkittu, jossa ovat nuo punaiset kirstut ja suuri kääntöpöytä, ja pöydällä kukku-kortit uivat läikkyyneessä viinassa, huoneessa, jossa leveitä sänkyjä siimestää keltaruutuiset huput, siellä nukkuvat kavaljeerit. Ah, noita suruttomia!

Ja tallissa täysien soimien edessä nukkuvat kavaljeerien hevoset ja uneksivat nuoruutensa retkistä. Suloista on levon päivinä uneksia nuoruuden hurjista urotöistä, markkinamatkoista, jolloin oli seisottava yöt päivät taivasalla, kilpa-ajoina joulukirkosta palatessa, koejuoksuista ennen hevosenvaihtoa, jolloin humalaiset herrat, ohjanperät korkealla, lyötiin valmiina, kurkottuivat ajopeleistään ajokkiensa selkien yli ja karjuivat kirouksia niiden korviin. Suloista on uneksia, kun tietää, ettei enää koskaan tarvitse jättää Ekebyn täysiä soimia, lämpimiä pilttuita. Ah, noita suruttomia!

Rappioituneessa, vanhassa vaunuliiterissä, johon tavallisesti pilalle ajettuja vaunurähjiä ja rekikuluja viedään, on ihmeellinen kokoelma vanhoja ajoneuvoja. Siellä on vihreiksi maalattuja häkkirekiä ja pinnarekiä, punaisia ja keltaisia. Siellä on ensimmäinen Vermlannissa nähty karrioli,⁸ jonka Beerencrutz sai sotasaaliina vuonna 1814. Siellä on kaiken maailman yhden hevosien vedettäviä, on keikkuvavipuisia kiesejä ja kyytirattaita, merkillisiä piinapenkkejä, joiden istuinta kannattavat puiset vieterit. Siellä on kaikkea: on hengiltäheiluttavat kahvirännälit, puol'-toistaiset ja paukkurattaat; kaikki mitä on maantien olemassa ollessa ylistetty. Ja siellä on se pitkä reki, johon mahtuu kaksitoista kavaljeeria, ja viluisen Kristoffer-serkun kuomureki ja Örnecloun vanha perhereki koinsoyömine karhuntaaljoineen, nahkasuojustimessaan kulunut vaakuna, sekä kilpa-ajorekiä! Ah, mahdottomasti kilpa-ajorekiä!

Monet kavaljeerit ovat Ekebyssä eläneet ja kuolleet. Heidän nimensä on unohdettu maan päällä, eikä heillä ole enää sijaa ihmisten sydämissä, mutta majurinrouva on pannut säilöön ne ajoneuvot, joilla he tulivat taloon. Hän on koonnut ne kaikki vanhaan vaunuliiteriin.

Ja siellä ne seisovat ja makaavat ja käyvät yhä pölyisemmiksi.

⁸ Kevyet, yhdenistuttavat, korkeapyöräiset rattaat. – Suom. huom.

Naulat ja piikit heltiävät lahonneesta puusta, maali irtautuu pitkinä liuskoina, tyynyjen ja patjojen täyte tunkeutuu esille rei'istä, joita koit ovat tehneet.

"Levätkäämme vain, hajotkaamme vain", sanovat vanhat ajoneuvot. "Me olemme tutisseet kyllin kauan teillä, olemme imeneet kyllin kosteutta sadekuurojen alla. Levätkäämme! Kauan on siitä, jolloin kiidätimme nuoria herroja heidän ensimmäisiin tanssiaisiinsa, kauan siitä, jolloin läksimme pestyinä ja hohtavina rekiretken suloseikkailuihin, kauan siitä, jolloin kuljetimme reilut sankarit mutaisia kevätteitä Trossnäsin perille. He nukkuvat nyt, useimmat heistä, viimeiset ja parhaat eivät aio enää koskaan jättää Ekebytä, eivät koskaan."

Ja siten halkeaa jalkapussin nahka, sitten irtautuu pyörän raudat, sitten lahoavat puolat ja rummut. Vanhat ajoneuvot eivät huoli elää, ne tahtovat kuolla.

Tomu lepää jo niillä kuin käärinliina, ja sen turvin ne antautuvat yhäti vanhuuden valtaan. Voittamattomassa laiskuudessaan ne makaavat siellä ja rapistuvat. Ei kukaan niihin koske, ja kumminkin ne hajoavat palasiksi. Kerran vuodessa avataan vaunuvaja, jos tulee uusi toveri, joka aikoo vakavasti asettua Ekebyhyn, ja heti kun ovet suljetaan, valtaa tämänkin väsymys, uni, rappeutumus ja vanhuuden heikkous. Rotat ja lesiäiset ja koit ja seinämato, ja mitä kaikkia ovat nimeltään nuo saaliinhimoiset, ne karkaavat sen kimppuun, ja se ruostuu ja lahoaa unettomaan, suloiseen levottomuuteen.

Mutta nyt, helmikuun yönä, antaa majurinrouva avata vaunuvajan ovet.

Ja lyhdyin ja soihtuin hän antaa etsiä Ekebyn nykyisten kavaljeerien ajoneuvot: Beerencrutzin vanhan karriolin ja Örnecloun vaakunoidun reen ja sen kapean kuomun, joka on suojannut Kristoffer-serkkua.

Hän ei välitä, onko ajopeli kesällä vai talvella ajettava, hän pitää vain huolen siitä, että kukin saa omansa.

Ja tallissa, siellä herätetään nyt kaikki ne vanhat kavaljeerien hevoset, jotka äsken uneksivat täysien soimien edessä.

Unelmaa seuraa tosi, te suruttomat.

Jyrkkiä mäkii te taas saatte maistaa ja ummehtunutta heinää majatalojen vajassa ja humalaisten hevoshuijarien okaruoskaa ja hurjia kilpakiitoja iljangolla niin liukkaalla, että teitä vapisuttaa sille astua.

Nyt ne joutuvat oikeaan virkaansa, nuo vanhat ajoneuvot, kun pienet, harmaat maatiaisruunat pistetään korkeiden kiesikummitusten eteen, tahi kun pitkäkoipiset, luisevat ratsuhevoset valjastetaan matalain kilpa-ajorekien eteen. Vanhat elukat irvistävät ja pärskyvät, kun suitsia pannaan niiden hampaattomiin suihin, vanhat ajoneuvot kitisevät ja narisevat. Viheliäinen raihnaus, jonka olisi pitänyt saada maata rauhassa maailman viimeiseen päivään, vedetään nyt esille; jäykät, ontuvat, vuohen jalkoja muistuttavat etujalat, patit ja köhät tulevat päivänvaloon.

Tallirengit saavat vaivoin kopukat ajoneuvojen eteen, sitten he menevät kysymään majurinrouvalta, millä vehkeillä Gösta Berling lähtee, sillä, kuten jokainen hyvin tietää, hän tuli Ekebyhyn majurinrouvan hiilihäkissä.

"Valjasta Don Juan parhaimman kilpa-ajorekemme eteen", sanoo majurinrouva, "ja levitä hopeakynsinen karhunnahka siihen!" Ja kun tallirenki nurisee, hän jatkaa: "Minun tallissani ei ole hevosta, jota en antaisi päästäkseni siitä miehestä, muista se!"

Kas niin, nyt on ajokalut herätetty ja hevoset myös, mutta kavaljeerit yhä nukkuvat.

Nyt on heidän vuoronsa joutua talutettaviksi talviyöhön, mutta uhkarohkeampaa on karata heidän kimppuunsa heidän nukkuessaan kuin kiskoa ulos kankeakoipisia hevosia ja retkuvia, vanhoja ajoneuvoja. He ovat rohkeita, vahvoja, hirmuisia miehiä, satojen seikkailujen karkaisemia. He ovat valmiita puolustautumaan kuolemaan asti, eikä ole leikin asia siepata heitä vastoin heidän omaa tahtoaan vuoteista ja nakata ajopeleihin, kuljetettaviksi pois.

Niin antaa majurinrouva pistää tuleen olkiauman, joka on niin lähellä taloa, että loimo varmaan valaisee kavaljeerien huonetta, jossa he makaavat.

"Olkiauma on minun, koko Ekeby on minun", hän sanoo.

Ja kun auma hulmuu täydessä tulella, huutaa hän:

"Herättäkää heidät nyt!"

Mutta kavaljeerit nukkuvat hyvin suljettujen ovien takana. Väkijoukko pihalla alkaa huutaa tuota hirvittävää, kauhistavaa: "Tuli on irti, tuli on irti!" mutta kavaljeerit makaavat.

Seppämestarin raskas moukari jyskää pääoveen, mutta kavaljeerit makaavat.

Kovaksi puristettu lumipallo särkee ruudun ja lentää huoneeseen, pompaten sänkyjen uutimiin, mutta kavaljeerit makaavat.

He näkevät unta, että kaunis tyttö nakkaa nenäliinan heitä vasten, he uneksivat, että applodit paukkuvat lasketun esiripun toisella puolen, he uneksivat raikkaasta naurusta ja keskiyön juhlain huimaavasta hälinästä.

Tykinlaukaus heidän korvansa juuressa, merellinen jääkylmää vettä olisi tarvittu heitä herättämään.

He olivat kumarrelleet, tanssineet, soittaneet, telmineet ja laulaneet. He ovat viinin raskauttamia, heidän voimansa ovat tyhjentyneet, he nukkuvat sikeästi kuin kuolon unta.

Tämä siunattu uni se heidät pelastaa.

Väki alkaa pelätä, että tuossa levollisuudessa piilee vaara. Mitä, jos se merkitsee sitä, että kavaljeerit ovat jo kylällä noutamassa apua! Mitä, jos se merkitsee, että he seisovat valveilla sormi liipaisimella, väijyvät ikkunain tai ovien takana, valmiina kaatamaan heti jokaisen, ken sisään astuu!

Nämä miehet ovat ovelia, sotakuntoisia; jotakin tuo heidän hiljaisuutensa varmaan merkitsee. Kuinka voi luulotellakaan, että he antaisivat yllättää itsensä pesästään kuin karhu?

Väki karjuu tuon "tuli on irti" kerta toisensa jälkeen, mutta ei mikään auta.

Silloin, kun kaikki vapisevat, ottaa itse majurinrouva kirveen ja murtaa ulko-oven.

Sitten hän hyökkää yksin ylös portaita, tempaa kavaljeerirakennuksen oven auki ja ärjäisee huoneeseen: "Tuli on irti!"

Siinä ääni, joka herättää kavaljeerien korvissa kaikua paremmin kuin rahvaan rähinä. Tottuneina kuulostelemaan tätä ääntä ryntää kaksitoista miestä yht'aikaa ylös vuoteistansa, näkee tulenloimon, tempaa vaatteensa ja syöksyy portaita alas pihalle.

Mutta ovella seisoo pitkä seppämestari ja kaksi kovakouraista myllyrenkiä, ja suuri häpeä kohtaa kavaljeereja! Sitä mukaa kuin he tulevat alas heidät suistetaan maahan ja jalat sidotaan, sitten heidät kannetaan kursailematta ajoneuvoihin, jotka itsekullekin on määrätty.

Ei pelastunut ainoakaan, kaikki vangittiin, Beerencrutz, tuima eversti, sidottiin ja vietiin pois, samoin Kristian Bergh, väkevä kapteeni, ja Eberhard-setä, viisaustieteilijä.

Myöskin voittamaton, pelottava Gösta Berling oli nyt vanki. Majurinrouvaa oli onnistanut. Hän on kuin onkin suurempi kuin kaikki kavaljeerit!

Viheliäisiä ovat he nähä, istuessaan kynkät köysissä, vaivaisissa, vanhoissa ajoneuvoissa. On siinä päätä riipuksissa ja vihan silmäyksiä, ja talo vavahtelee kirouksista ja voimattoman vihan hurjista purkauksista.

Mutta majurinrouva kulkee miehestä mieheen:

"Vanno", sanoo hän, "ettet koskaan enää tule Ekebyhyn."

"Oh, huuti, noita-akka!"

"Sinä vannot", sanoo hän, "tai minä nakkaan sinut takaisin kavaljeerirakennukseen tuollaisena, sidottuna, ja sitten saat palaa sinne, sillä tänä yönä poltan minä kavaljeerirakennuksen, tiedä se."

"Sitä ei rouva uskalla!"

"Ei uskalla! Eikö Ekeby ole minun? Oi sinua, lurjus! Luuletko sinä, etten muista, miten sinä olet sylkenyt nähdessäsi minut maantiellä? Luuletko, ettei mieleni äsken tehnyt pistää tulta nurkkaan ja polttaa teidät kaikki? Kohotitko kättäsi puolustaaksesi minua, kun minut ajettiin kotoani? Ei, vanno vain!"

Ja majurinrouva seisoo siinä niin pelottavana, joskin ehkä tekeytyy vihaisemmaksi kuin onkaan, ja hänen ympärillään seisoo niin monta miestä, kirveet olalla, että kavaljeerien täytyy vannon välttääksensä tuhoa ja turmaa.

Sitten tuottaa majurinrouva rakennuksesta alas heidän vaatteensa ja kirstunsa ja antaa päästää köysistä heidän käteensä. Sitten pistetään ohjakset heidän käteensä.

Mutta näihin on paljon aikaa kulunut, ja Marianne on jo ehtinyt Sjöhen.

Majuri ei ollut aamuntorkku herra, hän oli jo pukimissaan, kun Marianne tuli. Marianne tapasi hänet pihalla, majuri oli käynyt viemässä aamiaista karhuilleen.

Hän ei juuri vastannut Mariannen puheeseen. Hän meni vain karhujensa luo, pani niille kuonokopat, talutti ne pihalta ja kiiruhti Ekebyhyn.

Marianne seurasi häntä taempana. Hän oli tuupertua väsymyksestä, mutta sitten hän näki kirkkaan tulenloimon taivaalla ja oli kuolla pelästyksestä.

Millainen yö tämä oli! Mies lyö vaimoan ja antaa lapsensa paleltua kuoliaaksi ovensa eteen. Aikoiko nainen nyt polttaa vihamiehensä, aikoiko iäkäs majuri nyt päästää karhut irralleen oman väkensä kimppuun?

Hän voitti väsymyksensä, kiiruhti majurin ohi ja kiiti hurjaa vauhtia Ekebyhyn.

Hän ennätti paljon edelle. Pihalle päästyään hän raivasi tien väkijoukon läpi. Kun hän seisoi keskellä piiriä kasvot vastatusten majurinrouvan kanssa, hän huusi niin kovasti kuin jaksoi:

"Majuri, majuri tulee karhuineen!"

Väkijoukko tyrmistyi, kaikki silmät tähyilivät majurinrouvaan.

"Sinä hait hänet", hän sanoi Mariannelle.

"Paetkaa!" huusi tämä yhä kiihkeämmin. "Pois Jumalan nimessä! En tiedä, mitä majuri aikoo, mutta hän tuo karhut."

Kaikki seisoivat hiljaa, tuijottaen majurinrouvaan.

"Minä kiitän teitä avusta, lapset", sanoi tämä tyynesti joukolle. "Kaikki, mitä tänä yönä on tapahtunut, järjestettiin täten siksi, ettei ketään teistä voitaisi vetää oikeuteen ja ettei kukaan teistä joutuisi onnettomuuteen sen vuoksi. Menkää nyt kotiin. Minä en tahdo nähdä ketään väestäni murhaajana tai tulevan murhatuksi. Menkää nyt!"

Väki seisoi kumminkin paikoillaan. Majurinrouva kääntyi Mariannen puoleen.

"Minä tiedän, että sinä rakastat", sanoi hän. "Rakkauden mielipuoisuuden töitä sinä teet. Älköön koskaan koittako päivä, jolloin sinun voimaton täytyy sietää kotisi hävitystä! Ole aina kielesi ja kätesi valti, kun viha täyttää sielusi."

"Rakkaat lapset, tulkaa nyt, joutukaa!" jatkoi hän kääntyen alustalaisiinsa. "Suojele nyt Jumala Ekebyä, minun täytyy mennä äitini luo. Oi, Marianne, kun sinä jälleen tulet täysijärkiseksi, kun Ekeby on raikattu ja maa huokaa hätäänsä, niin ajattele silloin, mitä teit tänä yönä, ja pidä huolta väestä!"

Sen jälkeen hän meni, väen seuraamana.

Kun majuri tuli pihaan, ei hän nähnyt siellä niin elävää sielua, paitsi Mariannen ja pitkän jonon hevosia, rekiä ja matkalaisia, pitkän, surkean jonon, jossa hevoset eivät olleet huonompia kuin ajoneuvot, eivätkä ajoneuvot huonompia kuin omistajat. Kovin kourin oli elämäntaisto kaikkia rutistellut.

Marianne meni heidän luokseen ja päästi vangit siteistä.

Hän näki, miten he purivat huulensa yhteen ja katsoivat syrjään. Ikinä he eivät olleet hävenneet näin. Suurempaa häpeää he eivät olleet koskaan kokeneet.

"Minulla ei ollut helpompi pari tuntia sitten rukoillessani polvillani Björnen portailla", sanoi Marianne.

Ja sitten, rakas lukija, mitä sitten vielä sinä yönä tapahtui, miten vanhat ajoneuvot joutuivat takaisin liiteriinsä, hevoset talliin ja kavaljeerit kavaljeerirakennukseen, sitä en yritä kertoa. Aamunsarastus alkoi kuulua itäisillä vuorilla, ja päivä valkeni selkeänä ja tyynenä. Miten paljon

tyynemmät ovat valoisat, auringonpaisteiset päivät kuin nuo synkät yöt, joiden suojelevan siiven alla villipedot saalista ajavat ja huuhkat huikauttelevat.

Sen vain sanon, että kun kavaljeerit jälleen pääsivät huoneeseensa ja löysivät viimeisestä boolimaljasta vähäisen tilkan lasiensa täytteeksi, niin valtasi heidät äkillinen hurmaus.

"Majurinrouvan malja!" huusivat he.

Ah, hän on mainio nainen! Mitä haluaisivat he muuta kuin palvella häntä, jumaloida häntä?

Miten katkeraa, että piru on saanut hänet valtaansa, että hän hääää vain passittaakseen kavaljeerien sieluja helvettiin!

Kahdeksas luku

GURLITA-KUKKULAN SUURI KARHU

Metsien pimeydessä asuu inhoja eläimiä, joiden leuat on aseistettu kamalasti kiiluvilla hampailla tai terävillä nokilla ja joiden jaloissa on terävät kynnet, mitkä himoitsevat iskeytyä vertauhkuvaan kaulaan, ja joiden silmät kimmeltävät murhanhimoa.

Siellä asuu susia, jotka sieltä tulevat öisin ajamaan talonpoikien rekeä, kunnes vaimon täytyy ottaa pienokaisensa, joka istuu hänen polvillaan, ja nakata se pedoille, pelastaakseen oman ja miehensä hengen.

Siellä asuu ilves, jota kansa kutsuu kyntehiseksi, sillä ainakin metsässä on vaarallista sanoa sen oikeaa nimeä. Ken on puhunut siitä päivällä, katsastakoon illansuussa hyvin lammaskarsinansa ovia ja luukkuja, sillä muutoin se tulee. Se kiipeää lampoläävän seinää pitkin, sillä sen kynnet ovat vahvat kuin teräsnaulat, ujuttautuu sisään ahtaimmastakin luukusta ja iskeytyy lampaiden niskaan. Ja kyntehinen riippuu niiden kurkussa ja imee verta kaulavaltimosta ja murhaa ja repii, kunnes jok'ikinen lammaskarsinta on kuollut. Se ei lopeta hurjaa kuolontanssiaan kauhistuneiden peikkojen seassa, niin kauan kuin yksikään niistä näyttää elonmerkkiä.

Ja aamulla näkee isäntä kaikki lampaansa kuolleina, revityin kurkuin, sillä kyntehinen ei jätä henkiin mitään, missä se mellastaa.

Siellä asuu huuhkaja, joka hämärässä huutaa. Jos matkii sitä silloin, se humauttaa levitetyin siivin kimppuun ja repii silmät päästä, sillä oikea lintu se ei ole, menninkäinen se on.

Ja siellä asuu kauhein kaikista, karhu, jolla on kahdentoista miehen voimat ja jonka, kun se on tullut eräkarhuksi, voi kaataa ainoastaan hopeakuulalla. Voiko mikään luoda eläimen ympärille suurempaa kauhistuksen kunnianhohdetta kuin se, että sen voi kaataa ainoastaan hopeakuulalla? Millaisia kauheita salattuja voimia siinä piileekään, voimia, jotka tekevät sen kovaksi tavalliselle lyijylle? Eikö lapsi usein makaa monta tuntia unta saamatta vuoteellaan pelätessään tätä kauheaa eläintä, jota pahuuden voimat suojelevat?

Ja jos se tulisi vastaan metsässä, isona ja korkeana kuin kulkeva kallio, niin ei saa kapasta karkuun eikä ruveta vastaan rimpuilemaan, vaan pitää kellahtaa selälleen maahan ja heittäytyä kuolleeksi. Monet pienet lapset ovat ajatuksissaan kellelläneet maassa, kun karhu muka on heitä nuuskinut. Se on pyöritellyt kämmenellään heitä, ja he ovat tunteneet kasvoillaan sen kuuman, läähättävän hengityksen, mutta he ovat maanneet hiljaa, kunnes karhu on mennyt pois kaivamaan kuoppaa, kätkeäkseen heidät siihen. Mutta silloin he ovat nousseet hiljaa ja hipsutelleet pois, ensin verkalleen, mutta sitten hurjaa vauhtia.

Mutta ajatteles, ajattelepas, jos se karhu ei olisikaan pitänyt heitä oikein kuolleina, vaan olisi heitä puraista tokaissut, tai jos sillä olisi ollut oikein nälkä ja se olisi halunnut syödä heidät heti, taikka jos se olisi huomannut heidän liikkuvan ja olisi juossut heidän peräänsä. Auta armias!

Velho on kamala. Se kyyköttää metsien hämärässä, tekee loitsurunoja ihmisten kuultaviksi ja täyttää heidän sydämensä kamalilla ajatuksilla. Siitä syntyy se jäytävä pelko, joka painostaa elämää ja himmentää hymyilevien seutujen kauneutta. Pahanelkeinen on luonto, salakavala kuin nukkuva käärme, mihinkään ei voi luottaa. Tuossa on Lövenin hurmaavan kaunis järvi, mutta älä usko sitä, se vaanii saalista: joka vuosi täytyy sen saada veronsa hukkuneina. Tuolla on metsä, houkuttelevan rauhallinen, mutta älä usko sitä! Metsä on täynnä inhoja eläimiä, joissa asuu pahain noita-akkain ja murhanhimoisten mustalaisten sieluja.

Älä usko puroa ja sen lauhkeaa vettä! Siitä saat kovan taudin ja kuoleman, jos siinä auringon laskettua kahlaat. Älä usko käkeä, joka keväällä niin kauniisti kukkuu! Syksyllä se muuttuu haukaksi, tuikesilmäiseksi, kauheakyntiseksi! Älä usko sammalta, älä kanervaa, älä kalliota: paha on luonto, täynnä näkymättömiä voimia, jotka ihmistä vihaavat. Ei ole paikkaa, johon voit turvallisesti jalkasi laskea, ihmeellistä on, että heikko sukusi voi välttää niinkin paljon väijyviä vaaroja.

Velho on perin kamala. Vieläkö se elää Vermlannin metsien pimennossa laulaen loitsujaan? Himmentääkö se vielä hymyilevien seutujen kauneutta, lamaako se vielä elämisen iloa? Suuri on ollut sen valta, sen tiedän minä, jonka kehossa on pidetty terästä ja kylpyvedessä hiiliä, minä tiedän sen, minä, joka olen tuntenut sen rautakouran sydämeni ympärillä.

Mutta älköön kukaan luulko, että minä nyt tässä kerron jotain kauheaa ja hirmuista. Kerron vain vanhan tarinan Gurlita-kukkulan suuresta karhusta, ja jokainen uskokoon tai olkoon uskomatta – miten vain haluaa – niinkuin kaikkia muitakin metsästysjuttuja.

* * * * *

Suurella karhulla on kotonsa sillä komealla vuorenhuipulla, jota sanotaan Gurlita-kukkulaksi ja joka kohoaa jyrkkänä ja vaikeapääsyisenä ylisen Lövenin rannalla.

Kumoon suistuneen hongan juuret, joiden välissä sammalturve vielä riippuu, muodostavat seinät ja katon sen asunnon ympärille, haarat ja risut suojelevat sitä, lumi sitä riveää. Se voi köllötellä siellä suloisessa rauhassa, nukkuen kesästä kesään.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.